

Stenografični zapisnik

desete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 5. maja 1893.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela in namestnik deželnega glavarja baron Oton Apfaltrern. — Vladni zastopnik: c. kr. dvorni svétnik in voditelj deželne vlade baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi članovi razun: ekselenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Ervin Auersperg. — Zapisnikar: deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika IX. deželno-zborske seje dné 2. maja 1893.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona gledé osuševanja Ribniških in Kočevskih dolin.
4. Priloga 54. Poročilo deželnega odbora o stanji cestne zgradbe iz Moravé čez Zalog in Krtino do Želodnika.
5. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora gledé naprave trtnic za požahmene ameriške trte.
6. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora gledé uvrstitve v Bistriškem cestnem skladovnem okraji se nahajajoče občinske ceste, ki se v Koritenci zveže s knez Schönburgovo zasebno gozdno cesto in stika v Knežaku z okrajno cesto Sv. Peter-Trnovo med okrajne ceste.
7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve v Ložkem cestnem skladovnem okraji se nahajajoče, 1.9 km dolge občinske ceste, ki se začinja pri mostu blizu Kozarš ter drži čez to vas do Pudoba, kjer se stika z deželno cesto Lož-Planina, med okrajne ceste (k prilogi 45).
8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji:
 - a) zadruge kranjskih živinozdravnikov za ustanovitev deželnih živinozdravniških služeb;
 - b) občine Blejske, Gorjanske in drugih za razdelitev Rado-ljiškega cestnega odbora v dva odbora;
 - c) županstva v Veliki Dolini za olajšave pri legaliziranji listin do vrednosti 100 gld.;
 - d) delegacije avstrijskega shoda inženirjev in tehnikov za pripoznanje volilne pravice tehnikom in virilnega glasú rektorjem tehničnih visjih sol;
 - e) podobéine Vrhpolje za uvrstitev Vrhpoljsko-Dupeljske občinske ceste med okrajne ceste.

Stenographischer Bericht

der zehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 5. Mai 1893.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Baron Apfaltrern. — Vertreter der k. k. Regierung: K. k. Hofrath und Leiter der Landesregierung Victor Baron Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Erwin Graf Auersperg. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der IX. Landtags-Sitzung vom 2. Mai 1893.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidenten.
3. Beilage 53. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Entwässerung des Reifnitzer und Gottscheer Thales, vorgelegt wird.
4. Beilage 54. Bericht des Landesauschusses über den Stand der Angelegenheit, betreffend den Straßenbau Moräuntisch-Salog-Kertina-Zelodnik.
5. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Anlage von Pflanzstätten für veredelte amerikanische Reben.
6. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einreihung der im Straßen-Concurrenzbezirke Feistritz vorkommenden, in Koritenze an die Fürst Schönburg'sche Privatwaldstraße anbindenden und in Grafenbrunn in die St. Peter-Dornegger Bezirksstraße einmündenden Gemeindestraße in die Kategorie der Bezirksstraßen.
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses, betreffend die Einreihung der im Straßen-Concurrenzbezirke Laas vorkommenden, bei der Brücke nächst Kofarische beginnenden, 1.9 km langen Gemeindestraße mit dem Zuge über die gleichnamige Ortschaft bis zu ihrer Einmündung bei Pudob in die Laas-Planinaer Landesstraße in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 45).
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über die Petition:
 - a) des Verbandes der krainischen Thierärzte um Creirung von landchaftlichen Thierärztestellen;
 - b) der Gemeinden Weldeš, Görjach und anderer um Theilung des Bezirksstraßenauschusses von Radmannsdorf in zwei Ausschüsse;
 - c) des Gemeindeamtes in Großdolina um Erwirkung von Erleichterungen bei der Legalisirung von Urkunden bis zum Werte von 100 fl.;
 - d) der Delegation des österreichischen Ingenieur- und Architektentages um Zuerkennung des Wahlrechtes der Techniker und der Virilstimmen der Rectoren der technischen Hochschulen;
 - e) der Untergemeinde Oberfeld um Einreihung des Gemeindegeweges Oberfeld-Duple in die Kategorie der Bezirksstraßen.

9. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. letnega poročila deželnega odbora marg. št. 1, 2 in 3.
10. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Šukljeja glede priznanja nagrade kiparju Alojziju Ganglu.
11. Ustno poročilo finančnega odseka glede zgradbe kamnitega mostu čez vodo Reko pri Ostrožnem Brdu (k prilogi 46.).
12. Priloga 49. Poročilo finančnega odseka o zgradbi nove bolnice v Ljubljani (k prilogi 41.).
13. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji:
- patrijotičnega deželnega pomočnega društva Rudečega križa za Kranjsko za podporo občinam za bolnice, ko bi morda nastala kolera;
 - Helene Zarnik, soproge umirovljenega učitelja, za podporo;
 - Karoline Hočevar, učiteljske vdove, za podaljšanje miloščine;
 - Jankota Lehana, nadučitelja v Begnjah, za podporo v literarne namene;
 - krajnega šolskega sveta v Hrenovicah za podporo za ograjo šolskega vrta;
 - županstva v Prevojah za podporo za pogorelce;
 - slovenskega planinskega društva v Ljubljani za podporo.
14. Ustno poročilo upravnega odseka o vladni predlogi z načrtom lovskega zakona in z načrtom zakona o potrebsčinah za potrdbo in zaprisego stražnega osebja, postavljenega v varstvo zemljedelstva (k prilogi 33.).
15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji kranjskega društva v varstvo lova za spremembo nekaterih določil načrta lovskega zakona.
16. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:
- I.: Posebni prigodki;
 - II.: Deželni odbor i. t. d.;
 - § 1.: Potrjenje zakonskih načrtov;
 - § 2.: Davki;
 - § 4.: Deželne podpore.
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 5, Marg. Nr. 1, 2 und 3.
10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Suklje wegen Zuerkennung einer Remuneration dem Bildhauer Alois Gangl.
11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau einer steinernen Brücke über den Metaflus bei Ostrochnoberde (zur Beilage 46).
12. Beilage 49. Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach (zur Beilage 41).
13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition:
- des patriotischen Landeshilfsvereines vom Rothen Kreuz für Krain um Subvention zur Errichtung von Gemeindepitälern im Falle des Auftretens von Cholera;
 - der Helena Zarnik, pensionirten Volksschullehrersgattin, um eine Geldaushilfe;
 - der Karoline Hočevar, Volksschullehrerswitwe, um Verlängerung der Gnadengabe;
 - des Oberlehrers Johann Lehan in Bigau um Subvention für literarische Zwecke;
 - des Ortsschulrathes in Hrenowitz um Subvention behufs Einfriedung des Schulgartens;
 - des Gemeindeamtes in Prevoje um Bewilligung einer Unterstützung für die Abbrandler;
 - des slovenischen Alpenvereines in Laibach um Subvention.
14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Regierungsvorlage mit dem Entwurfe eines Jagdgesetzes und mit dem Entwurfe eines Gesetzes, betreffend die Erfordernisse zur Bestätigung und Beeidigung für das zum Schutze der Landeskultur bestellte Wachpersonal (zur Beilage 33).
15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des kranjischen Jagdschutzvereines in Laibach um Aenderung einiger Bestimmungen des Jagdgesetzentwurfes.
16. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-Ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über:
- I. Besondere Vorkommnisse;
 - II. Landesauschuss etc.;
 - § 1: Sanction der Gesetzentwürfe;
 - § 2: Steuern;
 - § 4: Landesunterstützungen.

Seja se začne ob 9. uri 35 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 9 Uhr 35 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika IX. deželno-zborske seje dne 2. maja 1893.

1. Lesung des Protokolls der IX. Landtags-Sitzung vom 2. Mai 1893.

Tajnik Pfeifer

(bere zapisnik IX. seje v slovenskem jeziku — ließt das Protokoll der IX. Sitzung in slovenischer Sprache).

Deželni glavar:

Ima kdo kaj omenjati gledé zapisnika zadnje seje? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidenten.

Deželni glavar:

Naznanjam visoki zbornici, da sem — s prihodnjim tednom začeni — dovolil gospodu poslancu Mesarju dopust osem dni.

Došle so sledeče prošnje, in sicer izročam jaz naslednje:

Dr. Emil Klimeš, landschaftl. Districtsarzt in Beldeš, bittet um Gewährung einer Subvention als Curarzt in Beldeš.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Stadtgemeindevamt in Gottschee bittet um eine Subvention für die Anlage der Wasserleitung.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Županstvo na Vrhniki prosi podpore za napravo vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Šuklje izročá prošnjo občin Črnomelj, Petrova Vas, Kot in Semič za podporo k napravi vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Dragoš izročá prošnjo posestnikov v Bušinjji Vasi, občine Suhor, za podporo k napravi vodnjaka.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Lavrenčič izročá prošnjo županstevev občin Št. Vid in Podraga za podporo, da napravita dva kanala na Nanosu.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Vošnjak izročá prošnjo Jožefa Bozje, nadučitelja na Blokah, za zvišanje plače ali osebne doklade.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Pfeifer izročá sledeči prošnji:

Kmetijska podružnica v Šent Jerneji prosi podpore za ustanovitev žrebetišča v Št. Jerneji.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Posestniki iz Malenc, Koprivnika in Zameškega prosijo za uvrstitev poti med Kostanjevico in Zameškim med okrajne ceste.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Klun izročá prošnjo podobčine Lučine za izločitev iz občine Trata in ustanovitev samostojne občine.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Tavčar izročá sledečo prošnjo:

Prevc Valentin in Krainburg bittet um Abhilfe der durch die Wasserwehren im Kanterflusse verursachten Schäden.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Sedaj prestopimo k tretji točki dnevnega reda, to je:

3. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona gledé osuševanja Ribniških in Kočevskih dolin.

3. Beilage 53. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Entwässerung des Reifnitzer und Gottscheer Thales vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 54. Poročilo deželnega odbora o stanji cestne zgradbe iz Moravč čez Zalag in Krtino do Želodnika.

4. Beilage 54. Bericht des Landesauschusses über den Stand der Angelegenheit, betreffend den Straßenbau Moräntsch-Salogs-Kertina-Zelodnik.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora gledé naprave trtnic za požlahtnene ameriške trte.
5. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Anlage von Pflanzstätten für veredelte amerikanische Reben.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausshusse zugewiesen.)

6. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora gledé uvrstitve v Bistriškem cestnem skladovnem okraji se nahajajoče občinske ceste, ki se v Koritenci zveže s knez Schönburgovo zasebno gozdno cesto in stika v Knežaku z okrajno cesto Sv. Peter-Trnovo, med okrajne ceste.
6. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenconcurrentzbezirke Feistritz vorkommenden, in Koritenze an die Fürst Schönburg'sche Privatwaldstraße anbindenden und in Grafenbrunn in die St. Peter-Dornegger Bezirksstraße einmündenden Gemeindestraße in die Kategorie der Bezirksstraßen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausshusse zugewiesen.)

Sedaj pristopimo k daljni točki dnevnega reda, to je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve v Ložkem cestnem skladovnem okraji se nahajajoče, 1.9 km dolge občinske ceste, ki se začinja pri mostu blizu Kozarš ter drži čez to vas do Pudoba, kjer se stika z deželno cesto Lož-Planina, med okrajne ceste (k prilogi 45.).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausshusses, betreffend die Einreihung der im Straßenconcurrentzbezirke Laas vorkommenden, bei der Brücke nächst Kozarsche beginnenden, 1.9 km langen Gemeindefstraße mit dem Zuge über die gleichnamige Ortschaft bis zu ihrer Einmündung bei Pudob in die Laas-Planinaer Landesstraße in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 45).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Nekateri prebivalci Ložke doline vložili so prošnjo, da bi se med okrajne ceste uvrstila 1900 m dolga občinska cesta, držeča od mostu pri Kozaršah čez vas Kozarše do Pudoba, kjer se stika z deželno cesto Lož-Planina.

Poročilo deželnega odbora je tiskano, zaslišali so se dotični odločilni faktorji, občinsko predstojništvo v Ložu in dotični cestni odbor in vsi so se izrekli za to, da se ustreže tej prošnji. Deželni odbor še naglašá, da so razlogi po vsem istiniti in tako važni, da ni dvombe, da ne bi bila prošnja utemeljena.

Z ozirom na te razloge in na poročilo deželnega odbora stavljám predlog:

«Visoki deželni zbor izvoli, rešujé prošnjo Ložkega okrajnega cestnega odbora, na podstavi § 23., točka 3., zakona z dné 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17, skleniti:

1.) 1.9 km dolga občinska cesta, ki se začinja pri mostu v Kozaršah in drži čez vas tega imena do Pudoba, kjer se stika z deželno cesto Lož-Planina, se uvrsti med okrajne ceste.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da zaradi izročitve te ceste v oskrbo okrajnega cestnega odbora Ložkega potrebno ukrene in dela na to, da jo bodo sedanji skladovniki poprej dobro posuli.»

Deželni glavar:

Otvorjam debato.

Želi kdo besede k predlogom upravnega odseka? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati in prosim gospode, ki se strinjajo s prvim predlogom, da izvolijo ustati.

(Obvelja — Angenommen.)

Prosim gospode, kateri prihrdó drugemu predlogu, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Oba predloga sta sprejeta, prestopimo k daljni točki, to je:

8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji:

a) zadruga kranjskih živinozdravnikov za ustanovitev deželnih živinozdravniških služeb;

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausshusses über die Petition:

a) des Verbandes der kranjischen Thierärzte um Creirung von landschaftlichen Thierärztestellen.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Zadruga kranjskih živinozdravnikov prosi, da se ustanové deželne živinozdravniške službe. Prošnja se utemeljuje s tem, da pravijo, da je za kranjsko živinorejo posebno potrebna in da je ta v neposrednji zvezi z nastavljenjem živinozdravnikov; dalje omenjajo prosilci, da imajo v sosednjih deželah deželne živinozdravnike, katerih tukaj ni, razun v glavnem mestu, ker je edino ustanovljeno mesto deželnega živinozdravnika. Dalje omenjajo prosilci, da je sedaj živinozdravniška služba po deželi jako pomankljiva.

kajti le nekoliko živinozdravnikov je nastavljenih pri raznih okrajnih glavarstvih, s temi pa potrebam kmetovaleev ni zadoščeno, ker so mnogi kraji preveč oddaljeni, nego da bi se moglo tam uspešno zdraviti. Živinozdravniki nimajo samo naloge, da zdravijo bolno živino, temveč tudi, da skrbé v higiéničnem oziru.

Petit se glasi koncem prošnje (bere — liešt):

«Visoki deželni zbor blagovoli ustanoviti prej ko mogoče več deželnih živinozdravniških služeb, enako, kakor so že na Štajerskem in Koroškem, da bode tako tudi od te strani pomagano živinorejcem, ob jednom pa, da bode dana priložnost živinozdravnikom domačim, nastaniti se v deželi, pomagati živinorejcem pri njihovem, sedaj težavnem poslu in delati v prospéh umne živinoreje.»

Upravni odsek je pretresaval to prošnjo in prišel do zaključka, da iz podatkov, navedenih v prošnji, še ni mogoče staviti konkretnega predloga in vsled tega predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Prošnja zadruga kranjskih živinozdravnikov izroči se deželnemu odboru z naročilom, da ta od deželnih odborov sosednih dežel Štajerske in Koroške pozvé, kako se je obnesla naredba deželnih živinozdravnikov, ter naj v prihodnjem zasedanji deželnega zbora gledé ustanovitve tacih živinozdravniških mest stavi primerne nasvete.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim glasovati in prosim gospode, ki pritrde odsekovemu predlogu, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

- b) občine Blejske, Gorjanske in drugih za razdelitev Radoljskega cestnega odbora v dva odbora;
- b) der Gemeinden Beldes, Görjach und anderer um Theilung des Bezirksstraßen-Ausschusses von Radmannsdorf in zwei Ausschüsse.

Berichterstatter Baron Fichtenberg:

Hohes Haus! Es liegt das Gesuch der Gemeinden Beldes, Görjach, Mitterdorf und Wocheiner-Feistritz um Theilung des Bezirksstraßen-Ausschusses von Radmannsdorf in zwei Ausschüsse vor.

Ich bin so frei, dieses Gesuch im großen und ganzen vorzulegen, dasselbe lautet (bere — liešt):

«Hoher Landtag! Die Verordnung der Landesregierung vom 15. Juli 1890, Z. 1658 (L. G. Bl. Nr. 15), bestimmt den Vorgang bei den Wahlen der Bezirksstraßen-Ausschüsse auf Grundlage des Landesgesetzes vom 28. Juli 1889, Z. 17.

Der Radmannsdorfer Gerichtsbezirk hat im ganzen Bezirks- und Landesstraßen in einer Länge von 90.135 Meter, dann 19 Brücken mit » » » 413 » (mit 31 Pfeilern oder Jochen).

Die Bevölkerung dieses Bezirkes beträgt 19.327 Einwohner.

Die directe Steuerleistung beträgt 46.862 fl. 97 kr.

Der Bezirk besteht aus folgenden Gemeinden:

- I. Radmannsdorf, Bormarkt, Lancovo, Duffische, Steinbüchel, Kropp, Möschnach, Bigaun, Breznitz, Lees;
- II. Beldes, Görjach, Wocheiner-Feistritz, Mitterdorf.

Von der Gesamt-Straßenlänge entfallen auf die Gemeinden sub I 37.333 Meter und auf die sub II 52.815 »

Von den Brücken entfallen auf die Gemeinden:

sub I: 6 Brücken mit 8 Jochen u. 116 Meter Länge; auf die sub II: 13 » » 23 » » 295 » »

Die Gemeinden sub I haben 9751 Einwohner, » » sub II » 9576 »

Die Gemeinden sub I zahlen an directer Steuer 24.703·35 fl. die sub II » » » » 22.159·62½ »

Nach dem oberwähnten Gesetze werden die Bezirksstraßen-Ausschüsse von den Gemeindevorstehern und Gemeinderäthen der genannten Gemeinden gewählt, von denen nach dem Gesetze auf die erstgenannten Gemeinden circa 40 und auf die letztgenannten circa 20 Wähler entfallen.

Die ersten Gemeinden können sich leicht an der Wahl betheiligen ohne viel Zeitverlust, die letzteren sind jedoch von Radmannsdorf 2 bis 7 Stunden entfernt; weshalb sich viele an der Wahl nicht betheiligen, und falls sich auch alle betheiligen würden, so bleiben wir doch immer in der Minorität und haben keine Hoffnung auf einen Sieg.

Bei der letzten Wahl im Jahre 1890 haben sich die letztgenannten Gemeinden nur einen Vertreter errungen, und zwar nur in Folge dessen, weil zwei von den ersten Gemeinden an die Seite der letzteren getreten sind, was aber bei den jetzigen Verhältnissen in Zukunft nicht mehr zu erwarten ist, obwohl die letzten vier Gemeinden im Vergleich zu den ersten 10 Gemeinden fast die Hälfte der Steuerzahler und der Steuerleistung repräsentiren.

Außerdem hat bei der letzten Wahl auch der hohe Landesausschuß seine zwei Vertreter aus den ersten Gemeinden ernannt, während die letzteren ganz übersehen wurden.

Bei diesen so ungünstigen Verhältnissen haben die Vertreter der ersten Gemeinden eine solche Majorität, daß die Herstellung (Correctur) der Straßen, Brücken etc. stets nur von ihrer Gnade abhängt. Außerdem aber wird uns noch ungerechterweise immer vorgeworfen, daß für uns zu viel geschieht, obwohl (ausgenommen Beldes) erst in den letzten 10 Jahren für uns etwas geschehen ist; unsere Bevölkerung weiß noch sehr gut, daß sie vor 30 Jahren bei der Umlegung der steilen Straßenstrecke in Lancovo Naturalarbeiten leisten mußte, und zwar bei einer Entfernung von 2 bis 8 Stunden, während viele Jahre für uns gar nichts geschehen ist.

Weiters muß auch die sehr günstige Lage der ersteren Gemeinden betont werden, sie haben gute Communicationsmittel, die Eisenbahn vor der Nase, die Reichsstraße, während der Bewohner von Weldeß und namentlich von der Wochein diese Wohlthaten nicht genießt und seine schlechten, durch Elementarereignisse zerstörten Gebirgswege ohne Unterstützung selbst erhalten muß.

Bei dieser äußerst ungünstigen Sachlage finden die vier gefertigten Gemeinden das einzige Mittel darin, daß ein selbständiger Straßenausschuß gebildet werde, getrennt von den ersteren 10 Gemeinden.

Wir stellen die Bitte:

Der hohe Landtag wolle die vorstehenden gerechten Verhältnisse erwägen und sich für die Theilung des gegenwärtigen Bezirksstrassenausschusses von Radmannsdorf in zwei Ausschüsse aussprechen.

Gemeinde: Wocheiner-Feistritz, Mitterdorf, Weldeß, Görjach.»

Der Verwaltungsausschuß hat dieses Gesuch erwogen und ist zu dem Entschlusse gekommen, diese Sache zu unterstützen und folgenden Antrag zu stellen:

«Der hohe Landtag wolle der Theilung des Straßbezirks Radmannsdorf im Principe beistimmen und den Landesausschuß beauftragen, das Nöthige zu erheben und in der nächsten Session darüber zu berichten.»

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Murnik ima besedo.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Upravni odsek stavlja o prošnji občine Blejske, Gorjanske, Bohinjsko-Bistriške in Srednjevaske v Bohinji nasvet, da bi se visoki deželni zbor poslužil pravice, katere mu daje cestni zakon in razdelil cestni okraj Radoljski v dva cestna okraja in predlaga, da bi se že danes prošnji v principu ugodilo, vendar pa stavlja dalje še nasvet, naj deželni odbor še stvar preiskuje in potem v prihodnjem zasedanji stavi svoje nasvete. Ta dva oddelka predloga se mi zdita v protislovji med saboj, kajti če se v predlogu pravi: «Der hohe Landtag wolle der Theilung im Principe beistimmen», bi bila, če se predlog sprejme, cela stvar že sklenjena in deželnemu odboru bi bilo jako težko ali celo nemogoče, nasvetovati od svoje strani kaj drugega, nego da se tej prošnji ugotovi in današnji principijelni sklep pozneje formalno obnovi v tej zbornici.

Gospôda moja! Kaj je povod peticiji? Nič drugega, nego da prosilci pravijo: «Mi imamo v okrajno-cestnem odboru premalo zastopnikov.» Omenjajo tudi še nekatero druge stvari ter pravijo, da ima ves cestni skladovni okraj cest v dolžini 90.135 m in 19 mostov, dalje da bi prišlo, ako se razdeli cestni okraj Radoljski v dva okraja, na ostali del le 37.333 m ceste, na te štiri občine pa še 52.815 m. Mostovi se delé tako, da pripada spodnjim 10 občinam šest mostov v dolžini 116 m, na zgornje štiri občine pa 13 mostov v dolžini 295 m. Prebivalcev je v prvih občinah 9751, v drugih

pa 9576; neposrednjega davka pa plačujejo v prvih občinah 24.703 gld. 35 kr., v drugih pa 22.159 gld. 62 $\frac{1}{2}$ kr. Če si pa ceste malo bolj ogledamo in pomislimo, kaj je visoki deželni zbor že storil za eni ali drugi del, za katerega gre tukaj, potem se pokaže stvar v neki drugi luči in morebiti potem tiste opravičene želje teh štirih občin in pritožbe, da niso dovolj zastopane v cestnem odboru, nekoliko odpadejo. To nam kaže zakon z dné 28. julija 1889, dež. zak. št. 18, ki pravi v § 1., št. 2. in 3. (bere — liest):

«2.) Cesta iz Lesec na Bohinjsko Bistrico, in sicer od železnične postaje v Lescah čez Zagorico, Mlino, Bohinjsko Belo, Nomenj, Bitnje do Bohinjske Bistrice.

3.) Cesta z Bleda v Javornik, katera se na Bledu loči od Leško-Bistriške ceste (2) ter drži čez Rečico, Spodnje Gorje, Poljane do tje, kjer se stika s Podkórensko državno cesto pri Javorniku.»

Gospôda moja! Gotovo Vam je znano, kaj se to pravi. To se pravi, da te štiri občine imajo prav za prav malo okrajnih cest, da so skoraj vse ceste le deželne ceste. Kaj pa ostane okrajnih cest? Nič drugega, kakor cesta iz Bohinjske Bistrice v Srednjo Vas in zopet do deželne ceste, kar pa je jako kratka črta. Dalje je deželni odbor dovolil, da se uvrsti občinska pot ob jezeru med okrajne ceste in pot z Bleda v Zasp tudi. To so vse okrajne ceste, katere ima ta del, med tem ko se v drugem delu o deželnih cestah prav za prav še govoriti ne more, ker to ni Bog vé koliko, če je cesta od Leške postaje do Savskega mostu, ki je označena pod št. 2., § 1. omenjenega zakona, deželna cesta. Kaj se pravi to? To se pravi po § 11. našega cestnega zakona z dné 28. julija 1889, da za deželne ceste plačuje polovico stroškov dežela, polovico pa šele okraj. Razun tega je pa še neka velika dobrotà za okraj, ki ima deželne ceste, da tudi upravne troške in mezde cestarjem plačuje deželni sklad. One štiri občine torej prav za prav nimajo pravice, tako zelo zastopane biti v cestnem odboru, ker so prav za prav vse ceste le deželne, med tem, ko imajo druge občine veliko več interesa zastopane biti v cestnem odboru, ker nimajo deželnih cest in morajo za vse ceste samé plačevati.

Dalje se v prošnji tudi omenja, da se nič ni storilo za ta okraj. Kdor se spominja na obravnave deželnega zbora v zadnjih letih, vé, da je to le tako rečeno, menda ker prosilci mislijo, da se morda vsi poslanci ne spominjajo, kaj se je vse storilo za ta okraj. Veliko je bilo, da se je visoki deželni zbor odločil, uvrstiti cesto iz Lesca v Bistrico med deželne ceste in pomisliti je treba, da so druge ceste tudi tako važne. Trdim, da je deželni zbor že s tem, da se je ta cesta vstela med deželne, za kar sem pa jaz tudi glasoval, okraju storil veliko uslugo, kajti deželne ceste so prav za prav vendarle v oskrbi dežele. Jaz mislim, da za vsem tem, kar se danes zahteva, tiči neka druga stvar. Deželne ceste v Radoljskem okraju veliko stanejo in doklada je tudi precej velika, ker znaša 20 $\frac{0}{100}$, ali jaz mislim, da so se zastopniki gorenjih občin nekoliko zmotili, kajti dosti ne bodo prihranile s tem, ako se cestni okraj razdeli. Pomisliti je treba, da precej stroškov za ceste omenjenih štirih občin pride na spodnje občine: Begnje, Breznica, Kamna Gorica, Kropa,

Lancovo, Lesovc, Mošnje, Ovsise, Predtrg in Radoljica. Deželne ceste stanejo v okraju Radoljskem nad 6600 goldinarjev in od teh plača deželni zaklad nad 3900 gld. in nad 2600 gld. pa okraj. Ako se šteje ves davek v omenjenih štirih občinah na 22.000 gld., bode le vzdrževanje deželnih cest 10% doklado presegalo, in če bodo gorenje občine količkaj več napravile, bode doklada tudi tako velika, kakor pri ostalem delu radoljskega cestnega okraja, ker v zgornjih troških niso računani troški za vzdrževanje okrajnih cest. Od doneska dežele za deželne ceste se pa porabi skoraj ves za ceste v omenjenih štirih občinah.

Kar se tiče tega, da se omenja v prošnji, da so prebivalci gorenjih občin delali tlako pri preložitvi Lancovskega klanca, dalo bi se to tudi lahko obrniti, kajti ravno tako so delali prebivalci spodnjih občin tlako v Blejski občini ne le pri cesti, ampak tudi pri mostu. To omenjam pa le mimogredé. Sicer pa jaz nisem proti temu, da bi se stvar ne razpravljala v deželnem odboru, temveč le proti temu, da bi se danes že visoki deželni zbor izrekel v principu, da se prošnji ugodi, kajti potem bi deželni odbor ne imel drugega posla, nego pregledati, ali so davki prav izračunjeni in moral bi v prihodnjem zasedanji nasvetovati, naj se formalno izreče, da se razdeli cestni okraj Radoljski v dva okraja. Drugega bi deželni odbor prav za prav ne imel ničesar opraviti, če se sprejme predlog upravnega odseka.

Z ozirom na to bi prosil visoko zbornico, da sicer pritrdi nasvetu upravnega odseka, da bi pa izostal začetek: «Der Theilung wird im Principe beigehtimmt».

Predlog, ki ga stavljam jaz, bi se toraj glasil:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Prošnja se izročá deželnemu odboru, da jo pretesa in o njej v prihodnjem zasedanji poročá in nasvete stavi.»

Prosim visoko zbornico, da pritrdi temu nasvetu.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo spreminjalni predlog gospoda poslanca ces. svétnika Murnika, da izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt.

K besedi se je oglasil gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Die Angelegenheit, die gegenwärtig in Verhandlung steht, interessirt in einem höheren Grade, als es den Anschein hat, die theilgenommenen Bezirke, und deshalb sei es mir erlaubt, auf die Ausführungen, die der unmittelbare Herr Vorredner über diese Sache vorgebracht hat, kurz zu erwidern.

Hier handelt es sich um die Theilung des Straßen-Bezirktes Radmannsdorf in zwei Bezirke, und eine solche Theilung ist auf Grund eines Landtagsbeschlusses nach dem Gesetze zulässig.

Es ist nicht ausgemacht, daß für den Umfang der Straßen-Concurrenzbezirke die Gerichtsbezirke allein maßgebend sein sollen, vielmehr ist im § 12 des in Kraft stehenden Straßengesetzes ausdrücklich hervorgehoben, daß gewichtige Gründe die Theilung eines Gerichtsbezirktes in mehrere Straßen-Concurrenzbezirke zulassen. Das Gesetz hat offenbar im Auge, daß auch andere Verhältnisse und Rücksichten für die Eintheilung und den Umfang der Straßen-Concurrenzbezirke maßgebend sein können und nicht bloß der Gerichtsbezirk, wie er gegenwärtig für den Radmannsdorfer Concurrenzbezirk die Grundlage bildet. Die Verhältnisse in diesem Straßen-Concurrenzbezirk liegen heute nun so, daß wirklich vollständig entgegengesetzte Interessen bei den oberen und bei den unteren Gemeinden in Frage stehen. Der Theil, der jetzt eine Abtrennung verlangt, nämlich die Gemeinden Wocheiner-Feistritz, Witterdorf, Obergörjach und Beldes sind in jeder Beziehung, was Straßen anbelangt, so verschieden von den anderen zehn Gemeinden und in den beiderseitigen Interessen geradezu entgegengesetzt. Schon ein flüchtiger Ueberblick dieser Verhältnisse muß jedermann überzeugen, daß es sich hier um Sanirung eines großen Unrechtes und um die Beseitigung eines Hindernisses für die Entwicklung des Straßewesens in den vier erstgenannten Gemeinden handelt. Zum Straßen-Concurrenzbezirk Radmannsdorf sind im ganzen 14 Gemeinden vereinigt, 10 davon, nämlich: Radmannsdorf, Kropp, Vormarkt, Steinbüchel u. s. w., wie sie der Herr Berichterstatter angeführt hat, stehen auf der einen, die vier oberwähnten Gemeinden auf der anderen Seite.

Die vom Herrn Berichterstatter erstgenannten zehn Gemeinden repräsentiren eine Bevölkerung von 9751, die letzteren vier eine ungefähr gleiche von 9576 Einwohnern. Das Territorium der zweitgenannten Gemeinden ist bedeutend größer und umfangreicher, und was die Steuerleistung anbelangt, so sind die letzteren vier Gemeinden, welche 22.159 fl. 62½ fr. an directen Steuern entrichten, ungefähr ebenjo steuerkräftig, wie die anderen zehn Gemeinden, welche 24.703 fl. 35 fr. an directen Steuern bezahlen. Nun ist für die Zusammenlegung des Bezirksstraßen-Ausschusses entscheidend die gesetzliche Bestimmung, wornach jede einzelne Gemeinde je einen Vertreter zur Wahl in den Bezirksstraßen-Ausschuß zu entsenden berechtigt ist. Die Folge davon ist die, daß die zehn Gemeinden der ersten Kategorie zehn, die anderen vier bloß vier Vertreter zur Wahl entsendet, beziehungsweise, daß bei den Wahlen in den Bezirksstraßen-Ausschuß die oberen Gemeinden absolut immer in der Minorität bleiben und nicht in der Lage sind, auch nur einen einzigen Vertreter in den Straßen-ausschuß zu bringen. Heute ist die Zusammenlegung des Straßen-ausschusses allerdings eine solche, daß man durch ein besonderes Entgegenkommen dem Gemeindevorsteher von Görjach, Jakob Zumer, einem Manne, der sich nicht bloß für seine, sondern auch für die umliegenden Gemeinden große Verdienste erworben hat und dessen technische Kenntnisse man nicht leicht entbehren kann, einen Sitz im Straßen-ausschuße eingeräumt hat, alle anderen Mitglieder des Ausschusses aber sind ausschließlich den unteren zehn Gemeinden entnommen. Wenn man ferner bedenkt, daß von den letzteren Gemeinden sechs in die Kategorie derjenigen Gemeinden gehören, deren Zusammenlegung schon wiederholt als wünschenswert bezeichnet worden ist, indem einzelne

davon nicht einmal 600 Einwohner zählen, von keiner großen Leistungsfähigkeit sind, aber das gleiche Recht wie Gemeinden mit 2000 bis 3000 Einwohnern des oberen Districtes genießen, so wird man es begreiflich finden, daß in der mangelnden Vertretung dieser Gemeinden im Straßenausschusse eine Unbilligkeit vorliegt. Die Zusammensetzung des Bezirksstraßen-Ausschusses mit Bezug auf die oberen und unteren Gemeinden kann ungünstiger und unbilliger gar nicht gedacht werden, wie in dem vorliegenden Falle, und wenn aus keinem anderen Grunde, möchte man sich schon aus Gerechtigkeitsgefühl für die Theilung dieses Straßenbezirkes in zwei Theile, wie dies dem Verwaltungsausschusse auch vorgeschlagen wird, entscheiden. Nun ist allerdings angeführt worden, daß auf der einen Seite die vier oberen Gemeinden wenig oder fast keine Bezirksstraßen besitzen und daß die größere Anzahl der Bezirksstraßen auf die zehn anderen Gemeinden entfällt; das ist cum grano salis richtig, aber gerade weil es richtig ist, liegt hierin der Beweis, daß das Verlangen nach Trennung des Straßenbezirkes ein begründetes ist. Die Verhältnisse liegen nicht so, wie behauptet wurde, als ob die oberen Gemeinden keine Bezirksstraßen hätten, vielmehr so, daß auf die zehn unteren Gemeinden nur zwei Kilometer, auf die oberen aber 33 Kilometer Landesstraßen, an Bezirksstraßen auf die oberen zehn Gemeinden 35 Kilometer, auf die anderen aber 19 Kilometer entfallen; 19 Kilometer aber sind nicht etwa keine Anzahl, sondern mehr als die Hälfte der Bezirksstraßen der anderen Gemeinden.

Ich bitte nun aber zu bedenken, warum die oberen Gemeinden Görjach, Veldes u. s. w. die Trennung verlangen, und Sie werden finden, daß der Grund darin liegt, weil sie es nicht erreichen können, daß die unteren Gemeinden zur Errichtung von Bezirksstraßen in den oberen Gemeinden ihre Zustimmung ertheilen. Die oberen Gemeinden haben bereits verschiedene Straßen projectirt, Bezirksstraßen nothwendigster Natur, deren Erhaltung ihnen zur Last fallen würde; sie haben aber absolut keine Aussicht dazu zu gelangen, weil sie im Straßenausschusse keine Vertreter haben. Von größter Bedeutung für die oberen Gemeinden wäre die projectirte Bezirksstraße nach Mitterdorf und jene von Veldes über Reifen nach Radmannsdorf. Ebenso sind weitere Straßen in einem Ausmaße projectirt, welches deutlich zeigt, daß diese Gemeinden thatsächlich Außerordentliches zu leisten bestrebt sind; es sind dies die Straßen nach Koprivnik und Gorjuše, wozu sie aber trotz ihrer Bereitwilligkeit zu den größten Leistungen nie kommen werden. Koprivnik und Gorjuše stehen, wie sie wissen, unter ganz besonders ungünstigen Verhältnissen und doch haben sie bei der Anzahl ihrer Bevölkerung und mit Bezug auf die dort betriebene Wirtschaft ein Recht auf die Straße.

Es wäre also eine Ungerechtigkeit und Unbilligkeit, wenn man sie dieses Rechtes dadurch berauben wollte, daß man dem Verlangen auf Bildung eines eigenen Straßenbezirkes für diese vier Gemeinden nicht Rechnung tragen würde.

Die Sache ist ferner so dargestellt worden, als ob die Petition nicht anerkennen würde, daß von Seite des Landes für diesen Bezirk in letzter Zeit — was Straßen betrifft — sehr viel geschehen sei. Das ist in der Petition nicht gesagt worden, und daran wird auch nicht gedacht. Das Land hat

durch die Einreihung von Bezirksstraßen in die Kategorie der Landesstraßen für den Bezirk sehr viel und dies mit vollem Rechte gethan. Die Petition aber beschwert sich nur dagegen — so habe ich sie verstanden und dies wurde mir auch durch mündliche Mittheilungen der Petenten, die mich darum ange sucht haben, ihr Verlangen zu unterstützen, bestätigt — daß der Bezirksstraßen-Ausschuss ihnen absolut nichts zugestehen will; nicht gegen das Land beschweren sie sich, sondern gegen den Bezirksstraßen-Ausschuss, gegen den sie machtlos sind. Eine Möglichkeit, die Ungerechtigkeit zu mildern, wäre darin gelegen gewesen, wenn nach der Zusammensetzung des letzten Bezirksstraßen-Ausschusses, der Landesausschuss bei der Nominirung seiner Vertreter in denselben auf die oberen vier Gemeinden Rücksicht genommen hätte. Ich kenne die Gründe nicht, die den Landesausschuss leiteten, aber Thatsache ist es, daß die zwei Vertreter des Landesausschusses im Straßenausschusse aus den zehn unteren Gemeinden ernannt worden sind, während die vier oberen Gemeinden, die keinen Mann in den Ausschuss entsenden konnten, seitens des Landesausschusses keine Berücksichtigung gefunden haben: das ist gewiß unrecht und unbillig. Nun ist weiter davon die Rede gewesen, daß die Verkehrsverhältnisse der oberen und der unteren Gemeinden zu berücksichtigen sind. Diesbezüglich möchte ich mir darauf hinzuweisen erlauben, daß die oberen Districte, die allerdings dem Lande sehr viel zu verdanken haben, auch bestrebt sind, viel zu leisten, daß sie aber hierin von den unteren Gemeinden gehindert werden. Wenn Sie aber von den Vrtheilen sprechen, welche Veldes, Obergörsjach und die Wochein durch das Zugeständnis von Landesstraßen erreicht haben, so bitte ich nicht zu übersehen, daß die anderen zehn Gemeinden, was Communicationen betrifft, so günstig gestellt sind, wie sie es günstiger nicht sein könnten; sie haben die Eisenbahnverbindung von Podnart bis Zauerburg, sie haben die Commercialstraße, für deren Erhaltung sie nichts zahlen, wogegen aber die oberen Gemeinden für die Erhaltung der Landesstraßen für ihren Antheil allein aufkommen müssen. Die oberen Gemeinden wollen größere Lasten übernehmen, wollen Straßen bauen; warum, meine Herren, wollen Sie sie daran hindern? Für mich wenigstens ist absolut kein Grund ersichtlich, warum dieser Antrag nicht im Principe sofort angenommen werden sollte. Allerdings bin ich mit den Ausführungen des Herrn Vorredners in dem Punkte vollständig einverstanden, daß die Beschlussfassung eine entscheidende sein soll in dem Sinne, daß der hohe Landtag in Würdigung dieser Verhältnisse für die Trennung des bestehenden Straßen-Concurrenzbezirkes sich auszusprechen möge. Da aber gewisse materielle Fragen noch zu erwägen sind, z. B. die Abgrenzung der Concurrenzbezirke und dergleichen, so ist es selbstverständlich, daß die Durchführung dieser Angelegenheit dem Landesausschusse übertragen werden muß, und nur so kann ich den Antrag des Verwaltungsausschusses verstehen, wenn es heißt: der hohe Landtag wolle der Theilung des Straßenbezirkes Radmannsdorf im Principe bestimmen und die weiteren Erhebungen dem Landesausschusse übertragen. Wenn aber aus dieser Formulirung ein Mißverständnis abgeleitet werden sollte, so wird es vielleicht zweckmäßig sein, um klar und präcise auszudrücken, um was es sich handelt, dem Antrage folgende Fassung, die sich im Wesen vollständig dem Antrage des Verwaltungsausschusses anschließt, zu geben:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«1.) Die Theilung des Straßen-Concurrenzbezirkes Radmannsdorf in zwei selbständige Bezirke im Sinne der vorliegenden Petition wird bewilliget; und

2.) der Landesauschuß mit der Durchführung dieses Beschlusses beauftragt.»

Ich glaube, die Angelegenheit ist so klar und so offen im Interesse der theilhabenden Districte gelegen, daß es eine weitere Erörterung gar nicht bedarf; es wird durch die Trennung absolut kein Interesse verletzt, weder des Landes noch sonst irgend eines Einzelnen, und was die Lasten anbelangt, so treffen sie ausschließlich nur diejenigen Gemeinden, die darum petitioniren und welche deshalb petitioniren, weil sie in Straßenbau etwas leisten wollen. Aus diesen Gründen bitte ich, dem Antrage, den ich soeben anzuempfehlen die Ehre hatte, Ihre Zustimmung zu erteilen.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Tavčar predlaga konec debate.

Prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog na konec debate je sprejet.

Prosim sedaj gospode poslance, ki podpirajo spreminjalni predlog ekscelence gospoda barona Schwegelna, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt.

Konec debate se je predlagal gledé prejšnjih predlogov, sedaj pa imamo nov predlog, o katerem se sploh še ni debatiralo in gledé tega otvarjam debato.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Murnik.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! V resnici nisem mislil, da se bode gospod predgovornik, ekscelencia baron Schwegel, oglasil proti mojemu predlogu, ker sem bil mnenja, da je tak, da bi mu nobeden gospodov poslancev ne mogel ugovarjati. Gospóda moja! Če mi na take prošnje delamo principijelne sklepe, potem pa prav za prav ni treba deželnega odbora. Kdo pa tukaj prosi? Podpisanih je štiri ali pet mož, to je vse. Kdo pa so ti možje, ali imajo pravico biti podpisani v imenu dotičnih občin? To v prošnji ni dokazano. Najmanje, kar se more tirjati, bi bilo to, da dotični župani, ki so podpisani, predložé zapisnike onih sej, v katerih so občinski odbori storili dotični sklep. Župan sam ni zastopnik občine, če je še tako pameten in izveden v cestnih zadevah. Na vsak način se mora vedeti, kaj bode občinski odbor rekel.

Potem je pa še nekaj. Mi smo s zakonom postavili zastopnike v okrajnih cestnih odborih, sedaj pa te cestne odbore preziramo. V celi prošnji od okrajnega

cestnega odbora še govora ni, akoravno bi bili župani prav lahko vprašali načelnika cestnega odbora za njegovo mnenje, ker stanuje na Bledu. Sedaj imajo načelnika na Bledu, torej je očitno, da ni vse tako, kakor je pravil gospod predgovornik. Kdo ima pravico zastopan biti v okrajno-cestnem odboru, ali naj ima štiri ali šest zastopnikov, o tem govori zakon. Resnica je, da bi se bil deželni odbor lahko oziral na gorenje občine, ali jaz naravnost povem, v deželnem odboru se je reklo, da ima Bled itak svojega zastopnika v županu Zumru, v zgornjem delu so ceste večinoma deželne, gledé teh pa mora okrajno-cestni odbor itak natančno poročati deželnemu odboru. To je v mnogih cestnih okrajih, da nimajo vse vasi svojih zastopnikov v cestnem odboru. Ako se komu krivica godi, obrne se lahko do višje oblasti, nego je čestni odbor. Dosedaj se Bohinju in Bledu niti od deželnega odbora, niti od deželnega zbora ni godila krivica. Vselej je deželni zbor pokazal, da ima srce za Bled, Gorje in za Bohinjske občine, in kakor smo ravnali dosedaj, ravnali bomo tudi z naprej, ali zaradi tega pa ni treba, da se prošnja takoj danes končno reši. Sicer me je pa prevzvišeni gospod baron Schwegel napačno razumel. Moj nasvet ne gre na to, da nikakor ni ugoditi željam teh štirih občin, temveč jaz le mislim, da na podlagi te prošnje ne moremo končno sklepati in razdeliti Radoljski okraj v dva okraja, akoravno imamo to pravico, če bi tudi peticije ne bilo. Moje mnenje je, da se morajo najmanje poprej še občinski zastopi in cestni odbor zaslúšati, naj se potem že oziramo nanje ali ne. Deželni odbor bode v prihodnjem zasedanji stavil svoj nasvet in takrat bode visoki deželni zbor itak imel priliko, storiti svoj končni sklep.

Tudi meni je znano, da želijo napraviti cesto z Bleda čez Ribno v Radoljce, mislim pa, da se bode to tudi res lahko zgodilo. Če se prav spominjam, je sklep pri okrajno-cestnem odboru že storjen. Zdi se mi, da so ljudje to pravili in da so rekli, da Radoljskemu okraju ta cesta ne bode ugajala, ali jaz sem rekel, da mu bode zeló ugajala, ker bodo potem občine Ovsíše, Lancovo, Kamna Gorica in Kropa zvezane z onim delom Radoljskega okraja. Škode torej tu ni pričakovati.

O progi na Koprivnik in Gorjuše ne morem govoriti, ker ni došla nobena prošnja, ali ta se lahko še vloži.

Jaz mislim, da se mora deželni odbor vsaj nekoliko ozirati na občinske zastope in na cestni odbor, kajti žaljivo bi bilo za te zastope, ako bi se nánje ne oziralo, ker so vendar podstava celi avtonomiji. Prosim torej še enkrat, naj visoka zbornica pritrdi mojemu nasvetu, ki ne gre na to, naj se prošnja odbije, temveč le na to, naj se danes še ne reši končno, ker bode v prihodnjem zasedanji visoki deželni zbor itak imel priliko, izreči se za to ali ono.

Gledé predloga gospoda poslanca ekscelence barona Schwegelna moram reči, da je ravno tak, kakor predlog upravnega odseka. Jaz sam sem razumel predlog, katerega je stavil gospod poslanec baron Liechtenberg ravno tako, kakor ga je ekscelencia gospod baron Schwegel hotel popraviti.

Še enkrat torej prosim, naj visoka zbornica pritrdi mojemu predlogu, s katerim se nikomur škoda ne godi.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Exsclenca gospod baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Ich möchte mir nur ein paar Worte zu einer thatsächlichen Berichtigung erlauben.

Der Herr Vorredner hat hervorgehoben, daß der Obmann des Radmannsdorfer Bezirksstraßen-Ausschusses in Belde seinen Wohnsitz habe, daß somit die vier oberen Gemeinden zwei und nicht bloß einen Vertreter im Ausschusse besitzen. Zur Klarstellung des Sachverhaltes muß ich hervorheben, daß der gegenwärtige Obmann des Straßenausschusses thatsächlich seit einigen Monaten als Verwalter der Herrschaft Belde in Belde seinen Wohnsitz hat, daß er aber vor zwei Jahren als Obmann des Straßenausschusses noch in Kropp seinen Wohnsitz hatte und thatsächlich als Vertreter der unteren Gemeinden gewählt wurde und als solcher stets für die Interessen derselben eingetreten ist. Uebrigens wird derselbe in seiner gegenwärtigen Lage die Obmannschaft auf die Dauer nicht behalten können, daher meine Behauptung, daß die oberen Gemeinden nur einen Vertreter im Straßenausschusse haben, vollkommen richtig ist. Ferner könnte ich dafür, daß den oberen Gemeinden dieser eine Vertreter nur aus besonderen Rücksichten zugestanden wurde, ebenfalls den Beweis erbringen, ich müßte jedoch Umstände berühren, die vielleicht in die Discussion nicht gehören, weshalb ich davon absehen zu können glaube. Man wollte also den vier oberen Gemeinden, die ein hohes Interesse daran haben, im Straßenausschusse entsprechend vertreten zu sein, keinen Vertreter gewähren, das ist Thatsache. Von Seite des Herrn Vorredners ist weiters darauf hingewiesen worden, daß die Petition aus dem Grunde keine gerechtfertigte sei, weil sie angeblich nicht gehörig unterzeichnet sei. Das ist, meine Herren, ein vollständiger Irrthum, den zu berichtigen ich hauptsächlich das Wort erbeten habe. Diese Petition ist von den betreffenden Gemeindevertretungen vollständig formgerecht unterschrieben und mit dem Gemeindefiegel versehen worden: Das ist die Firma der Gemeinde, ein anderes gibt es nicht, und der dagegen gemachte Einwurf ist ganz unstichhältig. Für die Gemeinde Wecheimer Feistritz ist die Petition vom Gemeindevorsteher Jakob Prezelj und zwei Gemeinderäthen, Josef Sodja und Martin Ravnik, gezeichnet, ebenso für die Gemeinde Obergörjach vom Gemeindevorsteher Jakob Zumer und zwei Gemeinderäthen, die Gemeinden Mitterdorf und Belde sind durch deren Gemeindevorsteher und je einen Gemeinderath vertreten; überall ist das Gemeindefiegel begedrückt, und ich bitte nun, mir zu erklären, welche andere verbindliche Form es für die legale Unterschrift der Gemeinde noch gibt. Das ist eine thatsächliche Berichtigung, die insoferne von großer Wichtigkeit ist, weil die Argumentation, daß die Vertretung der genannten Gemeinden in formaler Beziehung mangelhaft ist, berücksichtigt werden muß. Im übrigen constatire ich ebenfalls thatsächlich, daß alle Thatsachen, die von mir vorgebracht wurden, in keinem Punkte widersprochen noch widerlegt worden sind, daß demnach das ganze Material, das jemand zur Entscheidung benöthigt, ebenjo dem hohen Hause wie dem Verwaltungsausschusse

offen vorliegt. Aus diesen Gründen und weil Thatsachen vorliegen, gegen die keine Einwendungen erhoben worden sind und erhoben werden können, erscheint es mir nicht gerechtfertigt, eine principielle Entscheidung, wie sie der Verwaltungsausschusse beantragt, zu vertragen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bodemo glasovali.

V prvi vrsti prosim glasovati o spreminjalnem predlogu gospoda poslanca Murnika, in prosim gospode, ki pritrde njegovemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prosim častite gospode poslance, da obstojé, da preštejem glasove.

Za predlog gospoda poslanca Murnika glasuje 17 gospodov poslancev.

Prosim nasprotno glasovanje, in prosim gospode, ki so proti predlogu gospoda poslanca Murnika, da blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nasprotno glasuje 16 gospodov poslancev, torej je predlog sprejet.

Preidemo k daljni točki, to je:

- e) županstva v Veliki Dolini za olajšave pri legaliziranji listin do vrednosti 100 gld.;
- c) deš Gemeindeamtes in Großdolina um Erwirkung von Erleichterungen bei der Legalisirung von Urkunden bis zum Werte von 100 fl.;

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Predstojništvo občine Velika Dolina vložilo je prošnjo de praes. 28. aprila 1893, št. CX., ki slóve takóle (bere — ließt):

«Visoki deželni zbor! Odkar je bil vsprejel državni zbor vkljub resnim pomislekom in tehtnim ugovorom po mnogih nasprotstvih in težavah § 31. zemljeknjiznega zakona l. 1891., pojavljal se je večí in večí odpor proti tej določbi, izražajoč se v raznih prošnjah deželnih zborov, posameznih občin i. t. d., katere so zahtevale, da se odpravi ta zloglasni paragraf. Tudi državni zbor je skušal, poznavši krivičnost nepriljubljenega paragrafa, v tej zadevi odpomoči — uže l. 1875., torej štiri leta potem, ko je bil zakon vsprejet — a žal si brez uspeha.

Stoprv l. 1890. privolila je vlada pri vključbi nekaterih pisem in listin posamezne olajšave. Če tudi so te olajšave neznatne, pridejo pa vender v poštev v onih slučajih, kedar odpadejo za dotične stranke in identitetne priče daljna pota, združena s troški, zamude časa, kolek in pristojbina legalizovanja in drugi troški, kateri so tem bolj občutni v sedanjih slabih gospodar-skih časih, ko našega kmeta tarejo vse nadloge, ko so

ga vzlasti v zadnji dobi zopet tako hudo zadele elementarne nezgode, da je postala potrebna državna podpora našej kronovini, ko si osobito dolenski in notranjski kmet z bok trsne uši in peronospori ne vé več pomagati ter vidi edino rešitev in nado onkraj oceana — v tacih žalostnih razmerah treba je ekonomično gospodariti z vsakim krajcarjem, ki se dá prištediti. Zatorej je olajšava, katero državna postava z dne 10. junija 1890 d. 2 št. 109 dovoljuje, gledé sedanjih slabih gospodarskih razmer boljša kot nič in radi tega prosimo, naj bi se vpeljale v državnem zakoniku dovoljene olajšave tudi v našej kronovini v zmislu predloga deželnega poslanca gosp. V. Pfeiferja v IX. seji 1890. l.

Nadejamo se trdno, da visoki deželni zbor ustreže naši opravičeni želji, ter odpravi posilno legalizovanje pri listinah i. t. d. v vrednosti do 100 goldinarjev.»

Ni dolgo časa od tedaj, kar se je bavil visoki deželni zbor z vprašanjem o odpravi legalizacije. Razlogi, ki so se pri dotični razpravi proti odpravi legalizacije naglašali, so še v živem spominu, ni jih treba posebej naglašati.

Ker se od tedaj razmere neso v ničemer spremenile, predlagam v imenu upravnega odseka:

«Visoki deželni zbor naj sklene, da se o predležeči peticiji predstojništva občine Velika Dolina preide k dnevnemu redu.»

Deželni glavar:

Otvorjam generalno debato.

K besedi oglasil se je gospod poslanec Pfeifer.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor! Nasvet, katerega priporoča gospodarski odsek, da se velikodolinske občine prošnja za olajšavo pri legalizovanju pisem in zemljiško-knjižnih listin odkloni, me je jako osupnil; kajti vsled dolgoletnih, vedno ponavljajočih se pritožb proti posilnemu legalizovanju tabularnih pisem pustila se je vlada toliko omehčati, da je pri legalizovanju privolila nekatere olajšave, ki se nahajajo v državnem zakoniku z dné 5. junija 1890, št. 109.

Dotični državni zakon daje posameznim deželnim zborom na prosto voljo, ako se hočejo poslužiti teh olajšav ter jih vpeljati potom deželnega zakona v dotični kronovini.

Med tem, ko so deželni zbori sosednih dežel Štajerske, Koroške in drugih radostno brez ugovora sprejeli olajšave, katere jim ponuja državni zakon, jih je naš deželni zbor odklonil v seji dné 9. novembra 1890 na veliko žalost davkoplačevalcev, in zopet smo čuli ravnokar jednaki nasvet gospodarskega odseka.

Danes oglašam se namreč občina Velika Dolina s prošnjo, da bi naš deželni zbor vendar sprejel te olajšave ter na ta način pripomogel vsaj nekoliko razbremeniti težave in bremena, pod katerimi obupno omaguje revno ljudstvo.

Potrudite se, gospôda moja, na deželo, oglejte si bédó ljudstva, kateremu večletna slaba letina, trtna uš,

razne nezgode, letošnja nenavadno dolgotrajna pomladna suša porušiti preti lastni obstanek njegovega gospodarstva in njegove stradajoče živine.

Ako, gospôda moja, vidite ta žalostni položaj silno rastočega siromaštva, bodete na strani pustili učene razprave posilnega legalizovanja, ter privoščiti davkoplačevalcu tiste olajšave, ki jih ponuja državni zakon in katere sem jaz s svojimi somišljeniki leta 1891. predlagal v prilogi 47.

Utemeljeval sem v seji 9. novembra 1890 razloge in potrebe za take olajšave, tedaj nočem ponavljati danes, kar je visoki zbornici itak znano, ter prosim, da se prošnji občine Velika Dolina ugodi, predlog gospodarskega odseka zavrne, ter sprejme moj predlog, ki se glasi:

Slavni deželni zbor naj sklene:

«Prošnja županstva Velika Dolina, da se uvedejo v naši deželi olajšave pri legaliziranju listin v malostnih zemljiško-knjižnih stvarih, odstopa se deželnemu odboru z naročilom, da v prihodnjem zasedanji predloži deželnemu zboru načrt zakona v zmislu samostalnega predloga poslanca V. Pfeiferja in tovarišev z dné 17. oktobra 1890, priloga 47.»

Deželni glavar:

Gospodje poslanci so slišali predlog, katerega je stavil gospod poslanec Pfeifer.

Prosim gospode, ki podpirajo ta predlog, da izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Žitnik ima besedo.

Poslanec Žitnik:

Visoki zbor! Stvar, katera je danes v obravnavi, je že toliko premlačena po listih in v tej zbornici, da mislim, da zadošča par besed, s katerimi hočem podpreti predlog gospoda predgovornika Pfeiferja, da se namreč ta prošnja izroči deželnemu odboru z naročilom, naj z ozirom na vse razloge, ki so se navedli za olajšavo gledé legalizacije, v prihodnjem zasedanji predloži dotični zakon. Ne bodem dolgo govoril, pa že a priori se zavarujem proti očitjanju, da govorim iz kakega nasprotstva do gospodov notarjev in advokatov. Jaz za svojo osobo jim gotovo nisem nasprotnik.

Prisilno legaliziranje je takoj s početka, ko se je leta 1871. upeljalo, vzbudilo veliko nejevoljo povsodi, posebno med kmetskim prebivalstvom. Mogoče, da stvar sama nima tolike veljave, da bi se moglo reči, da je glavni vzrok nejevolje kmetskega ljudstva, eden vzrokov te nejevolje pa je gotovo. Dokaz temu je, da so kmetske občine prošnjo za prošnjo pošiljale državnemu zboru, da se ta zakon popravi in odpravi prisilna legalizacija. In, gospôda moja, po mnogih naporih je prišlo do tega, da je leta 1890. državni zbor sklenil zakon, po katerem deželni zbori smejo skleniti za dotične dežele nekatere olajšave gledé legalizacije.

Tudi naš deželni zbor sam je bil že leta 1874. sprejel s 26 proti 1 glasu predlog, naj se naprosi visoka vlada, da se postavnim potom odpravi prisilna legalizacija.

V državnem zboru je bil leta 1890. dotični zakon o odpravi legalizacije sprejet z veliko večino. Kateri gospodje so bili takrat v državnem zboru, tega ne vem, gotovo pa se zakon ni sklenil brez tehtnih vzrokov v državnem zboru. Dalje mi je znano, da so bili takrat v državnem zboru štirje gospodje notarji, ki so lahko povedali svoje pomisleke, čital pa sem, da je bil Krauss edini, ki je bil brezpogojno proti odpravi legalizacije. Kakor sem dalje čital, sprejeli so na podlagi tega državnega zakona skoraj vsi deželni zbori avstrijski take zakone, in jaz ne vem in ne razumem, zakaj naj bi ravno kranjski deželni zbor edini zaostajal in zakaj se brevi manu in brez tehtne motivacije odklanja predlog tovariša gospoda Pfeiferja ter odmetava pomoč in olajšava za kmetško ljudstvo.

Gospôda moja! Prisilna legalizacija podražuje realni kredit in nalaga kmetu mnoga in velika bremena. Vzemite pota. Ako ima kak posestnik izbrisati dolg, recimo kakih pet ali deset gld., mora do notarja. Pot je morebiti tako dolga, da izgubi celi dan in potrosi toliko denarja, kakor je vsa stvar sama na sebi vredna.

Vprašam Vas, kaj pa je prav za prav bistvo te prisilne legalizacije? Vsem gospodom je znano, da je glavna reč pristnost osebe, ki podpiše listino, na katere podlagi se vrši zemljknjižni vpis. Vprašanje pa nastane, ali je v resnici edino le notar ali sodnik sposoben potrditi pristnost listin in ali res ni še drugih zadostnih kautel za pristnost takih listin za male zneske? Po mojih mislih je pristnost še bolj zagotovljena, ako tak človek, ki potrebuje potrdilo, gre k domačim ljudem, ki ga poznajo in pravi: «Miha, Peter, vi dva bodeta podpisala to pismo.» Vsaj ga poznajo duhovnik, učitelj, župan i. t. d. Ali je torej treba, da gre kmet ravno k notarju ali k sodišču po potrjilo, da je podpis, oziroma križ, res njegov? Skušnja kaže, vsaj ljudje so mi pravili, da notar večkrat sam ne pozna strank, ki pridejo k njemu. Pošlje kmeta ven in mu reče: «Prpelji mi dve priči». Dotični kmet gre in naprosi, kogar ravno pozna, morda trgovca, pri katerem je ravnokar kaj kupil, ali koga družega, naj pride z njim in priča, da je on ta in ta. In nadalje vprašam, ali je notar dolžan vedeti, da priči poznata to osebo? (Poslanec Kersnik: — Abgeordneter Kersnik: «Nikakor ne!») Dobro, iz tega je torej videti, da je nevarnost, da se zgodi kaka nepravilnost, veliko večja, ako morajo ljudje iti k notarju po legalizacijo, nego če domače priče potrdijo, da ima listina zares podpis moža, katerega poznajo od mladih nog. Mislim torej, da je varnost pravnega prometa po nasvetovanem novem zakonu bolj zagotovljena, nego sedaj po prisilni legalizaciji. Ugovarja se navadno, da naši kmetje ne znajo delati pobotnic, kupnih pisem i. t. d. Iстина je morda, da jih sedaj v obče ne znajo delati. Vprašam pa, ali bomo vedno pustili kmeta pod kuratelo? Pomislite, kako velikanske stroške imamo za šolstvo, če pa z našimi šolami še toliko praktičnega uspeha ne dosežemo, da bi se ljudje naučili pobotnice

delati, potem je boljše, da jih takoj zapremo. Jaz za svojo osebo lahko rečem, da sem se takih stvari v šoli naučil, ako pa sedanja šola ne doseže takih uspehov, potem nima nobenega pomena in ni vredna, da zanjo toliko trosimo. Naše priprosto kmetško ljudstvo naj sprevidi, da mu šola koristi, ako bodo ljudje sami znali pisavati take listine, kakor zadolžnice, pobotnice i. t. d. To bi bilo na korist narodnemu napredku in praktični omiki. Sploh bi pa ljudje itak ne delali vseh listin sami, temveč bi v zamotanih vprašanjih gotovo iskali sveta in pomoči pri notarji, kajti kmet dobro vé, da mu zakotni pisac nič več ne pomaga. Vzemimo konkretni slučaj. Kak posestnik naroči advokatu, da iztirja dolg. Advokat je izvršil tožbo, je dolg iztirjal, in dolžnik hoče izbrisati dolg, ali advokat nima legaliziranega pooblastila in torej citira stranko, da mu podpiše ali podkriža pobotnico. Ali bi advokat ne mogel to napraviti tako, da bi sam sestavil pobotnico in jo po pošti poslal stranki, ki bi jo zopet nazaj poslala? Koliko troškov in daljnih potov bi bilo s tem prihranjenih.

Slavni notarski kolegij je sicer sklenil, da se imajo listine pravnih vrednosti do 100 gld. legalizirati brezplačno. Da, če se listine pri notarjih delajo, sicer pa je brezplačna legalizacija odvisna od dobre volje notarjeve. Gospôda moja! Iz nedavnega časa, ko je bil ta sklep že storjen, vem za slučaj, da je notar stranki, ki je prišla po legalizacijo, rekel: «Tam so vrata, pojdi tja, kjer daješ navadno pismo delati». Ta brezplačna legalizacija je večinoma le na papirji ali pa odvisna od milosti notarjeve. (Poslanec Svetec: — Abgeordneter Svetec: «Ni res!») Kakor pravim, en slučaj mi je znan. (Poslanec Svetec: — Abgeordneter Svetec: «Morebiti tudi več, ali to nič ne dokazuje!»)

Potem, gospôda moja, se ugovarja, da ljudje ne znajo kolekovati. Pratico ima vsak kmet v hiši, in kdor zna čitati, povzel bode lahko iz lestvice, koliko znaša kolek za pobotnico in si bode v vsakem slučaju lahko sam pomagal.

Najglavnejši ugovor proti odpravi prisilnega legaliziranja je ta, da bi se utegnili zakotni pisaci zarediti kakor zajci. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Tudi fajmoštri so včasih zakotni pisaci!») Gospôda moja! Zakotni pisaci so bili, so in bodo vselej (Poslanec Višnikar: — Abgeordneter Višnikar: «Samo zajcev ne bo več!»), sicer pa ljudem ne bode ravno treba k zakotnim pisacom, vsaj so tudi drugi, ki stvar razumejo, in jaz sem prepričan, da bo vsakdo kmetu rad iz zadrege pomagal in mu sestavil dotično listino. Veščaki so mi pravili, da tudi sedaj v drugih stvareh, namreč pri listinah, ki niso namenjene za zemljiško knjigo, zakotni pisaci delajo k večjem 1 % vseh listin, ker jim zakon po vsej pravici strogo na prste gleda in jaz mislim, da bode zanaprej tudi veljal zakon.

Kdor ima torej srce za naše ljudstvo — in jaz mislim, da ga imate vsi — ne oziraj se na trideset do štirideset osob, ki bi morda trpeli nekoliko škode, če se odpravi legalizacija, temveč na veliko število zlasti kmetškega prebivalstva, ki iskreno želi, da se mu nakloni ta olajšava. Ako se nasvetovani zakon upelje in odpravi legalizacija, prepričan sem, da se bodo naši ljudje z veseljem poprijeli te priložnosti in da si bodo

s pomočjo obrazcev začeli sami sestavljati dotične listine. Tukaj ne gre le za legalizacijo, temveč za sestavo takih pisem. Vem za slučaj, da je imel kmet stroškov 88 gld. za tako stvar. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: «Tako je!»; poročevalec dr. Tavčar: — Berichterstatter Dr. Tavčar: «Kje pa, v uvodnem članku „Slovenčevem“?») Opozarjam Vas gospôda na to, kar se tolikokrat

sluši, da je naš narod inteligenčen; dajte mu torej priliko, da znanje, katero si je pridobil v šoli, zamore tudi doma porabiti, in glasujte za predlog tovariša gospoda poslanca Pfeiferja, da se dá kmetu ta, če tudi mala olajšava z ozirom na to, da so, kakor je ravno omenil gospod predlagatelj sam, skoraj v vseh kronovinah sklenili deželni zastopi, da se odpravi legalizacija. Zakaj naj bi bili ravno mi zadnji. Kdor je torej za narod, glasuj za predlog Pfeiferjev, kdor ni — bode drugače glasoval. (Odobranje med somišljeniki — Beifall unter den Gefinnungsgenossen.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! O predmetu, ki je ravno v razpravi, razpravljalo se je že leta 1890., dné 20. novembra v tej zbornici prav obširno. Ker je bil takrat dotični zakonski načrt gospoda tovariša Pfeiferja odklonjen z 21 proti 10 glasom, mislilo se je lahko, da bode sedaj vsaj več let mir, ali danes se nekako po ovinkih hoče doseči isti namen po neki, kakor se meni vidi, naročeni peticiji (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro, dobro!»), kajti jaz ne morem misliti, da doli na Čateži tako poznajo zakon, kakor bi se dalo iz peticije soditi. Videti je, da nekateri gospodje polagajo na ta zakonček velikaško važnost, katere pa nima, in da se legalizacije tako bojé, kakor trtne uši št. II. Mislim, da ta strah ni utemeljen. Vprašam, kaj se hoče doseči z nasvetovanim zakonom? Ali so olajšave res tolike, da se utemeljuje ali opravičuje neka omejitev postavnih določeb, ki so se izdale v interesu pravne varnosti in na korist realnega kredita? Zemljeknjižni zakon z dné 25. julija 1871 ukazuje, da se sme uknjiženje dovoliti na podlagi javnih ali takih privatnih listin, na katerih je podpis poverjen. Po mnogih agitacijah in peticijah se je potem izdal zakon z dné 5. junija 1890, državni zak. št. 109. Po tem zakonu je dovoljeno, da se namdomesti legalizacija s podpisom dveh verodostojnih mož, ki imajo poleg imena zapisati tudi priimek, stanovanje, starost in obrt in morajo napraviti tudi dostavek, da poznajo onega, katerega podpis se potrjuje. So še druge omejitve, namreč da te listine le veljajo za okrožje sodnega dvora, v katerega naj se uknjižba vrši in niso veljavne za pobotnice, katerih vrednost ni navedena. Poglejmo si to klavzulo, kako komplicirana je. Vseh teh stvari, ki se zahtevajo, morali bi se ljudje šele naučiti. Glavna stvar je, priče morajo biti možkega spola, menda ker se ženske ne smejo siliti, da bi povedale starost, verodostojne. Kdo ima to presojati? Sodnik. Iz tega sledi, da jih mora sodnik poznati, kajti

če prič ne pozna, tudi ne more presoditi, ali so verodostojne ali ne, in ako jih torej ne pozna, se prošnja lahko odbije. Dalje imamo še nekatere malenkosti, katerih pa ni prezreti. Omenil bi, da je častiti tovariš gospod Pfeifer že pri utemeljevanji svojega samostalnega predloga leta 1890. imenoval olajšave tega zakona «lucis a non lucendo» in vender jih danes zopet zagovarja. Jaz bi tiste olajšave imenoval «zmešnjave», kajti tak zakon, kakor se je sklenil leta 1890., nima nobene veljave. Predlog, sprejeti tak zakon, zmatram le za neko agitacijsko sredstvo, za nekako bakljo, ki se je vrgla med narod (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro! dobro!»). Ljudje sicer mislijo, da bi se tem potom sploh dali odpraviti notarski troški, ali to so take malenkosti, da bi se ničesar ne prihranilo.

Ko se je sprejel dotični zemljeknjižni zakon z leta 1871., se je res, kakor je omenil gospod poslanec Žitnik, pričela splošna agitacija proti legalizaciji. V poslanski zbornici so se začeli delati načrti, romali so iz poslaniške v gospodsko zbornico in narobe in nazadnje se je izcimil načrt, kateremu sta se končno udala tudi justični minister in gospodska zbornica. Ako primérjam celo to akcijo spravo vrednostjo dotičnega zakona, moram pač reči, da mi pride na um stari izrek «parturiunt montes, nascetur ridiculus mus». Iz tega velikega prepira se je rodila prava miška, ki sedaj leta okolu tudi po tej sobani.

Vprašanje je sedaj po troških za legalizacijo. Kaj stanejo troški za legalizacijo pri listinah v malenkostnih zadevah? Gospodje notarji so se leta 1890. zavezali, da bodo listine, katerih vrednost ne preseže 100 gld., legalizovali brezplačno. Mogoče, da se v kakem posameznem slučaju to ni zgodilo, ali taki slučaji naj se objavijo. Sicer pa ne verjamem — mogoče je, da je kak solicator po pomoti kaj tacega zakrivil — ne verjamem pa, da bi bil kak notar tako pogumen, da bi nasprotno svoji zavezi za legalizacijo takih listin kaj računal. Troški so torej edino le še za kolek, in sicer 10 kr. pri notarji in 36 kr. pri sodišči. V tem oziru mislim, da naj bi nam visoka vlada dala neko olajšavo s tem, da odpravi še kolek. Če pomislimo, da se v deželi napravi kakih 3000 takih listin na leto, bi s tem državi odpadel le nezaten dohodek, namreč 300 do 400 goldinarjev.

Po mojem prepričanju ni toliko odpora proti legalizaciji nego proti notarskim stroškom v obče, ki so v istini včasih pretirani. Usojam si opozarjati na notarski tarif, po katerem sme notar terjati, in sicer: od navadnih pogodeb do vrednosti 200 gld. po 1 gld., od 200 do 500 gld. po 2 gld. i. t. d., dalje za dolžna pisma do 300 gld. po 1 gld. in od 300 do 800 gld. po 2 gld., za pobotnice pa samo polovico tega, kar stanejo dolžna pisma, a ne manj nego 1 gld., tako da stanejo pobotnice do 800 gld. samo 1 gld. in ker se plača za legalizacijo tabularnih listin vrednosti nad 100 gld. 60 kr., stane pobotnica za 800 gld. svoto 1 gld. 60 kr. Ako se več računa, naj se stranka pritoži ali naj si dá troške sodnijsko odmeriti. Pač pa so veliko dražje prošnje za uknjižbo po novem advokatnem tarifu; namreč prošnja stane za vrednost do 50 gld. — 1 gld. 50 kr., do 200 gld. — 2 gld. 50 kr., do 300 gld. —

3 gld. 50 kr. i. t. d., ali te prošnje pa brez odprave legalizacije vsak sam lahko napravi, kdor zna in hoče. Glavni razlog, ki se je navajal z odpravo legalizacije, so pota. A, gospôda, to je itak nekaj navadnega in potrebnega, da imajo ljudje pota, ako sklepajo pogodbe, hodijo h katastru i. t. d., sicer pa pomislite, kolikokrat hodi ljudstvo na sejme in razne druge take shode na uro gledat in čas in denar zapravljat, zakaj bi torej kmet ne šel včasih k notarju po kak dober svet. Vsaj se taka pota lahko opravljajo o priliki, ob nedeljah in praznikih i. t. d. Veliko hujshe je in več pritožeb sem čul n. pr. pri pričah v kazenskih zadevah; onim pričam namreč, ki niso več nego dve milji oddaljene od sodišča, ne sme se ničesar plačati, akoravno imajo mnogokrat dve do tri ure daleč hoditi in veliko časa izgubijo. Te pritožbe so mnogo bolj opravičene. Sodnik takim pričam po kazenskem redu ne sme priznati nobene odškodnine, sicer je mora sam plačati.

Dalje so veliko večji nego pri legalizaciji troški za objavljjanje razglasov pri tožbah ali eksekucijah v uradnih listih. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuffje: «Tako je, to je res!») To silno veliko stane, a nima osobito na deželi nikacega pomena. Zaradi tega usojal si bodem staviti resolucijo, katera namerava neko olajšavo v tem oziru. O tej stvari je menda že tovariš gospod profesor Šuklje govoril v državnem zboru.

Iz teh razlogov torej ne morem podpirati predloga, katerega je stavil tovariš gospod Pfeifer, ampak sem za predlog upravnega odseka, ker so olajšave, ki se hočejo ljudstvu dati s tem zakonom, jako problematične in v nobeni primeri z nevarnostjo, ki se godi pravni varnosti. Dobiček od take postave bi imeli le advokati in zakonni pisarji. Advokatov in zakonnih pisarjev pa mislim, nam ni treba zagovarjati. Kar se tiče listin samih, dano je itak vsakomur na prosto voljo, da si jo napravi sam, ali pa dá napraviti po komur drugem.

Končno imam čast nasvetovati visokemu zboru nastopno resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Visoka c. kr. vlada se naprosi:

1.) Da se za malostne zemljiško-knjižne stvari v zmislu držav. zakona z dné 5. junija 1890, drž. zak. št. 109, pri katerih v dotičnih listinah napovedani znesek terjatve ali cena ali vrednost kake nepremičnine ali kakega prava sploh ne presega svote 100 gld. brez obresti in postranskih pristojbin — zakonitim potom odpravi kolek za legalizovanje podpisov pri teh listinah;

2.) da se zadevajoča določila sodnega in eksekucijskega reda tako premeni, da se prijavljenje potrebnih razglasov pri tožbah ali eksekucijah v deželnih uradnih listih ne bode zahtevalo pri malostnih stvareh do vrednosti 100 gld. in da se objavljajo samo na v dotičnem kraju običajni način.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo resolucijo gospoda poslanca Višnikarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadostno podprta.

Gospod poslanec Svetec ima besedo.

Poslanec Svetec:

Visoki zbor! Nisem mislil, danes udeležiti se debate, ali opomba predgovornika, častitega kolege gospoda Žitnika, da v državnem zboru je bilo več notarjev, pa nobeden ni za besedo prijel, ta opomba me tako rekoč sili vendar oglasiti se, da bi morebiti danes ali jutri enako očitjanje ne zadelo tudi nas dva notarja, ki sediva v visoki zbornici; vendar prosim že naprej, gospôda moja, ne mislite, da hočem govoriti kot notar pro domo sua. Kdor pozna moje javno življenje, mislim, ta mi bode rad pritrđil, da v javnih zadevah osebni oziri za me nikdar niso bili merodajni. Govoriti hočem, gospôda moja, le ker mislim, da imam v tej reči nekoliko skušnje. Jaz notarim že svojih 22 let na deželi, v sredi kmetskega ljudstva in zatorej mislim, da precej poznam potrebe in pravne zadeve kmetskega prebivalstva.

Iz tega stališča hočem na kratko v pretres vzeti predlog, ki ga je stavil častiti gospod poslanec Pfeifer. Ta predlog izraža, da gre tukaj za malenkostne vrednosti, za vrednosti, katere ne presegajo 100 gld. On imenuje te vrednosti malenkostne, ali, gospôda moja, to je ravno napaka. Pri nas, v naši deželi, take vrednosti niso malenkostne. Statistika nam ravno dokazuje, da skoraj tretjina vseh pravnih opravil ne presega te vrednosti. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuffje: «Tako je!») Skoraj tretjina, moja gospôda, vseh deležnikov v takih rečeh je tukaj prizadeta in zraven treba pomisliti, da se iz večjih zneskov dá narediti več manjših zneskov do 100 gld. in, gospôda moja, zadržka ni nobenega, da napravi kdo od dolga za 300 gld. tri pobotnice po 100 gld. in če vzamemo tudi to mogočnost zraven, morate pritrđiti, da pod krinko malenkostnih vrednosti je prizadeta, skoraj bi rekel, polovica udeležencev v pravnih rečeh.

Nadalje, gospôda moja, ali podaje postava, kakor se nam tukaj svetuje, le količkaj zanesljivosti v teh stvareh? Gospod Žitnik je sicer rekel, pristnost osebe, ki podpiše kako listino, znajo potrditi še drugi boljše kakor notar in sodnik. Da, ako pridejo pošteni ljudje k njim. Ali te varnostne naprave niso le za poštene ljudi. Za poštene ljudi ni treba tacih postav, ampak za nepoštene, za tiste, ki hočejo po zvižaji doseči svoje namene; proti takim je treba varnosti in krotiti jih je treba z natančnimi postavami in da ta postava, kakoršno nasvetuje gospod poslanec Pfeifer, ne podaje nikake garancije, gospôda moja, zato Vam hočem povedati samo en vzgled, in sicer v zmislu, kakor se je prejšnje čase praktikovalo, ko še ni bilo prisilne legalizacije. Moja gospôda! Časi so res hudi, uboštvo je veliko, to je resnica, ali ravno uboštvo sili ljudi, da iščejo dobička po nepravih potih. Enkrat je neka ženska rekla v moji pisarni: «Dandanes je veliko dedcev ali malo možkih (veselost — Heiterfeit), če pa sila pritisne, pa še ti umanjajo.» Recimo, moja gospôda, res en tak možak, en tak dedec (veselost — Heiterfeit) je v zadregi, hoče iti v Ameriko, ker je to ravno na dnevnem redu, da hoče vse v Ameriko; za to mora dobiti par stotakov. Išče posojila, ali vknjižene ima brate in sestre po 100 gld., nima kredita — kaj si izmisli? Po tem zakonu n. pr. lahko sledeče: Recimo, bratje so šli z doma,

so šli po svetu, on ima domačijo v Postojnskem okraji, njegovi bratje so v Trstu, ali v Ljubljani, ali kjer si bodi. On gre do zakotnega pisarja, ali če sam dobro piše, še tega treba ni, sam falsificira pobotnico, podpise prič; vse lahko sam izdelava. On je v Postojini, bratje Bog vé kje in on napravi ob jednom dolžno pismo za sé, ga vloži s pobotnicami vred sodišču, prosi za vknjižbo svojega dolga in ob enem za izbris bratov in sester. Gospôda moja! Sodnik v Postojini, ko vidi podpis na listini, on, kakor je tovariš gospod Višnikar prav dobro poudarjal, ne more presoditi, so-li podpisi pristni ali ne, so-li priče verodostojne ali ne, on privoli, ako je formalnost izpolnjena, izbris tirjatve in vknjižbo dolga. Oni komaj čaka, vzame ekstrakt, gré k upniku, dobi denar in — z Bogom Evropa, odide v Ameriko. Pa lahko tudi doma ostane. Tirjatve bratov in sester se izbrisejo, potem res dá sodnik uknjižencem naznanilo, pa goljuf, če je bil dovolj premeten, pové napačno stanovanje, pravi, da so v Ljubljani, čeravno jih tam ni. Iz Postojine se pošlje odlok v Ljubljano, da se vroči, služabnik pride, vpraša, dobi odgovor: «Tukaj jih ni», in pošlje odlok nazaj s poročilom: «ti in ti se niso mogli najti» — in kaj stori sodnik? Nič, kakor da odsotnim postavi kuratorja ad actum. Ta tudi ne more več storiti, kakor je storil sodnik in s tem je stvar pri kraju, gre «ad acta». Čez več let pride goljufiga na dan, morebiti, ko goljuf že ni več gospodar in je škoda nepopravljiva. Gospodje, ki ste nasvetovano postavo premišljali, gotovo radi pritrdite, da se kaj takega po njej lahko zgodi kadarkoli.

To sem hotel omeniti, kar se tiče zanesljivosti. O važnosti sem že govoril, kako važne so te vrednostne stvari do 100 gld. za naše ljudstvo in vidite, kako malo varnosti jim podaja nasvetovana postava.

Sedaj pa še nekaj drugega — kak bi bil upljiv na notarijat? Upljiv na notarijat je jako važen. Znano je, da se je pri nas upeljal notarijat prvič leta 1850. Tedanji notarski red je bil precej ugoden, in tedaj se jih je precej oglasilo za te službe. Poznejši red od leta 1855. pa je bil tak, da se je smelo pisma delati brez notarskega ali sodnega poverila, tako da je delal pisma vsak, kdor je hotel; nasledek pa je bil, — notariji so se pogubili in le malokateri, na posebno ugodnih krajih, so še ostali. Pride novi zemljeknjižni zakon, ki je upeljal legalizacijo in te nasledek je pa bil, da je bil notarijat zopet omogočen. Legalizacija, kolikor se je proti njej kričalo, ali gospôda moja, jaz rečem, od postav, ki so se naredile res kmetu na korist, je ravno ta postava. Legalizacija imela je nasledek, da se je zatrlo zakotno pisarstvo. Zakotno pisarstvo je bilo tedaj tako razširjeno, falsifikacije tako na dnevnem redu, da ko je ministerstvo dalo za desetletno dobo preiskati kriminalne procese zaradi falsifikacij, se je našlo v Cislitvaniji 10.000 primerljejev (Poslanec Šuklje — Abgeordneter Šuffje: «Čujte! čujte!»), ko so bili ljudje zaradi falsifikacije listin obsojeni in zraven so državna pravdnistva še delala pristavek, da to še ni vse, da je takih primerljejev veliko več, da pa ne pridejo na dan posebno taki primerljeji, ki se dogajajo v familiji, če oče otroke, brat brate in sestre ali otroci stariše ogoljufajo. Taki slučajji se prikrijejo ali pomečkajo in

vkjub temu bilo je nad 10.000 procesov zaradi falsifikacij. Dandanašnji, moja gospôda, odkar se je upeljala legalizacija, se tega ne sliši več. Taki procesi so sedaj silno redki; mogoče so, kajti na svetu ni nič tako dobro urejeno, da bi se ne moglo zlorabiti.

Ko sem jaz nastopil notarijat v Litiji, je bilo to vsled tega, ker je moj prednik notar Trpin dobrovoljno resigniral. On je resigniral, ker se je mnogokrat pritoževal, da ima v svojem okraji 30 konkurentov, to je zakotnih pisarjev, in rekel, da ne more ž njimi konkurirati. Gosposka ga je premalo varovala in v nejevolji je resigniral na svoj notarijat, ki bi ga, ker še živi, še do danes lahko opravljal. Dandanes skoraj ni sledu več o zakotnih pisarjih. Moja gospôda! Ali to ni največja korist za kmetsko ljudstvo, ali si moremo misliti kak zakon, s katerim bi bilo boljše skrbjeno za kmeta, nego s tem, da se obvaruje te strašne pijavke zakotnega pisarstva? In, gospôda moja, rekel sem, da so pod prejšnjim notarskim redom notariji izginili in da je le tu in tam ostal še kak notar, in resnica je, da smo potrebovali na Kranjskem 20 let, predno smo prišli do tega, da je sedaj pri vsakem sodišču en notar. Odtegnite jim sedaj še, kakor bi bilo po tej resoluciji mogoče, tretjino njihovih opravil, in po onih krajih, kjer že sedaj komej shajajo, — kajti mnogo krajev je pri nas jako ubožnih — in zgodilo se bo, kar je prej bilo, notariji bodo iskali druge službe, naraščaja ne bode in potem pridemo zopet do tega nazaj, da dežela naša ne bode imela notarjev.

Seveda, gospod poslanec Žitnik misli, da bode šola dala tako izobraženih ljudi, da bodo sami delali listine. Gospôda moja! To je iluzija brez primere (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuffje: «Istina!»), nikjer ni takega kmetskega stanu, še izobraženci ne morejo dobrih listin napravljati, kaj še-le kmet, ki 10 let pozneje, ko je prišel iz šole, dostikrat še imena več ne more podpisati. Ne smemo si misliti takih kmetov, kakor imamo čast imeti jih v naši zbornici, ki so skušeni, previdni; vzeti moramo maso, na maso se moramo ozirati. Že zadnjič se je poudarjalo, da 60% naših ljudi ne zna pisati in kar jih zna pisati, ne zna pisem delati in druga masa pa, pomislite, kako slabo si znajo mnogokrat pomagati v svojih zadevah. Pomislite, kako si pomagajo n. pr. v zdravstvenih stvareh; koliko naših ljudi, mesto da bi iskali pomoči pri praktičnem zdravniku, gre rajše k konjederki, k človeku, ki zna zagovarjati bolezni (veselost — Heiterfeit) ali gredó kam daleč na Božjo pot (veselost v središču — Heiterfeit im Centrum). Gospôda moja! Tako si zna masa pomagati za svoje zdravje in nič bolje, kakor v zdravstvenih stvareh in v pravnih zadevah. Masa je silno nepomagljiva, s sladkimi besedami privedete jo, kamor hočete. Zato so pa tudi zakotni pisarji, dokler so imeli slobodo, delali dobre «gšefte», kakor se pravi pri nas (veselost — Heiterfeit) in ako se legalizacija odstrani, se zakotni pisarji kmalu zopet zaplodé.

Jaz mislim, častita gospôda, če mi skrbimo za naše ljudstvo tako, da mesto notarjev pridejo zopet zakotni pisarji, da mi nismo posebni prijatelji ljudstva. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Tako je!»)

Dovolite mi, gospôda, da odgovorim še par besed na to, kar se je pravilo o uzrokih, zakaj naj se olajša legalizacija.

V prvi vrsti pravi se, «drago je», ali to ni res, gospôda moja, čisto nič ni drago, tudi sedaj ni nikomur zabranjeno, da bi si oni, kdor zna, ne naredil sam pobotnice ali dolžnega pisma, to sme vsakdo in potem gre legalizirat. Omenil je že gospod poslanec Žitnik, da je naš notarski kolegij pred dvema letoma sklenil, da hoče vse listine, katere ne presegajo vrednosti 100 gld., brezplačno legalizirati, in tega sklepa se mi trdno držimo. Posamezen slučaj ne dokazuje ničesar, resnica je pa, da je trdna kontrola tukaj od notarske komore. Mi moramo jej vsako četrletje pošiljati iz svojih registrov izpiske, v katerih so tudi takse zaznamenovane. Notarska kamora jih pregleda in kakor zapazi, da se kdo sklepa ne drži, on bode opominan. Torej če pride kdo tako listino k notarju legalizirat, notar mu nič ne računja in stane ga le kolek, namreč pri notarju 10 kr. ali pri listinah, katere zadevajo terjatve, ki so bile vknjižene pred 1. julijem l. 1875., pri tistih država ne zahteva koleka, pri takih še koleka nima plačati in če tako listino sam naredi in če pride k notarju za legalizacijo, njega to ne stane niti krajcarja; če je pa treba koleka, plača pri notarju 10 kr., pri sodniji pa 36 kr. To, gospôda moja, so tisti stršanski troški, za katere naj se naši ljudje selijo v Ameriko. (Veselosť — Heiterfeit.)

In potem, moja gospôda, velika pota, velika pota! Res, če se vzame vedno najdaljša pot, šest ur daleč, to je res veliko, ali vsak pa nima šest ur daleč do notarja ali do sodišča, večina ima veliko bližje in, gospôda moja, ni treba, da bi vselej nalašč šel kmet k notarju, to opravi s priložnostjo, z drugimi opravili, kadar gre k sodišču ali kadar prinese davek, ni pa vselej treba, da gre nalašč zavolj legalizacije k sodišču ali k notarju.

Potem pa, moja gospôda, kaj so naši ljudje res tako malo potov vajeni, da bi jim bila pot dveh do treh ur — ali večina ima še veliko bližje — tako silno težka? Pomislite, koliko hodijo na sejmове, na cerkvene godove, na misijone, na Božja pota. (Veselosť v središči — Heiterfeit im Centrum.) Le pomislite, koliko ljudi gre na Brezje iz vseh krajev dežele, iz Dolenjskega, iz Notranjskega, iz krajnega Gorenjskega; pomislite, koliko jih hodi na Višarje; dve do tri dni porabijo in potrosijo denarja (Poslanec Žitnik: — Abgeordneter Žitnik: «To je frivolno!»; veselosť v središči — Heiterfeit im Centrum), ali tukaj se ne spodtika nobeden, če je pa eden morebiti le enkrat v celem življenji šel k notarju legalizirat, to je pa stršanska nesreča. (Živahna veselosť v središči — Lebhaftes Heiterfeit im Centrum.)

Ne bodem Vas dalje trudil, razvidite pa, da je važno, da se taka postava ne upelje, važno za ljudstvo, važno za javni kredit, važno za varstvo pravice, važno pa tudi, da se kmetu notarijat ohrani, brez katerega ni danes nobena kulturna država na svetu, edino Turčija ga nima, vse druge države pa imajo notarijat.

In, gospôda moja, ako hočete res kmetu stanje olajšati, nasvetujte, da se pri nas vpelje notarijat kakor n. pr. na Ruskem. Na Ruskem imajo notarji tudi svoje takse, ali te tekó v državno blagajnico, in notarji dobi-

vajo plačo iz državne blagajnice. (Poslanec Žitnik: — Abgeordneter Žitnik: «To bi bilo prav!») Analogijo imamo pri duhovnih, namreč kongruo. Tudi duhovni imajo takse in štolo, ali te takse in štola ne nesejo povsodi toliko, da bi mogel duhovnik primerno živeti. Upeljala se je trdna kongrua in sicer se je povišala kongra, namesto, da bi se povišala štola ali da bi se povišale takse, rajše država kongruo doplačuje. Če se Vam zdi, da so takse za notarje previsoke, se lahko naredi, da se takse znižajo, in kar potem notarjem odpade, naj se jim nadomesti iz državne blagajnice. Tako, moja gospôda, bi se varoval kmet in kakor so duhovni, bi bili tudi notarji zadovoljni, ampak jaz mislim, gospôda moja, da ta reč ni take važnosti, da bi se tako daleč segalo. Legalizacija ni taka krivica, kakor se kriči in jaz še nisem slišal, da bi se kmetje sami od sebe pritoževali (Poslanec Žitnik ugovarja — Abgeordneter Žitnik widerpricht), pa seveda, na jezik se jim lahko polagajo take pritožbe (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «To je vse narejeno!»), n. pr. na kakem shodu in potem se pride z resolucijami, naj se legalizacija odpravi, ali kmet tega ne zahteva iz lastne skušnje, ampak govori, kakor ga naučé. (Pritrjevanje v središči — Beifall im Centrum.)

Ne bodem dalje mudil častitih gospodov tovarišev, ampak prosim visoko zbornico, da preko predloga gospoda Pfeiferja prestopi na dnevni red in sprejme predlog upravnega odseka.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Pfeifer se je oglašil k besedi.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor! Glavni ugovor gospoda predgovornika, da bi se ponarejala tabelarna pisma, ako se sprejmejo olajšave drž. zakona z dné 5. junija 1890, se mi ne vidi utemeljen; kakor znano, je naš obč. drž. zakonik vpeljan l. 1815. in do dobe zemljeknjiznega zakona, to je do leta 1871. bilo je posilno legalizovanje vsem tabularnim listinam brez izjeme nepotrebno in nepoznano — pa ravno ta dôba pozna malo slučajev ponarejanja tabularnih pisem in ako se ta doba na malostne stvari do zneska 100 gld. in še to pod takimi obč. drž. zakoniku popolnoma neznanimi kartelami, kakor jih zahteva drž. zakon z dné 5. junija 1890 in katere je imenoval drugi predgovornik «zmešnjave», zopet oživi, sem prepričan, da bodo falzifikacije dotičnih pisem in listin kakor so bile prej, le bele vrane.

Trditev družega gospoda predgovornika, poslanca za ribniški okraj, kateri podtika današnji prošnji, da je naročeno agitacijsko sredstvo, pojasnujem sledeče: Dolžnost vsakega poslanca je, v dotiki ostati s svojimi volilci ter poizvedovati tistih želje in težnje; tej dolžnosti zadostil sem jaz pretečeno jesen, deloma tudi ob zimskem času stopivši pred svoje volilce. Župan občine Velika Dolina je med drugimi željami izrekel prošnjo, naj bi jaz podpiral v deželnem zboru peticijo, katero vložil županstvo Velike Doline za olajšavo pri posilnem legalizovanju, kar sem danes zadostno izvršil kot svojo poslaniško dolžnost. Tudi jaz rad priznam, da so le-te

olajšave neznatne — vender pa toliko pridejo v poštev, da so jih drugi deželni zbori hvaležno sprejeli, ne da bi se bili radi tega osmešili; če mi te olajšave, po izreku gospoda poslanca Višnikarja «zmešnjava», tudi sprejememo, gotovo ne pridemo v slabo tovaršijo in ogromna večina volilcev bo hvaležna za vsako še tako malenkostno olajšavo.

Deželni glavar:

K besedi eglasil se je gospod poslanec Svetec.

Poslanec Svetec:

Samo na kratko hočem odgovarjati gospodu predgovorniku, ki je omenil, da so do leta 1848. zadostovale kavtele državljanskega zakonika. Gospôda moja, kako je pa bila urejena justična uprava do l. 1848.? Takrat so bile graščine in graščinsko oskrbovanje. Takrat je vsak graščak in vsak, ki je imel kmete pod seboj, imel ob enem gruntne bukve od svojih kmetov, graščaki, župniki, kapiteljni i. t. d., vsak je vodil zemljiško knjigo. V našem okraji je bilo do 50 različnih gruntnih bukev in vsak tak gospod je izdelaval pisma in če sam tega ni mogel, si je držal uradnika in pisarja in tako je bila v našem okraji zemljiška knjiga na 50 različnih krajev razdeljena. Gospôda moja, tu je bilo lahko nadzirati, ali je podpis pristen ali ne, ali so pravi ljudje sklenili pogodbe ali ne, kajti večinoma so kmetje osobno šli k svojemu gospodu. To pa, gospôda moja, se je popolnoma premenilo, ko so graščinske gosposke nehale in to je naredilo, da se je moral notarijat upeljati. Tu je vzroka iskati za nastanek notarijata. Ako bi bile ostale še razmere, kakoršne so bile pred letom 1848., bi še dandanes ne potrebovali notarijata. To v pojasnilo. Kar se pa tiče tega, da so druge dežele sprejele nasvetovano postavbo, moram opomniti, da bogate dežele so jo; revne, kakor je naša, pa ne. Galicija, Bukovina, Goriška, Istra in Dalmacija niso sprejele take postavbe, bogate dežele pa, na primer: Koroška, Štajerska, Avstrijska jo imajo pač. Tam so pa vrednosti do 100 gld. v resnici malenkostne reči, kar pa pri nas, kakor smo videli, nikakor niso.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Kot poročevalec govoril bodem le kratko, ker se mi vidi, da se je v tej malenkostni stvari danes že itak veliko preveč govorilo. O jednaki zadevi vršila se je v tej visoki zbornici debata že pred dvema letoma in če se je danes ponovila, mislim, da so gospodje, ki so uprizorili vso stvar, izbrali si slab čas. Menim, da so se zmotili za celo leto, kajti debata imela bi veliko več upljiva takrat, ko bi stali pred koncem deželnega zbora, ter bi napočil čas agitiranja za nove deželnozbornske volitve. (Veselosť v središči. — *Heiterkeit im Centrum.*)

Kar se stvarnega tiče, je stališče upravnega odseka in moje to, da pri nas javna knjiga, kakor je sedaj urejena, tako dobro upljiva, da se moramo skrbno ogibati, da bi se jej ne spodnesel kak steber. Vsak javni zavod, če dobro posluje in dobro upljiva, je vreden svojih troškov. Tudi matrike o krstih in smrtih stanejo denarja in potov, ali ker pa potrebujemo takih matrik, zaradi tega se nihče ne pritožuje o troških, ki se žrtvujejo zanje. Radi tega pa je tudi nespametno, pritoževati se o troških, katere prouzročujejo drugi javni zavodi, ki so takega pomena, kakor javna knjiga, brez koje bi shajati ne mogli. (Poslanec Šuklje: — *Abgeordneter Šuklje: «Tako je!»*) Potem pa treba pomisliti, kar se je tudi že konstatiralo od vseh strani, da bi bile olajšave, ako bi se odpravila legalizacija, silno neznatne. Pravim, da bi bile neznatne, ali vender bi dajale priliko, da bi javni kredit prišel v nevarnost. Gospôda moja! Ali res mislite, če upeljete po nasvetu kanonika, pardon! Pfeiferja (smeh v zbornici in med poslušalci; — *Gelächter im Hause und unter dem Publikum*; poslanec ekscelenca baron Schwegel: — *Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel: «Gratulire, Hochwürden!»*), olajšave samo pri vrednosti do 100 gld., ali res mislite, da bodo potem ponehali vsi nedostatki na deželi? Potem se bode mislilo, da se sploh vse, kar spada v javno knjigo, sme narediti brez notarja in ne samo listine do vrednosti 100 gld. Vsako pogodbo bodo ljudje skušali sami napraviti, nastale bodo potem take zmešnjave, da bodo ljudje imeli vse drugačne troške in pota, nego jih imajo sedaj. Odveč bi bilo o tem obširneje govoriti, kajti vse te stvari naglašale so se že v prvi debati, naglašale so se danes zopet. Izkazalo se je pač, da potreba teh olajšav v deželi ni tako občutna, kakor se nekod trdi. Prijatelj Pfeifer naj mi torej odpusti, če pravim, da je peticija, na katero se naslanja njegova resolucija, umetno vzbujena bila. Dve leti sta pretekli, odkar je on ginljivo in (Poslanec Šuklje: — *Abgeordneter Šuklje: «Elegično!»*; veselost — *Heiterkeit*) elegično govoril o odpravi legalizacije in nam opisaval, kako silno hrepeni naše kmetstvo ljudstvo po ti odpravi. Vprašam Vas: ali se je od tistega časa oglasila le jedna občina s kako peticijo, ki bi bila v soglasji z nasvetom gospoda poslanca Pfeiferja zahtevala odpravo legalizacije? Kako je prišla današnja peticija pred visoko zbornico, to nam je povedal Pfeifer sam, ko je rekel, da je v jeseni potoval po svojem volilnem okraji in «poizvedaval» želje svojih volilcev. In glejte — samo jedna občina, Velika Dolina, se je pridružila njegovim željam; zategadelj sklepam, da niti v volilnem okraji gospoda poslanca Pfeiferja samega ljudstvo ne čuti tako silne potrebe, oglašati se proti legalizaciji, kajti sicer bi se mu bilo gotovo posrečilo, nabrati več takih peticij (Poslanec Šuklje: — *Abgeordneter Šuklje: «Dobro! dobro!»*), ne pa le one, od občine Velike Doline, tam blizu hrvatske meje. (Poslanec Pfeifer: — *Abgeordneter Pfeifer: «Kaj pa, če bodo vse občine prosile?»*) — To bomo pa pozneje videli, ali danes se nam je pečati le s slučajem, da se je samo jedna občina oglasila. In, gospôda moja, Vi se spominjate, kaj je pred dvema letoma sledilo po jednaki debati, v kateri smo popolnoma pošteno zastopali in kazali svoje prepričanje.

Tako daleč pač še nismo prišli, da ne bi odkrito smeli kazati svojega prepričanja v ti zbornici, ter se morali ravnati po višjih migljajih, kakor se marsikdo ravna v tem zboru. Takrat se je po znanih listih živahno pisarilo o «ubogem slovenskem kmetu», o trpinu, za katerega narodna stranka v ti visoki zbornici nima niti najmanjšega srca. Trobilo se je pod veljavno zastavo, katero vsi poznate, da so vsi tisti, ki so glasovali proti odpravi legalizacije, zatajili in izdali narod slovenski. Ali navzlic temu, da je pritisk bil velik in vzlic tej strastni in nesramni pisariji, se narod slovenski ni probudil in od nobene strani, izvzemši gospodov Pfeiferja in Žitnika, se niso čule pritožbe. (Živahno odobravanje v središči. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Gospôda moja! Prepričan sem, — ali ne bojim se zunaj Boga niti škofa niti nobenega drugega, — da se bode po današnji razpravi zopet grozovito pisarilo o Judežih izdajalcih in da se bode cela stvar uporabljala samo in golo v agitacijske namene. To se bode zgodilo in iz tega je razvidno, da stvarnih razlogov za odpravo legalizacije ni in da gre le za agitacijo. Zaradi tega mislim, da ima upravni odsek prav in da je krivica na tisti strani, ki uporablja tako orožje, ter meče pesek v oči slovenskemu kmetu, katerega bi radi popolnoma spravili pod kuratelo, pod katero žalibog že danes le preveč tiči. (Živahno odobravanje v središči — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Gospodu poslancu Pfeiferju ne bodem veliko odgovarjal. Porabil je danes zopet priliko, da nam je zapel pesem o nesrečnih slovenskih davkoplačevalcih, o obupu našega kmetskega ljudstva i. t. d. Res je, da je stanje našega ljudstva žalostno, da je skoraj obupno, ali vzrokov, da je prišlo tako daleč, iskati je drugodi nego v zakonu o legalizaciji. Uzroke vsi poznate in meni se vidi smešno, ako se pisari po listih in trdi v tej zbornici, da se morajo naši kmetje vsled legalizacije preseljevati v Ameriko! To je velikanska pretiranost in jasno je, da stvar ni dobra, če se drugače nego s tako pretiranostjo braniti ne dá.

Tudi gospodu poslancu Žitniku nimam veliko odgovarjati, storil so to že drugi gospodje govorniki in stvarno odgovarjal mu je prečastiti tovariš gospod poslanec Svetec, ki na tem polji gotovo bolje pozna razmere, nego gospod Žitnik. Jedno stvar pa imam vendar na srci. Gospod Žitnik je rekel, da bi si ljudje potem pobotnice in druge listine prav lahko delali sami. Ali jaz bi zastavil svoje zveličanje, da bi gospod Žitnik sam, dasiravno je dovršil ne samo ljudsko šolo, temveč tudi gimnazijske in bogoslovne študije, katere sedaj dopolnjuje v Rimu, izmed deset pobotnic, za javno knjigo namenjenih, če bi jih sam skoval, pokvaril najmanj osem, katere bi se mu vrnile, češ, v javni knjigi s takimi pobotnicami ne moremo ničesar opraviti. (Veselosť v središči — Heiterkeit im Centrum.) Druzega bi gospodu poslancu Žitniku ne odgovarjal, da ni bil konec njegovega govora tak, da se moram nanj ozreti. Končal je svoj govor z besedami: «Kdor je za narod, naj glasuje za predlog Pfeiferjev, kdor je proti narodu, bode drugače glasoval».

Gospôda moja! Tako govorjenje se mi vidi neumestno, ne rečem nepošteno, ker vem, da tacega

izraza rabiti ne smem, dasi ga morda rabim v srci. Če je tudi naše prepričanje različno v marsičem, vendar vem, da je vsakemu izmed nas, bodisi stopinja njegovega političnega mišljenja ta ali ona, na srci blagor in korist slovenskega naroda. In ne jednemu poslancu bi se ne upal reči: «Ti si nasprotnik naroda in le jaz imam monopol, da sem za narod». Takih razlik ni delati, posebno neutemeljeni pa so taki apeli pri tako malenkostnih stvareh. Stranka, ki uporablja taka sredstva, obsoja samo sebe, in zaradi tega predlagam še enkrat, da visoka zbornica preko predloga gospoda poslancu Pfeiferja preide na dnevni red. (Burno odobravanje v središči in ploskanje na galeriji; deželni glavar pozvoni — Stürmischer Beifall im Centrum und Händeklatschen auf der Gallerie; Landeshauptmann läutet: «Galerija se nima vtikati v obravnave!»; poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: «Taki mladi ljudje se mešajo v razprave, v šolo, v šolo!»; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Mladi ljudje imajo tudi razum!»)

Deželni glavar:

Zmatram kot dolžnost, omeniti, da izraz gospoda poročevalca: «da oni poslanci, ki se strinjajo s predlogom gospoda poslancu Pfeiferja, oziroma, ki so za odpravo legalizacije, mečejo pesek v oči slovenskega ljudstva», ne zmatram parlamentarnim. (Ugovor v središči in hrup na galeriji; — Widerpruch im Centrum und Lärm auf der Gallerie; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Kaj pa je izraz Žitnikov, da smo nasprotniki naroda?!»; poročevalec dr. Tavčar: — Richterstätter Dr. Tavčar: «Tisti je parlamentaren!») Prosim mir mej poslušalci, sicer bodem dal izprazniti galerijo. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: «Dobro! dobro!»; smeh v središči. — Gelächter im Centrum.) Teh besed jaz nisem slišal. Ako je gospod poslanec Žitnik res — kakor bode pokazal stenografični zapisnik — rabil besede: «da je nasprotnik naroda, kdor ne glasuje za predlog gospoda poslancu Pfeiferja», moram tudi te besede zmatrati neparlamentarnimi in izreči grajo, ker vsak poslanec glasuje po svojem poštenem prepričanju in se nikakor ne smejo sumičiti nagibi njegovega glasovanja.

Prosim sedaj prestopiti na glasovanje.

V prvi vrsti prosim glasovati o spreminjalnem predlogu gospoda poslancu Pfeiferja, in ako ta pade, glasovali bodemo o predlogu upravnega odseka in potem o resoluciji gospoda poslancu Višnikarja.

Želi visoka zbornica, da se predlog gospoda poslancu Pfeiferja še enkrat prečita? (Klici — Rufe: «Ne, ne!»)

Ker se to ne zahteva, prosim glasovati o predlogu gospoda poslancu Pfeiferja in prosim, da gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Prosim sedaj glasovati o predlogu upravnega odseka in prosim, da gospodje, ki pritrdijo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj nam je še glasovati o resoluciji gospoda poslanca Višnikarja in prosim gospode, ki se strinjajo s 1. odstavkom te resolucije, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi odstavek je sprejet.

Prosim gospode, ki se strinjajo z 2. odstavkom te resolucije, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi odstavek je sprejet.

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

- d) delegacije avstrijskega shoda inženirjev in tehnikov za pripoznanje volilne pravice tehnikom in virilnega glasú rektorjem tehničnih visjih sol;
- d) der Delegation des österreichischen Ingenieur- und Architektentages um Zuerkennung des Wahlrechtes der Techniker und der Virilstimmen der Rectoren der technischen Hochschulen.

Berichterstatter Baron Rechbach:

Die ständige Delegation des dritten österreichischen Ingenieur- und Architektentages hat in Ausführung eines Beschlusses dieses Ingenieur- und Architektentages an den hohen Landtag nachstehende Bitte gerichtet (bere — liest):

«Hochderjelbe wolle die hohe Regierung bestimmen, Gesetzesvorlagen der verfassungsmäßigen Behandlung zuzuführen, in welchen unter den gleichen Modalitäten als für andere Stände das Wahlrecht in die Landes- und Gemeindevertretungen ohne Rücksicht auf Steuerzahlung den diplomirten Technikern, den beh. aut. Privattechnikern, beh. aut. Bergingenieuren und jenen absolvirten Technikern, welche die zweite Staatsprüfung bestanden haben, zuerkannt werde. Weiters sollten diese Gesetzesvorlagen auch Bestimmungen enthalten, nach welchen die Professoren-Collegien der k. k. Hochschulen und k. k. Bergakademien das Recht erhalten, in die Landtage durch Wahl je einen Vertreter zu entsenden. Insolange jedoch für die Rectoren von Hochschulen Virilstimmen bestehen, wären auch den Rectoren der k. k. technischen Hochschulen und der k. k. Bergakademien Virilstimmen in den Landtagen zuzuerkennen.»

Dieses Ansuchen wird damit begründet, daß unsere Gesetzgebung, ohne Rücksicht auf eine Steuerleistung, einer Reihe solcher Staatsbürger das Wahlrecht in die Gemeinde- und Landesvertretungen einräumt, welche entweder eine höhere wissenschaftliche Bildung genossen haben, oder in öffentlicher Stellung sich befinden. Da wohl der größte Theil dieser Staatsbürger schon vermöge seiner Steuerzahlung das Wahlrecht besitzt, so erscheint die specielle Anführung derselben als eine Anerkennung ihrer Intelligenz, die gewiß auch der technische Stand verdient. Trotzdem wird in den wenigsten Wahlordnungen den Technikern das Wahlrecht ohne Rücksicht auf die Steuerzahlung eingeräumt.

Es wird ferner angeführt, daß die Anforderungen, welche an die Candidaten der Diplomprüfungen an den technischen Hochschulen gestellt werden, jenen Forderungen,

denen die Doctoranden zu genügen haben, in keiner Weise nachstehen; dann, daß die behördlich autorisirten Privat-techniker und Bergingenieure als öffentliche Organe angesehen werden und daß die absolvirten Techniker, welche die zweite Staatsprüfung bestanden, hinsichtlich ihrer geistigen Bildung gar manchen Stand, dessen Angehörige das Wahlrecht besitzen, weit übertreffe. Endlich wird noch das Ansuchen bezüglich der Zuerkennung der Virilstimmen an die Rectoren der technischen Hochschulen und Bergakademien begründet, was jedoch bei uns nicht weiter in Betracht kommt, nachdem wir keine solchen Hochschulen haben.

Nachdem nun in Krain nur eine verschwindend kleine Anzahl solcher Techniker existirt, die nicht schon vermöge ihrer Steuerleistung das Wahlrecht besitzen, umsomehr, als in dem Gemeindestatut der Stadt Laibach den Technikern ohne Rücksicht auf ihre Steuerzahlung das Wahlrecht eingeräumt ist, glaubte der Verwaltungsausschuß in diese Angelegenheit vorläufig nicht näher eingehen zu sollen und ich erlaube mir nachstehenden Antrag zur Annahme vorzuschlagen:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Der Landesauschuß wird beauftragt, sich über das Ansuchen der ständigen Delegation des dritten österreich. Ingenieur- und Architektentages mit der hohen k. k. Landesregierung ins Einvernehmen zu setzen.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Ničee se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrde temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem prestopimo k daljni točki, to je:

- e) podobčine Vrhpolje za uvrstitev Vrhpoljsko-Dupeljske občinske ceste med okrajne ceste;
- e) der Untergemeinde Oberfeld um Einreihung des Gemeindegeweges Oberfeld-Duple in die Kategorie der Bezirksstraßen.

Berichterstatter Ritter v. Panger:

Die Untergemeinde Oberfeld petitionirt um die Einreihung der von Oberfeld ausgehenden, bei Maria-Au in die Wippach-Görzer Reichsstraße mündenden Gemeindegeweges in die Kategorie der Bezirksstraßen und begründet ihr Ansuchen damit, daß diese Straße nur 2 km lang ist, daß aber auf derselben ein sehr großer Verkehr namentlich in Holz und Obst herrscht; schließlich berührt die Petition ganz insbesondere den regen Verkehr zwischen Oberfeld und Haidenschaft.

Ueber dieses Ansuchen der Untergemeinde Oberfeld hat sich der Bezirksstraßen-Ausschuß von Wippach dahin geäußert, daß er bereit sei, die betreffende Straße in seine Obforge zu übernehmen, falls die Untergemeinden Oberfeld-Duplach dieselbe in einen derartigen Zustand setzen, daß

sie als Bezirksstraße übernommen werden könne, wozu vor allem einige Durchlässe, Abtragungen und Anschüttungen vorgenommen werden müssten; auch müsste der Weg, wo sich dies als nothwendig herausstellen würde, entsprechend erweitert werden. Es liegt hier eine diesbezügliche Skizze — man kann nicht sagen: Plan — vor, woraus ersichtlich gemacht werden soll, wie viele Anschüttungen und Abtragungen vorgenommen und wie viele Durchlässe hergestellt werden müssten. Die Untergemeinde Oberfeld erklärt sich damit einverstanden, alles Nöthige auf eigene Kosten durchzuführen, jedoch erst, nachdem die Gemeindefraße in die Kategorie der Bezirksstraßen aufgenommen sein würde; ebenso erklärt sich der Bezirksstraßen-Ausschuss bereit, die Straße in seine Objsorge zu übernehmen, wünscht aber, dass dieselbe vorher von der Untergemeinde Oberfeld entsprechend hergestellt würde.

Meiner Ansicht nach wäre es überhaupt richtiger, dass, wenn es sich um Straßen handelt, wobei technische Durchführungen in Frage kommen, die bezüglichen Petitionen nicht direct an den hohen Landtag gerichtet würden, sondern an den Landesauschuss. Dort haben sie das Bauamt zu passiren, auf dass das letztere die Sache prüft, die nothwendigen Aesserungen abgibt, eventuell Pläne anfertigt. Erst dann sind solche Angelegenheiten zur Vorlage an den hohen Landtag reif.

Es wäre für die Untergemeinde Oberfeld jedenfalls auch eine Erleichterung, wenn sie so einen genauen Bauplan erhielte, aus dem diese entnehmen könnte, was für Kosten sie durch die Verpflichtung zu Herstellungen der Straße, wie sie der Bezirksstraßen-Ausschuss als nothwendig erachtet, übernimmt; während sie, solange keine genauen Pläne vorliegen, Versprechungen macht, ohne zu wissen, welche Lasten sie sich aufbürdet. Wenn einmal genaue Pläne vorliegen und diese Sache überhaupt vom Bauamte berathen worden ist, dann erst kann die Untergemeinde darüber beschließen, ob es ihren Mitteln entsprechend erscheint, die Straße derart herzustellen, dass der Bezirksstraßen-Ausschuss dieselbe in seine weitere Objsorge übernehmen kann.

Auf dass die Angelegenheit aber vom Landesauschusse durchberathen werde, stellt der Verwaltungsausschuss den Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Die Petition der Untergemeinde Oberfeld in der Gemeinde Wippach um Einreihung der von Oberfeld ausgehenden, bei Maria = Au in die Wippach = Görzer Reichsstraße mündenden Gemeindefraße in die Kategorie der Bezirksstraßen wird dem Landesauschusse mit dem Auftrage abgetreten, in der nächsten Session dem Landtage darüber Bericht zu erstatten.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovanja in prosim gospode, kateri se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. letnega poročila deželnega odbora marg. št. 1, 2 in 3.

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 5, Marg. Nr. 1, 2 und 3.

Poročevalec dr. Tavčar:

V marg. št. 1., 2. in 3. § 5. letnega poročila poročila deželni odbor, katere naklade, takse in kak pasji davek je v lastnem področji dovolil različnim občinam. Upravni odsek je pregledal to poročilo ter se ni mogel prepričati, da bi bil deželni odbor v kakem slučaju presegal meje svojega področja in zaradi tega predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Marg. št. 1., 2. in 3. § 5. letnega poročila vzamejo se na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in prestopimo k daljni točki, to je:

10. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Šukljeja glodé priznanja nagrade kiparju Alojziju Ganglu.

10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Šuklje wegen Zuerkennung einer Remuneration dem Bildhauer Alois Gangl.

Deželni glavar:

Gospod predlagatelj Šuklje ima besedo, da utemeljuje svoj samostalni predlog.

Poslanec Šuklje:

Slavna gospôda! Prioriteto svojemu današnjemu predlogu bi jaz prav za prav moral prepustiti enemu izmed častitih gospodov zastopnikov mesta ljubljanskega.

Je sicer istina, da je Ljubljana lepo se razvijala v zadnjih letih. Mesto se je vidno širilo in lepšalo, ali vender se zopet na drugi strani ne more zanikati, da je glavno mesto dežele naše zelo siromašno, kar se tiče monumentov, kar se tiče kiparskih umotvorov. Navzlic temu, da ležimo takorekoč na pragu klasične Italije, niso razmere naše nikoli bile ugodne za razvoj kiparstva in slikarstva, zlasti kiparstvo je zanemarjeno pri nas. Oglejmo si ljubljanske trge in ulice — koliko res lepih kiparskih umotvorov pa nahajamo? Imamo mramorni vodnjak na glavnem trgu, katerega je v preteklem

stoletji izdelal Frančišek Robba, znamenito delo, toda z vsemi posebnostimi in bizarnostimi baroknega stila, potem imamo v «Zvezdi» doprsni kip maršala Radetzkega, ki ga je sicer bil vstvaril slavni Fernkorn, ali jaz mislim, da baš s tem delom svoje slave ni pomnožil.

Torej, gospôda moja, do zadnjega časa, dokler ni nastopil mladi Alojzij Gangl, se je v tem oziru v Ljubljani jako malo storilo. Gangl pa je podelil mestu ljubljanskemu najprej Vodnikov spomenik in sedaj lepe figure, ki krasijo deželno gledališče; lahko rečem, v tem oziru je mladi Metličan uprav lice osvetil glavnemu mestu naše ožje domovine.

Gospôda moja! Za to mu gre tudi od strani dežele priznanje. Jaz bi trdil, da na duševni napredek človeški bolj globoko upljiva umetnik nego učenjak. Morda se ideja božja nikjer ne razodeva tako lepo, kakor v umotvoru pravega umetnika. In prava umetniška narava je naš Gangl; nečem reči, da je uzor umetnika, vem, da ima še dolgo pot do vrhunca umetnosti, ali eno smem naglašati in to mu priznavajo jako strogi in večši kritiki, da je poln izvirnih idej in umetniških impulsov in če ga ne zaduši in zadavi materijelna bêda, imamo se od njega nadejati še mnogo lepega.

To vidite neposredno tudi pri onih kipih na deželnem gledališču, pri skupini na pročelji in pri figurah v nišah. Meni se dozdeva, da je baš v teh figurah v nišah dokazal Gangl velik talent in velik napredek. Gospôda, te alegorične figure je bilo jako težko pogoditi. Predmet je povsem obrabljen in vsak umetnik, ki se ga loti, je v nevarnosti, da se drži kake šablone ali pa postane trivijalen. Poglejte si gospodje to delo in priznali bodete, da je delo izvirno po koncepciji, pravilno po izpeljavi, lepo po osnutku in zvršitvi in če se na vse to oziramo, moramo z veseljem konstatirati umetniški napredek našega Gangla in reči moremo, da bodo ta umotvor še pozni potomci gledali z veseljem.

Gospôda moja! Jaz mislim, to samo že opravičuje moj nasvet, ki meri na to, da se mlademu umetniku prijavi priznanje deželnega zbora in privoli neka našim skromnim razmeram primerna častna nagrada. Zmatram to kot moralno dolžnost deželnega zastopa nasproti narodu in nasproti umetniku, in o tej reči bi spregovoril le še par kratkih besed.

Rekel sem, da nas veže neka moralna dolžnost nasproti narodu. Gospôda moja, zanimiv etnografičen življelj prebiva v naši deželi. Dosti napak imamo mi kranjski Slovenci, ali z druge strani tudi dosti zdravega jedra, mnogo prednostij. Obžalujem, da marsikateri teh nadebudnih kalij še niso razvite in da marsikateri prirojeni darovi še spavajo. Naglašam le tisto čudovito ročno spretnost našega ljudstva in tisti živi čut za oblike in barve. Mi sami ne vemo, koliko je vredna kranjska roka. Gospôda moja, pa te prirojene darove treba negovati, treba poblašiti, kajti sicer nikdar ne pridemo do tega, da svet spozna vse to, ako takim rojakom, ki so po elementarni sili pravega talenta se dvignili iz široke mase, dejanski ne dokažemo, da čislamo njih delovanje.

Gospôda moja! Jaz sem mnogo občeval baš z umetnikom Ganglom in lahko rečem, v moji hiši je bil vzrastel umetnik. Mož je talent, izviren talent in to

osvedočuje njegov životopis. Leta 1885. je prišel na Dunaj kot priprost rokodelc. Vsa eksistenčna sredstva njegova so bila stotak deželne podpore, katerega mu je bil dovolil deželni odbor, vse študije njegove ljudska šola v Metliki, nemški znal je le nekoliko lomiti. In v tako kratkem času posrečilo se mu je priti na visoko šolo in absolvirati splošno in specialno kiparsko šolo dunajske akademije. Izvrstno je napredoval pod vodstvom profesorja Zumbuscha, slavnega umetnika, ki se je proti meni večkrat jako laskavo izrazil o mladem umetniku, in komaj par let je minulo in pred seboj vidimo jasne in lepe plodove izredne nadarjenosti njegove. Gospôda moja! Če takih talentov ne bomo podpirali, če jim ne bomo segali pod pazduho, potem odvrčamo s takim preziranjem vse darovite sinove dežele naše, ki se hočejo baviti z umetnostmi ter na ta način popolniti obseg naše domovinske kulture.

In jaz bi dejal, gospôda moja, za predlog moj govori tudi ozir na osebne razmere Ganglove. Ti kipi, o katerih je danes govor, so lep kinč deželnega gledališča. Gledališče je deželna zgradba in mi vemo, da to ni bila ravno najcenejša zgradba. Ni se baš štedilo pri njej, kdor je imel posla zraven, bil je dobro honoriran, le nasproti umetniku Ganglu izkazali smo se — oprostite — uprav skope. Gospôda, kaj pa je dobil umetnik za skupino na pročelji gledališča in figure v nišah? Vsega skupaj 4500 glđ.! Ali s tem ni rečeno, da bi bil to njegov čisti zaslužek. Izven kamenja in pratežnine si je moral vse omisliti sam. Plačati je moral kamnoseke, železno konstrukcijo, velike zaboje i. t. d. in moral je plačati modele. Gospôda moja, to je posebna stvar, katero treba tangirati jako previdno; nečem žaliti sramežljivih ušes častitih tovarišev gospodov Povšeta in kanonika Kluna (živahna veselost — lebhaŕfte Heiterfeit; poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: «Nepotrebno, imena povedati!») — čast, komur čast (ponovljena veselost — erneuerte Heiterfeit) — ali to moram vender povedati, da je kipar primoran, kadar študira, gledati nezakrito golo lepoto človeško in to jako podraži dotični umotvor. Jaz naravnost trdim, da so bržkone navadni kamnoseki več zaslužka imeli pri teh kipih nego umetnik Gangl. In v kakih razmerah je bil Gangl! Bil sem večkrat pri njem v delarni — imel je svoj atelier nekje v Erdbergu, stanoval pa je v Hernalsu, to je pot, kakor od Šmarne Gore do sem — in sklicujem se na častitega tovariša gospoda Murnika, ki je bil tudi z menoj tam in ki lahko potrdi, kar pravim, da je namreč letos, v tej hudi zimi, Gangl bil prisiljen, delati po pet do šest ur na dan v leseni kolibi, kjer niti peči ni bilo, ker ni imel denarnih sredstev za tak luksus.

O tej stvari ne bodem dalje govoril, mislim, da je predlog moj dovolj utemeljen, glasi se pa:

Slavni deželni zbor naj sklène:

«Kiparju Alojziju Ganglu izreka se za njegove umotvore za gledališko zgradbo priznanje deželnega zbora ter dovoli iz deželnih sredstev nagrada 500 (pet sto) goldinarjev.»

Upam, da bode visoka zbornica soglasno pritrdila mojemu nasvetu. Ena izmed onih parlamentarnih skupin, iz katerih se sestavlja visoka zbornica, je že s tem

pritrčila mojemu nasvetu, da ga je podpisala in posebno me je veselilo, da ga je sua sponte podpisal tudi prečastiti naš gospod deželni glavar, dasiravno bi on gotovo energično ugovarjal, ako bi ga hotel prištevati tej skupini.

Druga frakcija, ki zastopa v našem krogu strogo cerkveno stališče, upam, da se tudi ne bo odtegnila. Vsaj ne smete pozabiti, da je ena največjih in najbolj slavni zaslug katoliške cerkve, da baš umetnost nikoli upljivneje in vzvišenejše pokroviteljice ni imela nego cerkev in poglavarja njenega. Kar se pa tiče častitih tovarišev iz veleposestva, gospodov iz one (desne — rečten) strani te zbornice, ki reprezentujejo stare stanovske rodbine in s tem vred tudi tradicije dotičnih rodbin, preverjen sem, da se tudi oni ne bodo protivili mojemu predlogu in torej ga še enkrat toplo priporočam visoki zbornici v sprejem. V formalnem oziru pa stavljam nasvet, da se odstopi v pretres finančnemu odseku. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec profesor Šuklje predlaga, da se izroči njegov samostalni predlog finančnemu odseku v pretres.

Prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preidemo k daljni točki, to je:

11. Ustno poročilo finančnega odseka gledé zgradbe kamnitega mostu čez vodo Reko pri Ostrožnem Brdu (k prilogi 46.).
11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau einer steinernen Brücke über den Refafluß bei Ostrochnobrd (zur Beilage 46.).

Poročevalec Višnikar:

Visoki zbor! Poročati mi je o zgradbi kamnitega mostu čez vodo Reko pri Ostrožnem Brdu. Podobčina ali vas Ostrožno Brdo je prosila že leta 1890. tukaj v visoki zbornici, da bi se jej naklonila primerna podpora za zgradbo mostu čez vodo Reko in da si napravi potrebnih načrtov. Vsled sklepa visokega deželnega zbora, storjenega v XIII. seji dné 22. novembra leta 1890., je potem deželni odbor dal napraviti po svojem inženirju načrt. Po tem načrtu bode stal most iz čveterovogelnega kamna 7000 gld.; ako pa se napravi samo zidan parapet, 5700 gld. Potreba mostu je dokazana v dotični prošnji in po poročilu stavbenega vodstva. Vas Ostrožno Brdo nima druge zveze z okrajno cesto nego most pri Ambroziču, ki je lesen in v tako slabem stanju, da ljudje vozijo po strugi, ako pa voda naraste, sploh ne morejo na okrajno cesto.

Vas šteje 55 hiš in nekoliko nad 400 prebivalecev. Ker plačuje že nad 40% priklado za zgradbo šole in je svota predpisanega davka le nezatna, bi bili troški 7000 gld. odločno previsoki, da bi se most mogel graditi

brez izdatne podpore. Vsled tega je finančni odsek sprejel nasvet deželnega odbora, kateri predlaga, da se dovoli za zgradbo tega mostu 2000 gld. podpore. Po odbitku teh 2000 gld. bode občina še vedno imela plačati 5000 gld.

Čast imam torej nasvetovati v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

«Za zgradbo kamnitega mostu čez vodo Reko pri Ostrožnem Brdu dovoli se iz deželnega zaklada 2000 gld. podpore. Od te svote izplačati je 1000 gld. ob začetku zgradbe, 1000 gld. pa, ko bode dokazano, da je zgradba izvršena po načrtu.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

Für den Bau einer steinernen Brücke über den Refafluß bei Ostrožno Brdo wird aus dem Landesfonde eine Subvention von 2000 fl. bewilliget. Davon werden 1000 fl. beim Beginne des Baues und 1000 fl. nach der planmäßig befundenen Bauausführung ausbezahlt.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, bomo glasovali in prosim, da gospodje, ki pritrđijo temu predlogu, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

12. Priloga 49. Poročilo finančnega odseka o zgradbi nove bolnice v Ljubljani (k prilogi 41.).
12. Beilage 49. Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach (zur Beilage 41.).

Berichterstatter Luckmann:

Hoher Landtag! Die Beilage Nr. 41 informiert den hohen Landtag genau über den Stand des Projectes und über die Ausführung der Beschlüsse, welche über den Gegenstand im vorigen Jahre gefaßt worden sind.

Vom Finanzausschusse ist laut Beilage Nr. 49 auch schriftlich Bericht erstattet worden, weshalb ich, weil sich diese Beilage bereits einige Tage in den Händen der geehrten Herren befindet, auf diesen Bericht zu verweisen und beizufügen mir erlaube, daß ich eventuell nach Schluß der Generaldebatte das Wort ergreifen werde.

Ich empfehle zur Annahme die Ihnen in der Beilage Nr. 49 schriftlich zugekommenen Anträge des Finanzausschusses, welche lauten:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«1.) Die Verträge mit Herrn J. Gorup, betreffend den Verkauf des alten Krankenhauses, sowie mit dem fürstbischöflichen Ordinariate, betreffend den Bauplatz für das neue Krankenhaus, werden genehmigend zur Kenntnis genommen.

2.) Die beantragte Vergrößerung der Pavillons für die medicinische, chirurgische und Augenkranken-Abtheilung wird genehmigt.

3.) Der Landesauschuß wird zur Einführung der beantragten Centralheizung für alle Pavillons, Küche, Waschküche und Vergebung dieser Arbeiten auf Grund der vorliegenden Offerte unter der Voraussetzung ermächtigt, daß vom Unternehmer der dargelegte Nuzeffect und die flaglose Function der Anlage vertragsmäßig sichergestellt wird.

4.) Der Landesauschuß wird beauftragt, den Vertrag mit der Ordensgemeinde bezüglich des Baues des Küchen- und Wirtschaftsgebäudes sammt der Kapelle in der Weise zu ändern, daß das infolge der Einführung der Centralheizung in diesen Gebäuden erzielte Ersparnis an den Baukosten vom Baujahr betrage per 50.000 fl. in Abrechnung gelangen wird.

5.) Der Landesauschuß wird beauftragt, den Bauplan für eine, 100 Sieche fassende Siechenanstalt im Kostenbetrage von höchstens 50.000 fl. anfertigen zu lassen, den Bauplatz dafür zu reserviren, und ermächtigt, eventuell diesen Bau ebenfalls zu beginnen.

6.) Der krainischen Sparcasse wird für den zugesicherten Beitrag zum Baue der Siechenanstalt der Dank ausgesprochen.

7.) Der Landesauschuß wird ermächtigt, die Erlöse für das alte Krankenhaus, das Infectionsospital, die Beiträge der Stadtgemeinde Laibach und der krainischen Sparcasse, sowie die bisher aus dem Landesfonde bewilligten Credite für die Neubauten des Krankenhaus und Siechenhauses zu verwenden, und beauftragt, wegen der ferneren Bedeutung der Baukosten in der nächsten Landtagsession die entsprechenden Anträge zu stellen.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec vitez dr. Bleiweis ima besedo.

Poslanec dr. vit. Bleiweis-Trsteniški:

Visoki deželni zbor! Gotovo so predlogi o zgradbi nove bolnice najvažnejši, s katerimi se ima pečati visoki deželni zbor v zadnji šestletni dōbi, važni zaradi tega, ker gre za popolnoma novo in veliko podjetje, važni pa še bolj zaradi tega, ker se tirjajo od dežele velikanske žrtve. Opravičeno je torej, da se ti predlogi kolikor mogoče kritikujejo, da se kar mogoče še popravijo in cela stvar tako razjasni, da bode zgradba bolnice na korist deželi, kakor tudi bolnica deželanom. Usojal si bodem predloge deželnega odbora in finančnega odseka nekoliko kritikovati; morda bodem pri tem zašel nekoliko v specijalno debato, ali prosim, da se mi to ne šteje za zlo, potem bodem končno stavil neke predloge, mereče na to, da bi se nasproti velikanskim žrtvam dobile kake olajšave.

Veliki nedostatki sedanje bolnice, pretesni in v zdravstvenem obziru slabi prostori bili so povod, da so v svojem času skoro vsi poslanci glasovali za to, da se zgradi nova bolnica.

Cisto naravno je, da mora nova bolnica biti taka, da ne bode pretesna, da bodo prostori zadostovali za vedno rastoče število bolnikov in da se bode sploh

zgradila brez onih nedostatkov, kakoršne smo imeli pri stari bolnici. V tem oziru moram reči, da je predlog deželnega odbora popolnoma utemeljen in pravilen, ker se bode po njem nova bolnica zgradila za nekoliko več bolnikov in tudi po modernih zahtevah, ali vendar trdim, da je število postelj vendar še premajhno. Sklicujem se v tem oziru na statistične številke zadnjih treh let, katere dokazujejo, da je bilo število bolnikov posebno od oktobra do maja meseca vsako zimo veliko večje, nego se bode nahajalo postelj v novi bolnici. Tudi letos, ako se gospodje hočete potruditi v bolnico, našli bode, da leži veliko bolnikov na tleh in da je število bolnikov na kirurškiem in medicinskem oddelku veliko večje nego da bi se našlo za to množico prostora v paviljonih nove bolnice. To je nedostatek, da se bolnica ne bode zgradila takó, da bode mogoče v njej nastaniti še večje število bolnikov, kajti kakor hitro bode zgradba gotova, bode bolnica tudi že prenapolnjena.

Ugovarjalo se mi bode morda, da se bodo na raznih krajih po deželi zidale bolnice in hiralnice. Število onih ljudi, ki iščejo pomoči v bolnici, vedno narašča, delajo se tovarne iznova, posebno v Ljubljani imamo neko tovarno, od koder se rekrutira veliko materijala za bolnico, tobaško tovarno namreč. Tudi bolniške blagajnice, o katerih se je mislilo, da bodo razbremenjevale deželno bolnico, tega ne storé, ker še vedno radi zahajajo ljudje v deželno bolnico, ker jim to ne zadostuje, kar jim podajejo bolniške blagajnice, ako so bolni.

Reko se je tudi, da se bode na Dolenjskem, v Novem Mestu, zidala bolnica. Dosedaj je bilo število bolnikov, prihajajočih iz Dolenjske, jako pičlo, ali prepričan sem, da, kadar bode gotova dolenjska železnica, jih bode prihajalo veliko več, ker ima deželna bolnica na vsak način neko privlačilno moč, ker ima vsa moderna sredstva in tudi boljši zdravniški materijal, nego ga ljudje najdejo po deželi. Zaradi tega mislim iz dolgoletnih skušenj in statističnih virov, da bode nova bolnica, zgrajena s 400 posteljami, vendar le premajhna. Oziraje se na to, se je deželni odbor prav hvalevredno poprijel nekega drugega pomočka, namreč, da hoče zgraditi tudi hiralnico na onem prostoru, kjer bode stala deželna bolnica in sicer s 100 posteljami. To je na vsak način jako previdno in jaz mislim, da bode pomagalo to za dve ali tri leta, potem bode pa tudi hiralnica polna in ako deželni odbor ne bode naredil neke zatvornice in preprečil, da občine ne bodo pošiljale svojih hiralcev v Ljubljano, potem bode tudi hiralnica napolnjena.

V tem oziru bode treba deželnemu odboru pečati se z vprašanjem, na kak način in pod kakimi pogoji se bodo vzprejemali ljudje v hiralnico in jaz bi dejal, da bi se morala skoraj vsa oskrbnina zahtevati od občin, kajti sicer bodo vse občine svoje hiralce hotele odajati v hiralnico.

Sosedna Štajerska nam daje v tem oziru jako lep vzgled. Ustanovila je namreč že šest takih hiralnic, gledé vzdrževalnine se udeležuje tudi dežela, ali vendar morajo občine več plačevati nego dežela. Iz zadnjega letnega poročila deželnega odbora štajerskega videti je, da se je povprek v štajerskih hiralnicah plačalo

oskrbnine za dan in osobo po 38·6 kr. in pri teh troških se udeležuje dežela v manjši meri nego občine. V Vildonu n. pr. stane oskrbnina za dan in osobo 45 kr. in sicer plača občina po 23 kr., dežela pa 22 kr.; na Ptuj stane bolnik na dan 32 kr. in sicer plača občina 21 kr., dežela pa le 11 kr.; v Knittelfeldu znaša oskrbnina na dan in za osobo 30·5 kr. in sicer plača občina 24 kr., dežela pa 6·5 kr. Tako primeroma so razdeljeni troški tudi po ostalih hiralnicah. Jaz torej mislim, da bode tudi pri nas treba izposlovati deželnozbornski sklep, v katerem bode natanko omejeno, koliko bodo morale plačevati občine in koliko dežela za vsakega hiralca.

Deželni odbor predlaga dalje in tudi finančni odsek je pritrnil temu predlogu, da naj se hiralnica gradi na onem mestu, kjer se bode zgradila nova deželna bolnica, ker misli — in to ima gotovo nekaj zase — da bode administracija potem nekoliko cenejša. Nasprotno si pa upam dokazati, da hiralnica na tistem prostoru ne bode posebno blagodejno uplivala na bolnico, kajti na ta način bode hiralnica takoj v prvem letu že popolnoma natlačena, nastale bodo zmešnjave pri administraciji in dalje se morebiti celo režija in oskrbovanje hiralcev ne bode mogla ločiti od one v bolnici. Nadejal sem se, da bode deželni odbor, kadar se bode otvorila hiralnica, poprijel se tudi lastne režije, kakor je storil vspešno pri prisilni delalnici. To bi bilo tudi za priporočiti pri drugem zavodu, katerega misli ustanoviti dežela.

Deželni odbor namerava tudi gledé zavoda za gluhoneme in slepe upeljati za oba oddelka skupno administracijo, ker misli, da bode ceneje izhajal in da bodo dotični otroci tudi boljše preskrbovani; gledé režije pa v dotičnem poročilu ne berem besedice. Preverjen sem, da bi bilo to sredstvo, lastna režija, gotovo velike vrednosti in sicer kar se tiče prihranka in na drugi strani boljšega oskrbovanja gluhonemih in slepih otrok. Zdi se mi, da še ni rešeno vprašanje, ali bi ne bilo morda bolje zidati hiralnico blizo gluhonemice in jo združiti z administracijo tega zavoda, nego da bi se združila z bolnico, ker se bojim, da bi bila v tem slučaju hiralnica kmalu prenapolnjena in potem smo glede deželne bolnice zopet tam, kjer smo bili, da bi namreč imeli v njej premalo prostora.

Pa še neko vprašanje je jako važno, o katerem se v poročilu deželnega odbora in tudi v poročilu finančnega odseka ne nahaja niti besedice, namreč, da bode nova bolnica stala zunaj stolnega mesta in bode torej morala kmetska občina Udmatska prevzeti vse dolžnosti, katere predpisuje občinam ministerska naredba od 17. junija leta 1869., št. 1713. Občina, kjer je bolnica, mora namreč skrbeti za to, da se vsaka bolna osoba, katera ni več sposobna za bolnico, odda dotični domovinski občini, ali pa, če se ta brani prevzeti jo, mora občina, kjer je zgrajena dotična bolnica, hiralca primerno oskrbovati. V tem oziru je imelo glavno mesto že velike sitnosti, ker mora zalagati precej denarja, ki se mu sicer vrne, dalje imeti posebnega uradnika, ki se peča s to zadevo. Ali gospodje res mislite, da bode Udmatska občina v stanu preskrbeti vse to? Iz deželne bolnice se oddajajo skoro vsak dan dva ali trije hirajoči, ker se jih pa ne more prevažati,

naselijo se začasno v hiralnici. Zaradi tega bi bilo že sedaj misliti na inkorporacijo Udmatske občine. Ugovor, da je še časa za to, ne velja, ker skušnje učijo, da se take stvari lahko zavlečejo. Koliko časa se je n. pr. zavlekla inkorporacija Šiške, leta in leta je stvar trajala in šele pred kratkem se je inkorporacija zvršila. Če bode nova bolnica tudi šele dograjena v kakih treh letih, je treba vendar že danes misliti na inkorporacijo Udmatske občine, kajti z lepa morda stvar ne bode šla in zaradi tega bodem jaz pozneje predlog stavil, da naj se deželni odbor že sedaj začne pečati tudi s tem vprašanjem.

V poročilu deželnega odbora in finančnega odseka govori se tudi še o raznovrstnih pripravah za novo bolnico. Naglašajo se prav opravičeno, da naj se upelje kurjava s soparom. Jaz sem o tej stvari že lani nekoliko izpregovoril in prosim, da bi gospodje pritrldili temu predlogu, ker so skušnje, katere smo imeli v deželni blaznici, pokazale, da kurjava, ki ni centralna, jako veliko stane in velike moči za izvrševanje potrebuje, med tem, ko so pri centralni kurjavi prvotni troški pač jako veliki, potem se pa vsakoletni troški znižajo.

Ker je svota, katero bode dežela morala žrtvovati za zgradbo nove bolnice, res velikanska, menim, da bodemo morali misliti na sredstva, s katerimi bi se dala nekoliko olajšati ta bremena in zmanjšati ti troški. V tem oziru sem stavil lani resolucijo, da naj se deželni odbor obrne do državne uprave, da dá prispevek pri zgradbi nove bolnice. Utemeljeval sem ta predlog s tem, da sem dejal, da bode porodniški paviljon v prvi vrsti služil šolskim namenom. Kakor sem se iz načrta prepričal, je ta paviljon res vsled tega, da se je hotelo ustreči željam državne uprave, postal nekoliko bolj prostoren in luksurijozen, ker se bodo tam nastanile tudi učenke, ki se v porodniškem oddelku učé porodništva. Gospôda moja, te dolžnosti, skrbeti za to šolo, dežela nima, ampak ona mora le skrbeti, da ženske morejo poroditi, ne pa, da se v tem oziru kaj stori za pouk. Torej je popolnoma opravičeno, da se naprosi državna uprava, da naj prispeva k zgradbi, ker bode stvar precej tisočakov več stala, samo ker se hoče storiti nekaj primernega tudi za šolske namene. V tem oziru imamo skušnje drugodi in tudi drugodi je državna uprava redno nekoliko prispevala. Ali naj dovoli deželi jedenkrat za vselej kak prispevek, ali morda vsako leto kako podporo, o tem se mora seveda deželni odbor dogovoriti z vlado. To je prvo sredstvo, s katerim bi se veliki troški, katere bode dežela imela za zgradbo nove bolnice, dali nekoliko zmanjšati.

Drugo sredstvo, katero pa si po britkih skušnjah, katere sem doživel v tej visoki zbornici, komaj upam omeniti, bi bila lastna režija, ali prepričan sem, da bode visoki deželni zbor prej ali slej prišel do prepričanja, koliko bi se s tem sredstvom dalo prihraniti. V tem oziru so v Gradci imeli izvrstne vspehe, pokojni vodja bolnišnice, profesor Lipp, je po tej poti veliko tisočakov vsako leto prihranil deželi.

Končno moram pritrlditi ideji, katero je izrazil finančni odsek, da bi namreč kazalo velike žrtve, katere ima doprinašati dežela za zgradbo nove bolnice, razdeliti na več let. Bolnica ima služiti eni ali dvema

generacijama in jaz torej ne vem, zakaj bi se morali vsi troški pokriti že v štirih letih in zakaj bi se ne najela večja svota in amortizovala polagoma, ker bode dežela itak morala skrbeti še za druge potrebne stvari, katerih naštetih danes ni povoda. Toplo bi priporočal, da sprejmete to idejo, vendar bi pa prosil, da še nekoliko upoštevate pomisleke, katere sem izrazil gledé pomankanja prostorov.

V tem oziru ne morem staviti preminjevalnega predloga, ali če bi se hotelo kaj prihraniti, moralo bi se opustiti paviljonski zistem in poprijeti se drugega novejšega zistema, katerega so se poprijemale tudi druge dežele. Na ta način bi bilo mogoče skrbeti za več prostorov, katerih bodedo rabili, in vendar bi se troški za zgradbo znižali.

Vendar v tem oziru nečem staviti nobenega predloga, ker je stvar že na konci in takorekoč popolnoma dovršena.

Nekatere predloge usojal si bodem staviti v specialni debati, dva nasveta hočem pa staviti že sedaj, ker v specialno debato ne spadata. Priporočam jih visokemu deželnemu zboru v uvaževanje in prosim prečastitega gospoda deželnega glavarja, da jih bode pozneje dal na glasovanje. Resoluciji, katerih prva je prav za prav le ponovljenje resolucije, sklenene lanskega leta, se glasita:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1.) Deželnemu odboru se naroča, da izposluje pri visoki državni upravi izdaten prispevek k zgradbi porodniškega paviljona.

2.) Deželnemu odboru se naroča, vse potrebno pripraviti, da bode omogočena inkorporacija deželne bolnišnice k stolnemu mestu v času, ko bode dograjena nova deželna bolnišnica.

O teh pripravah naj poroča deželni odbor v prihodnjem zasedanju.»

Deželni glavar:

Prosim gospode poslance, ki podpirajo resoluciji, katere je stavil gospod poslanec dr. Bleiweis, naj blagovolé ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resoluciji sta zadostno podprti in torej v debati.

Besedo ima gospod poslanec Klun.

Poslanec Klun:

Visoki deželni zbor! Kakor je omenjal že gospod predgovornik, plete se naprava nove bolnišnice že skozi šest let v tej slavni zbornici. Sprožena je bila namreč leta 1887., ko je bilo treba v stari bolnišnici večjih poprav in novega poslopja za infekcijske bolezni.

Nujne potrebe za napravo nove bolnišnice ni bilo nobene; sedanja je sicer že stara, ali z nekaterimi popravami in dozidanji bi bila prav lahko trpela še veliko let. V poročilih se je pač omenjalo, da jo iz zdravstvenih ozirov vlada sili iz mesta; ali to nas nikdar ne bi bilo prisililo k zidanju nove bolnišnice, ker bi

bili slavni vladi lahko odgovarjali, da naj prej pometa pred svojim pragom. Dokler pa ona ne premakne vojaške bolnišnice, ki je še veliko bolj sredi mesta, kakor deželna, dokler imajo na Dunaji javne bolnišnice v svoji sredini, tako dolgo bi gotovo tudi nas ne mogli pripraviti, da se z bolnišnico umaknemo drugam.

Za ta sklep so bili merodajni drugi oziri, oziri na korist ljubljanskega mesta, ki bi se rado razširilo, rado prosteje dihalo. Ko je bilo treba torej več obširnejih poprav in nove bolnišnice za infekcijske bolezni, se je začelo misliti in preudarjati, ali bi ne bilo morda mogoče, napraviti čisto nove bolnišnice zunaj mesta in s tem vstreči iskreni želji ljubljanskega mesta? Vsi brez izjeme smo bili tedaj vneti za to misel, ali le s pridržkom, da bi nova stavba dežele ne prijela prehudo.

Deželni odbor je napravil prvo poročilo do deželnega zbora, ki ga najdete kot 54. prilogo v 27. zvezku stenografičnih zapisnikov. V tem poročilu deželni odbor obširno razpravlja to vprašanje in troške, ki bi jih nova stavba prizadejala in ki bi znašali 165.083 gld., ter sklepa (bere — liešt):

«Da take ogromne svote dežela sama zmagati ne more, je pač umevno, in ta projekt uresničiti bi se mogel le potem, ako tudi drugi faktorji z doneski pomorejo stavbinskemu zakladu. Razven za deželo je posebno za mesto ljubljansko največje koristi, da se bolnišnica z Dunajske ceste odpravi ter tako omogoči razvoj in regulovanje mesta na tem ugodnem kraju. Zaradi tega upati je tudi po vsi pravici, da bode Ljubljana k stavbinskim troškom prispevek dovolila. Dalje je v interesu bolnišnici sosednih posestnikov, da se bolnišnica opusti, ker bi vsled tega gotovo vrednost njihovih posestev poskočila. Tedaj je tudi od te strani pričakovati pomoči. Slednjic je upati, da bi še kranjska hranilnica, ki vsa humanitarna podjetja radodarno podpira, za zgradbo prvega deželnega dobrodelnega zavoda donesek dovolila.»

Razprava o tej stvari vršila se je v deželnem zboru dné 17. januarja leta 1888.; poročevalec je bil doktor Bleiweis, ki je reč pojasnjeval na vse strani in konečno obveljali so od njega v imenu finančnega odseka stavljeni predlogi, katerih prvi se glasi (bere — liešt):

«Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Z ozirom na neodstranljive nedostatke in pomankanje prostora v sedanji bolnišnici, dalje z ozirom na to, da je za napredek, razširjatev in olepšavo glavnega mesta neobhodno potrebno, da se umakne bolnišnica iz sedanjega prostora, sklene deželni zbor zgraditi novo bolnišnico na drugem in primernem kraju mesta, ako se zdolej pod a) in b) omenjene razprave ugodno izvrše.

V izpeljavo tega sklepa pooblašča se namreč deželni odbor:

a) dogovoriti se z mestno občino ljubljansko in s posestniki, ki imajo hiše in zemljišča blizu bolnišnice, gledé doneskov k stavbenemu zakladu za zgradbo bolnišnice na drugem mestu;

b) prositi slavno kranjsko hranilnico podpore v ta humanitarni namen in

c) prihodnjemu deželnemu zboru poročati o vseh teh obravnava, eventualno nakupiti primeren stavben svet ter predložiti načrte in proračune stroškov za zgradbo nove bolnišnice.»

V jeseni istega leta 1888. predložil je deželni odbor slavnemu zboru novo poročilo, ki se nahaja v 28. zvezku stenografičnih zapisnikov (priloga 28.) in v katerem odbor naznanja, da je sicer ogledoval razna stavbišča, kupil pa ni nobenega, ker se niso uresničili pogoji, ki so imeli biti merodajni za premaknitev stare bolnišnice.

V tem poročilu naznanja deželni odbor (bere — liešt):

«Iz tega poročila se kaže, da niti kranjska hranilnica, niti ljubljansko mesto, niti lastniki sosednih hiš niso dali nobenih doneskov k stavbenim stroškom nove bolnišnice. Kranjska hranilnica pa je izrekla, da le v tem letu ni mogla dati večje podpore, da pa se bode po nastopu boljših razmer zopet pretresovalo to vprašanje. Tudi za staro bolnišnico se ni oglašil gotov kupnik. Ker bi pa stroški za zgradbo nove bolnišnice znašali nad 300.000 gld., znesek, katerega ne bi mogla prinašati dežela sama, zato deželni odbor ni kupil stavbišča, niti ni izdelati dal stavbenih načrtov za novo bolnišnico.»

V zboru je bila ta reč rešena v V. seji dné 25. septembra 1888, in soglasno se je pritrnilo nasvetom barona Schwegeljna, ki je bil predlagal, da se zbornica drži svojega dné 17. januarja t. l. storjenega sklepa, s katerim je bilo skleneno, zidati novo bolnišnico, ako dežela dobi zadostno podporo in bi ji ne bilo treba plačevati vseh 165.083 gld. Leta 1889. došla je deželnemu odboru priloga 44., v kateri deželni odbor poroča, da je obljubila hranilnica za novo bolnišnično stavbo 60.000 gld. in da so imeli zdravniki neko posvetovanje, pri katerem so se gledé nove stavbe izrekli za paviljonski sistem in priporočali, kaj naj se zida. Deželni odbor je dotične izjave izročil stavbinskemu uradu, kateremu je ob enem naročil, sestaviti načrte in proračun.

«Pri izdelovanju načrtov pokazalo se je,» pravi dotično poročilo na strani 259, «da bi bili stroški nedosežni, ako se vsem predlogom bolniških zdravnikov vstreže.»

Zaradi tega deželni odbor ni hotel sprejeti vseh dotičnih nasvetov, ampak je naročil stavbinskemu uradu, število zahtevanih postelj nekoliko znižati, da bi dežela ne imela večjih stroškov, kakor se je prej sklepalo, ter je končno priporočal deželnemu zboru, da naj sprejme naslednji nasvet (bere — liešt):

«Deželnemu odboru se naroča, da prihodnjemu deželnemu zboru predloži natančne načrte in proračune o stroških za stavbo nove bolnišnice in pri tem z ozirom na deželne finance skrajno stedi.»

O tej stvari poročal je baron Schwegelj v XIII. seji dné 18. novembra in v imenu finančnega odseka nasvetoval naslednji predlog, ki je obveljal brez ugovora (bere — liešt):

«1.) Zgradba nove deželne bolnišnice dovoljuje se na prostoru, ki je bil v ta namen kupljen, le s tem pogojem, da se stavbena glavica po izločitvi stroškov za infekcijsko bolnišnico še pred pričetkom gradnje popolnoma preskrbi in zagotovi. V to stavbeno glavico naj spada kupnina za sedanjo bolnišnico v znesku

120.000 gld., in od kranjske hranilnice za bolnišnično zgradbo podarjeni znesek 60.000 gld. Dežela daruje razven tega za novo stavbo, ako bi se pokazala neobhodna potreba, 100.000 gld., v kateri znesek pa se imajo všteti stroški za že kupljeno stavbišče, in ki se ne sme prekoračiti. Da se dopolni stavbeni zaklad, zanašati se je na primeren in izdaten donesek ljubljanskega mesta, ki naj si ga zagotovi deželni odbor s potrebnimi razpravami.»

Leta 1890. izročil je deželni odbor novo poročilo v prilogi 62., v katerem slavnemu zboru naznanja, da je ljubljansko mesto za zgradbo nove bolnišnice obljubilo 36.000 gld., da je vsega denarja za to zgradbo zagotovljenega 324.000 gld. in da je zagrebški arhitekt Waidmann vse stroške proračunal na 320.000 gld.

Tudi konferenca bolniških zdravnikov se je bila zopet sešla, ter je priporočala, da naj se napravi v novi bolnišnici 358 postelj. «Ali deželni odbor» — pravi poročilo — «ki je v seji dné 21. februarja 1890. leta pretresal od bolnične konference nasvetovani program, je bil prisiljen, ta program z ozirom na razpoložljivo stavbinsko zakladdo nekoliko skrajšati, prepustivši razširjanje zavoda bodočnosti.» Deželni odbor je namreč določil le 316 postelj: «Pod pogojem, da je bolnične zgradbe v najskrajnejšem slučaju in pri največji štedljivosti možno zvršiti s 1000 gld. za jedno posteljo, znašali bi stavbinski stroški 316.000 gld.» — pravi dalje dotično poročilo.

V seji deželnega zbora z dné 25. novembra 1890 poročal je o tej stvari v imenu finančnega odseka poslanec Višnikar, in zopet so brez ugovora obveljali od finančnega odseka nasvetovani predlogi, med katerimi je bil tudi naslednji (bere — liešt):

«4.) Deželni odbor se pooblašča, da leta 1891. prične zgradbo nove bolnice po načrtu arhitekta K. Waidmanna s proračunjenimi stroški 320.000 gld., za katere je zagotovljenih:

a) skupilo za staro bolniško posestvo v znesku 120.000 gld.;

b) za bolniško podružnico hišna št. 42 na Poljanah v znesku 8000 gld.;

c) od kranjske hranilnice obljubljena podpora 60.000 gld.;

d) od mestne občine ljubljanske dovoljeni prispevek 36.000 gld.;

e) po deželnem zboru v seji dné 18. novembra leta 1889. iz deželnega zaklada privoljeni donesek 100.000 gld., kateri se ne sme prekoračiti.»

In zdaj primerjajmo te naše prejšnje sklepe s pričujočimi predlogi. Prej smo slovesno zagotavljali, da dežela ne more več dati, kakor 100.000 gld., da se ta znesek ne sme prekoračiti, in zdaj bo morala dežela dati 330.000 gld. ali še več, ker je stavba proračunjena na 573.000 gld.

In zakaj? Ker se je nekaterim bolnišničnim zdravnikom zljubilo, stavljati večje zahteve. Ali kaj je rekel deželni odbor v svojem poročilu o teh zahtevah zdravnikov: «Stroški bi bili popolnoma nedosežni, ako bi se hotelo ustrezati vsem zahtevam bolniških zdravnikov.» Obžalujem, da se je vse to

tako hitro pozabilo in da tako malo veljajo naši sklepi. Iz tega bi utegnili ljudje soditi, da svoje sklepe delamo tja v jeden dan in da premalo premislimo, kar sklepamo, ali da se bojimo bolniških zdravnikov.

Pravi se nam pač, da je nasvetovana razširjatev potrebna. Ali meni se ta trditev ne zdi opravičena. Vedno se nam je pravilo, da v sedanji bolnišnici zato zmanjkuje prostora, ker je v njej mnogo ljudij, ki so neozdravljivi in primernejši za hiralnico, kakor za bolnišnico, kjer napotje delajo pravim bolnikom. Zdaj se bo delala deželna hiralnica, v katero se bodo spravljal neozdravljivi in hiravi bolniki, kar bo jako razbremenilo deželno bolnišnico. In še drugo tako hiralnico zida, kakor pripovedujejo, v letu 1895. v spomin svojega 70letnega obstanka kranjska hranilnica, ki jo bode menda tudi izdrževala. Ta dva zavoda bosta tako zdatno razbremenila novo bolnišnico, da je ni treba razširjati. Dalje je treba pomisliti, da smo obetali deželi, vsaj v večjih okrajih napraviti okrajne bolnišnice, ki bodo tudi deželni bolnišnici v zdatno polajšavo. S čim pa bomo zidali te bolnišnice, ako za deželno toliko potrosimo? In vender smo dolžni ali zavezani, dano obljubo spolniti.

In še nek drug razlog je, da ne moremo pritrđiti nasvetovani razširjavi bolnišnice. Dostikrat smo iz ust gospoda dr. Bleiweisa v tej visoki zbornici slišali, da v deželni bolnišnici tudi zaradi tega zmanjkuje prostora, ker ozdravelih ne spravlja precej domov, ampak dostikrat več tednov preteče, predno občina pošlje po svojega ozdravljenca.

Skrbite torej, da ozdravele ljudi hitreje domov spravlja in napravili boste v bolnišnici toliko prostora, da bode zadostovalo. Zdaj posređuje ljubljanska mestna občina, ki sporoča občinam po deželi, da naj pošljejo po svojega bolnika. Ali pri teh dopisovanjih dostikrat poteče po tri tedne, predno občine pošljejo po svoje ljudi. Ako ostane nova bolnišnica v Vodmatski občini, se tudi meni dozdeva, da ta kmetska občina ne bode kos tej nalogi, zato bi bilo najbolje, da ta posel preskrbi dežela sama in se tukaj v Ljubljani pogodi s kakim voznikom, za koliko bi hotel ozdravele ljudi iz Ljubljane odpeljavati domov.

Na ta način pridejo bolniki najhitreje odtod in prihrani se mnogo stroškov in prostor za druge bolnike. Ako bi pa to ne šlo, podpiram predlog dr. Bleiweisa, da naj se nova bolnišnica izloči iz Vodmatske občine in pridruži mestni občini ljubljanski. Ravno tako se strinjam z njegovim drugim predlogom, da naj se od slavne vlade k stavi zahteva primeren donesek, ako se šola za babiški pouk napravi v novem poslopji. Za novo bolnišnico bo vse to tako izdatna polajšava, da je ni treba razširjati. Pravijo sicer, da bo ta razširjatev veljala samo 14.000 gld., kar ni v nobeni primeri z večjim številom postelj, ki se pridobé. Ali toliko je proračunjena le stavba, kje so pa še druge reči? Saj je znano, da se pri bolnišničnih stavbah poprečno računani po 1000 gld. za posteljo; namesto 14.000 gld. bomo morali torej za 51 postelj izdati kakih 50.000 gld. ali morda še več. Najbrže se nam bode tako godilo, kakor pri stavbi deželnega gledališča, ki je bilo proračunjeno na 190.000 gld., pa stane menda čez 300.000 gld.

Pa še nekateri drugi razlogi mene in moje ožje somišljenike silijo, da ne moremo glasovati za razširjatev bolnišnice. Potrebno je, da na vse strani štedimo, ako nečemo zabresti v velike in hude zadrege. Prevzeli smo garancijo za dolenjsko železnico, katero bomo morali plačevati, ako bode treba. Prišlo bo doplačilo za gledališko stavbo (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Saj je že plačano!»). Dobro, če je plačano; pa bomo že še videli, kadar se nam izročé računski sklepi. Potrebščina za šolstvo od leta do leta raste za 10.000 do 12.000 goldinarjev, k temu pa pridejo zdaj še troški za gluhonemico, za deželno razstavo in še mnoge druge reči. Na drugi strani pa nam čez par let pri letnih dohodkih odpade zdatni znesek 127.000 gld., ki ga plačuje država za zemljiško odvezo. Če pridejo, kakor nam letos zopet kaže, še slabe letine in če se skrči še vžitnina na žganje (Poslanec dr. Vošnjak: — Abgeordneter Dr. Vošnjak: «Ta žalibog zmerom raste!»), torej če se Bog daj skoro začne zmanjševati deželna naklada na žganje, kakšen bode potem deželni proračun za leto 1896? Kako bodedo shajali? ali bo sploh še kaj mogoče storiti za deželne kulturne namene? Ali bomo mogli kaj storiti za velikanska podjetja, ki jih je predlagal poslanec Hribar v samostalnem svojem predlogu gledé lokalnih železnic in ki jih hoče menda nasvetovati poslanec Šuklje gledé vodovodov? Ali bode mogoče podpirati narodne zahteve, ki so za razvoj in čedalje večjo omiko našega naroda silno potrebne? Jaz miru, ki vlada sedaj v tej zbornici med raznimi strankami, dosti ne zaupam; meni se zdi, da nasprotna stranka le zaradi tega pritrjuje vsem večjim stroškom, da nam bode mogla reči, kadar bo treba povikšati, deželno naklado, da to ne gre, da naj marveč prej skrčimo nepotrebne izdatke, k katerim ona seveda v prvi vrsti prišteva podporé narodnih naprav in zadev.

To so torej razlogi, ki mene in moje ožje tovariše silijo protiviti se nasvetovani razširjavi nove deželne bolnišnice. Nikakor pa nočemo nasprotovati neobhodno potrebnim višjim stroškom, ki jih prizadeva nakup novega stavbišča, osrednja kurjava in hiralnica. Ako je osrednja kurjava v istini tako dobra, kakor nekateri trdijo, se bodo večji stroški zanjo v nekoliko letih poravnali, ker se za kurilo veliko manj potroši, kakor pri navadnih pečeh. Nekateri pa ne zaupajo prav taki kurjavi, zato je gospod poročevalec prav storil, da jo priporoča pod posebnimi uveti, katerim se tudi jaz pridružujem. Opozarjal bi pa, da hoče menda tudi Waidmann staviti ponudbo za napravo osrednje kurjave, katera bi bila po njegovem načrtu ceneja.

Tudi predlog zastran hiralnice se mi zdi primeren, nikakor pa se ne morem strinjati z gospodom predgovornikom, da naj se hiralnica zida blizu novega zavoda za gluhoneme in slepe otroke in za oba napravi skupna režija. Ako je bilo dosti pomislekov že gledé vprašanja, ali bode mogoče skupno režijo napraviti za slepe in gluhoneme otroke, koliko več pomislekov mora biti za združitev hiralnice in gluhonemice pod eno upravo, ker sta ta dva zavoda tako različna v svojem smotru. Gotovo je najprimernejše, kar svetuje tudi finančni odsek, da naj se namreč hiralnica zida blizu nove bolnišnice.

Pa še neko reč bi priporočal, na katero se pri sestavi novega načrta niso ozirali. Že večkrat je bilo v tej zbornici govorjenje, da naj bi dežela v svoji bolnišnici napravila lastno lekarno; ali v nekem poročilu iz leta 1889., v prilogi 62., deželni odbor pravi, da se naprava lastne lekarne ne priporoča. Skušnja pa kaže, da se prav zelo priporoča in da bi bila lastna lekarna jako koristna in primerna. Odkar je prišel dr. Šlajmer v deželno službo, naročajo se obvezila naravnost iz tovarn, kar pride za tri četrтинke ceneje, kakor prej, ko so se ta obvezila naročala pri lekar-narjih. Tudi načelnik usmiljenih bratov na Dunaji je zagotavljal, da mu največ pomaga lastna lekarna, v kateri ga stanejo zdravila komaj četrти del tega, kar bi moral v drugih lekarnah zanje plačevati. Zato naj deželni odbor skrbi, da se tudi pri nas v novi bolnišnici napravi lastna lekarna; sekundariji bodo v njej lahko pomagali in se ob enem učili napravljati zdravila, kar jim pride jako prav, kadar bodo služili na deželi kot okrajni zdravniki in morali sami napravljati zdravila. To mi je bilo na srečo in gnalo me je, Vam vse to odkrito povedati. Vem, da ne bo nič pomagalo in da obvelja, kar ste sklenili, ali govoril sem, da se takrat, kadar pridemo v zadrego, in bo treba povikšati deželno naklado, ne boste izgovarjali, da tega niste vedeli, ampak se spominjate, da se Vam je bilo vse to povedalo. V zmislu teh svojih izjav hočem pri posebni razpravi nasvetovati nekatere premembe.

Deželni glavar:

K besedi oglasil se je gospod poslanec dr. Vošnjak.

Poslanec dr. Vošnjak:

Kot referent za bolnico v deželnem odboru usojam si na nekatere opazke, katere smo čuli iz ust gospoda predgovornika, dati pojasnila in povedati, kako smo prišli končno do števil, katere so v prilogi 49. navedene. Gospod predgovornik nam je razvil natančno zgodovino vsega vprašanja in je očital, da je deželni odbor leta 1890. rekel, da se ne more vsem zdravnikovim željam in zahtevam ustreči, da pa sedaj naenkrat pride s predlogom, naj se prvotni načrt razširi za 51 postelj, kar bode stalo 14.000 gld. Opozarjati moram visoko zbornico na to, da je v poslednjih treh letih število bolnikov strašansko narastlo. Takrat smo lahko rekli, da bode zadostovalo 350 postelj, kdor pa je letos po zimi prišel v deželno bolnico in videl, kako so bolniki, kakor v kaki bajti, po tleh na slami ležali, je moral priti do tega, da se je vprašal, kako bi se v novi bolnici dalo pomnožiti število postelj. Naš deželni stavbni urad je potem poročal, da bi se zgradba dala razširiti za 51 postelj, kar bi provzročilo le 14.000 gld. več stroškov. Postelja bi prišla na 280 gld., med tem ko pride navadno na posteljo okolu 2000 gld. in ne 1000 gld., kakor je rekel gospod kanonik Klun. Mislim torej, da se gospodje na ta ugovor ne bodo ozirali, temveč pritrdili nasvetu finančnega odseka.

Gospod kanonik Klun se nadalje sklicuje na to, da se je prvotno proračunila zgradba nove bolnice na

320.000 gld. Proračun je ostal tisti še danes in po njem so vsa dela razpisana, ali k temu znesku pridejo pa še troški za centralno kurjavo v znesku 129.000 gld., potem za zgradbo hiralnice 50.000 gld., za stavbni prostor 28.500 gld. in potem ono, kar smo že plačali za načrte in kar še hočemo plačati stavbenemu vodstvu v znesku blizo 10.000 gld.; z vsem tem pridemo do zneska 573.000 gld. Razlika med prvim in sedanjim načrtom tiči torej prav za prav le v tistih 14.000 gld. za razširjatev bolnice za 51 postelj in to je znesek, katerega moremo in smemo privoliti.

Gospod poslanec Klun misli sicer, da ne bi bilo treba, da se bolnica naredi večja nego se je prvotno mislilo in pričakuje, da ne bode prenapolnjena, ker se bodo po deželi začele zidati bolnice. A sedaj, ko bode Ljubljana imela pet železnic, prihajali bodo v deželno bolnico bolniki še v večjem številu od vseh strani; vse bode sililo v Ljubljano in 144 postelj na kirurgičnem in ophthalmologičnem oddelku gotovo ne bi zadostovalo. Zaradi tega moramo vender skrbeti za nekoliko več postelj in ako smo v stanu preskrbeti 51 postelj več za 14.000 gld., je to gotovo jako malo.

Potem je gospod kanonik Klun mislil, da se dá odpomagati pomankanju prostorov s tem, da se neozdravljivi bolniki kakor hitro mogoče odpravijo iz deželne bolnice in da se vselej takoj naznani in naroči županom, naj pošljejo po dotične bolnike. Ravno zaradi tega, da se bolnica, kakor hitro mogoče, izprazni, nasvetoval je deželni odbor zidanje hiralnice s 100 posteljami. Precej, ko se bode spoznalo, da je ta ali oni bolnik neozdravljiv, oddal se bode iz bolnice v hiralnico. Oskrbovalni troški bodo tam mnogo cenejši, morebiti bodo znašali kakih 35 kr. na dan in za osobo, med tem ko velja oskrbovanje v hiralnici pri sv. Jožefu 50 kr. na dan za osobo.

Kar se tiče občine Vodmatske, seveda tudi jaz mislim, da ona res ne bo mogla zmagati vsega dela, temveč da bode to moral prevzeti urad v deželni bolnici. Tudi sedaj vidimo, da n. pr. iz Trsta in iz drugih bolnic pišejo deželnemu odboru, da leži bolnik tam in deželni odbor piše dotičnemu županu in mu naroči, naj pošlje po bolnika, ker bode sicer občina morala plačati dotične troške. Na ta način se bode ravnalo tudi v naši bolnici, pisalo se bode županom, naj pošljejo po bolnike. Skoraj polovica teh neozdravljivih bolnikov pa je takih, ki se ne dajo prevažati in ti bodo šli v hiralnico. Š to stvarjo je v zvezi vprašanje, ali naj bi se Vodmatska občina inkorporirala mestu ljubljanskemu ali ne. Inkorporacija bi imela prednost, da bi mestni magistrat ljubljanski moral skrbeti za odpravljanje bolnikov. Če bi pa bolnica ostala zunaj mesta ljubljanskega, imela bi dežela veliko dobička, ker bi si prihranila užitninski davek, ki znaša n. pr. pri litru vina 6 $\frac{1}{2}$ kr. Pri meterskem centu premoga bi se prihranilo tudi 5 kr. Računili smo, da bi se samo pri premogu prihranilo kakih 300 gld., pri užitninskem davku pa morebiti kakih 2500 gld., tako bi se dalo prihraniti najmanj 2800 do 3000 gld. na leto, ako bi bolnica ostala zunaj mesta ljubljanskega. To je torej vprašanje, katero se ne dá tako hitro rešiti. Mestni občini ljubljanski gotovo ni veliko na tem ležeče, da bi prišla

bolnica v mesto. (Poslanec Grasselli: — Abgeordneter Grasselli: «Prav nič!») Umrljivost v našem glavnem mestu je sedaj jako velika. To ni čuda, ker umira v bolnici, v hiralnici i. t. d., kjer imamo bolnike iz vse dežele, na leto gotovo kakih 350 do 400 ljudi, ki se pa vsi štejejo za Ljubljano. Od tod prihaja, da je Ljubljana na tako slabem glasu in da se izkazuje umrljivost s 35 %, med tem, ko znaša po drugih mestih umrljivost le 20, 22 ali 23 %.

Kar se tiče vprašanja, katero je še sprožil gospod kanonik Klun zaradi ustanovitve lastne lekarne v deželni bolnici, omenjam, da se je deželni odbor že večkrat pečal s to stvarjo, da se mu pa bode v bodoče še bolj pečati ž njo, ker so lekarnarji v tem letu izdatno povišali cene za zdravila, katera oddajajo v bolnico. Prostor za lekarno se bode v novi bolnici lahko našel, ne da bi bilo treba načrte premeniti. Nastanila bi se lahko v administrativnem poslopju, kjer je namenjeno stanovanje za enega bolniških strežajev, za tega pa bi se že našlo stanovanje kje drugod. Po mojem mnenju se bode torej stvar lahko dala izpeljati. Že zdaj plačujemo za zdravila 7000 do 8000 gld. na leto, vsled tega pa, da so lekarnarji napravili takorekoč kartel in sklenili, da zdravil v deželno bolnico ne bodo več oddajali po prejšnjih znižanih cenah, povišali se bodo ti troški še izdatno. Ako pa se ustanovi v deželni bolnici lastna lekarna, bode to jako koristno, kajti prostora imamo, kakor sem že omenil in dalo bi se pri zdravilih mnogo prihraniti.

Gospod poslanec vitez dr. Bleiweis je omenil lastno reziijo. Reči moram, da se tudi deželni odbor bavi s tem vprašanjem in da je pred pol leta pisal na vse deželne odbore drugih kronovin, naj naznanijo, kako reziijo imajo. Odgovori so deloma že došli. Čas, pogodbo odpovedati, bi pa prišel šele v prihodnjem letu, pa tudi če se pogodba ne odpove, treba bode za novo bolnico na vsak način spremeniti pogodbo z redom usmiljenih sestrá že zaradi tega, ker bode v bolnici centralna kurjava.

In sedaj preidem končno še k velikim troškom, ki bodo zadelo deželo vsled zgradbe nove bolnice, da izrečem o tej stvari svoje mnenje in opozarjam na nekatere olajšave, ki bi se dale doseči. Ne vem, zakaj naj bi dežela ves znesek 300.000 gld., katerega ima žrtvovati, plačala v treh letih. To se mi zdi nezmiselno. Po mojem mnenju naj bi dala za letos 50.000 gld., za prihodnje leto zopet 50.000 gld., ostali znesek naj se pa najme na bolnico in potem naj se dolg amortizuje v 40. letih, kakor je navada povsod drugodi. To bi znašalo na leto 7500 gld. in ta znesek bi prišel v proračun bolniškega zaklada. Da se pa pokrije, povišal bo deželni odbor oskrbnino za bolnike. Pri nas je oskrbovalnina najnižja in znaša le 70 kr. na dan, med tem ko znaša: v Brežicah 90 kr., v Trstu 94 kr., na Dunaji pa v vseh bolnicah po 1 gld. Če zvišamo to oskrbnino, nam bode to precej neslo, kajti na leto plačujejo nam tuje kronovine za svoje bolnike, ki se oskrbujejo v naši bolnici, kakih 10.000 do 12.000 gld. Ta svota bi se dala povišati morebiti za kakih 3000 gld. Po tem potu bi se dala pokriti potrebsčina za zgradbo, ne da bi bilo deželi treba plačati naenkrat po 100.000 goldinarjev na leto. Na Štajerskem so mnogo bolnic

zidali in povsod denar najeli pri hranilnicah. Brežka bolnica n. pr. je stala 130.000 gld., pa večinoma najetega denarja; ravno tako celjska bolnica. V tem oziru bode deželni odbor v prihodnji sesiji stavil svoje nasvete.

Prosimo torej, da bi gospode ne strašili preveč ti troški, katerim se z ozirom na veliko število bolnih in hirajočih ne moremo izogniti. Drugodi stane pri novih zgradbah postelja 1500 do 2000 gld., pri nas pa bode prišla le na 1000 gld. Prosim torej visoko zbornico, da pritrdi predlogom, katere je stavil finančni odsek. Kake predloge bode v specijalni debati stavil gospod kanonik Klun, ne vem, pridržujem si pa, da se bodem takrat oglasil še k besedi.

Deželni glavar:

Besedo ima gospod poslanec Šuklje.

Poslanec Šuklje:

Častita gospôda! Mene je izvabil govor tovariša gospoda kanonika Kluna iz običajne svoje apatije. Argumenti njegovi bili so zelo zanimivi in torej dovolite, da se nekoliko tudi jaz ž njimi bavim. Pred vsem me je ena stvar presenetila. On po svojih besedah prav za prav vse akceptira, kar predlaga finančni odsek, le nad eno samo točko se spódtika. Katera pa je tista točka? V prilogi 49. so navedeni posamezni troški in tu nahajam troške za stavbišče v znesku 28.500 gld. To ni cenó za naše razmere, ali nad to točko se gospod kanonik ne spódtika (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: «To je fait accompli!») in tudi jaz ne ugovarjam. Dalje «troški za centralno kurjavo» 129.000 goldinarjev, tudi s to točko se strinja častiti tovariš in ravno tako je zadovoljen s troški 50.000 gld. za hiralnico. Ostane edino še razširjatev bolnice za 51 postelj, katera po proračunu reprezentuje zvišek 14.000 gld. Vsaj je mogoče, da se proračun prekorači, ali če je gospod kanonik omenil deželno gledališče, moram reči: «Quaevis comporatio claudicat», in zlasti primera z deželnim gledališčem, z najtežavnejšo zgradbo, kar jih sploh imamo, ni opravičena. Pa recimo, da se proračun prekorači in da bodo znašali dotični večji troški 20.000 ali celo 24.000 gld. Gospôda moja! Tako prekoračenje nasproti skupni potrebsčini 573.000 gld. se mi vendar le vidi prava bagatela. Absolutno bi bilo to prekoračenje neznatno, če si pa ogledamo relativno razmerje, pridemo še do drugega zaključka. Če se ozremo na razmerje med troški in učinkom, potem bi pač mogel reči, da boljše kupčije nikdar še nismo storili. Ako za 51 postelj izdamo samo 14.000 gld., potem pride postelja na 270 gld. Gospôda moja! Pri vsaki bolnici računa se postelja najmanj na 1000 gld., po navadi pa še veliko več in torej še enkrat ponavljam, iznenaden sem, da je tovariš gospod kanonik Klun s tolikim aparatom ugovarjal prav za prav le taki stvari, ki je po številkah absolutno neznatna, kar se tiče pa koristi in veljave, prav dobra, prav ugodna za deželo našo. Nobene proporcije ni bilo med polemiko njegovo in objektom te polemike. Vendar pa je tovariš Klun zinil eno besedo, katero sem si dobro zabeležil in katera

morebiti nekoliko razjasni to uganko. Dejal je: «Jaz miru, ki vlada sedaj v tej zbornici, dosti ne zaupam.» Gospôda moja! On ne zaupa temu miru in jaz tudi ne (veselost v središči — *Heiterfeit im Centrum*), samo da mislim, da bode morda kaljenje tega miru prišlo od druge strani, nego misli gospod kanonik. Ne bojim se, da se bode nemška stranka posluževala proti nam tega sredstva, kadar pride do volilnega boja. Baš tako orodje je za njo izključeno, ker njen lastni član kot poročevalec zagovarja današnje predloge finančnega odseka. Drugih ugovorov se bojim. Argumenti gospoda kanonika Kluna res niso stebri za veliko poslopje, pač pa bi se dal iz teh slabih desk napraviti pohleven odrček za kakega kandidata, ki bi na volilnem shodu utegnil govoriti s tega odra: «Glejte, tako so gospodaričili dosedanja poslanci, tako so tratili deželno premoženje, prizadevajte si, da jih odstranite in pošljete druge može v zbornico.» (Zivahna veselost v središči — *Lebhafte Heiterfeit im Centrum*.)

Gospôda moja! Esenca govora tovariša Kluna je bila ta: Ko bi mi prej bili znali, koliko bode deželo stala bolnična zgradba, gotovo ne bi nikdar prišli do nove zgradbe, bolnica bi bila ostala, kjer je. Napravil si je tukaj celo fortifikacijo iz raznih stenografičnih letnikov (veselost — *Heiterfeit*) in čital nam je dokaj iz njih. Čudno se mi le vidi, da se pa nikakor ni oziral baš na ono razpravo, ki je pa ravno najstringentnejša. Gospôda moja! Merodajne za nas niso toliko obravnave iz prejšnjih let, temveč najbolj merodajno je bilo lansko leto, leto 1892., lani se je položila podlaga, na kateri smo dandanes. Takrat je tovariš iz veleposestva, ekscelenc baron Schwegel, kot poročevalec finančnega odseka že prerokoval, kar imamo danes pred saboj, rekoč: «Ich nehme daher an, daß niemand von uns der Zustimmung sich hingeben und glauben wird, daß wir mit den ursprünglich ins Auge gefaßten 100.000 fl. das Auskommen finden werden, sondern es scheint, daß nach den Voranschlägen, die vorliegen und die faum geändert werden können, wir mit dem doppelten Betrage, d. i. mit 200.000 fl. (Poslanec Klun: — *Abgeordneter Klun*: «Pa ne s 330.000 goldinarjev!»), rechnen müssen, welche das Land für den Neubau des Spitales zu tragen haben wird.» Tukaj, gospôda moja, imate situacijo popolnoma razjasnjeno.

Častiti gospod deželni glavar je vprašal: «Želi kdo besede?» in tukaj berem: «Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.» Soglasno smo torej sprejeli poročilo ekscelence gospoda barona Schwegelna. (Poslanec Klun — *Abgeordneter Klun*: «Predloge smo sprejeli!»)

Ravnokar mi je tovariš Klun ugovarjal, da smo pač mislili, da bode bolnica deželo stala 200.000 gld., ne pa 330.000 gld. Gospôda moja! Odkod pa ta diferenca, katera je zgolj navidezna? V prvi vrsti tiči tu notri oni zvišek 61.000 gld. za upeljavo centralne kurjave, in po izvedbah deželnega stavbenega urada je gotovo, da se nam bodo ti višji troški materijelno prav dobro izplačali. Računa se, da se bode samo pri premožu prištedilo na leto 4500 gld., in nasveti finančnega odseka hočejo to tudi osigurati. 4500 gld. prihranka na leto nasproti glavničenemu zvišku 61.000 gld., to je pač svota, o kateri se lahko reče, da dobro obrestuje in amortizuje večjo potrebščino. In potem, gospôda moja,

ko nam je lani isti gospod poročevalec ekscelenc baron Schwegel izračunal, da bode zgradba nove bolnice stala vsega skupaj 320.000 gld., takrat smo mislili samo na en zavod, sedaj pa hočemo graditi poleg bolnice tudi hiralnico, in deželni odbor motivira dotični svoj predlog s tem, da pravi, da bi dežela prihranila mnogo oskrbnih stroškov, ako bi se neozdravljivi bolniki oddajali v hiralnico, ker bi dotično oskrbnino morale plačevati domovinske občine in so troški v hiralnicah sploh manjši kakor v bolnicah. Torej tudi tukaj gre za neke troške, ki se bodo izplačali. Pravim torej, da je tista številka, na katero se ozira tovariš gospod kanonik Klun, napačna in ravno tako napačna pa tudi njegova konkluzija. Dvomim, da bi se dalj časa bili mogli ustavljati zgradbi nove bolnice navzlic vsem finančnim pomislekom. Dvojni razlogi so nas silili v to, da smo si omislili novo bolnico. Eno stvar je že omenil tovariš gospod poslanec Klun, samo da je ni prijel pri pravem konci, tisto lokalno vprašanje gledé vojaške bolnice. Nam vsem je na srci, da se iz središča glavnega mesta odpravi vojaška bolnica in vojaška oskrbovalnica, ali za božjo voljo, kako pa moremo mi od države to zahtevati, če imamo sami v istih ulicah veliko večjo bolnico? Druga stvar pa je očitno pomankanje prostorov v sedanji deželni bolnici. Jaz sem bil notri in ogledal sem si te prostore, namenjene našim trpinom, ali reči morem, ko sem videl vse te hibe in pomankljivosti, nisem se mogel zapirati prepričanju, da tak zavod ni več dobrodelna naprava, ni več primerna humanitarnemu duhu našega časa in da si že iz zdravstvenih in humanitarnih ozirov moramo omisliti novo bolnico.

Gospôda moja! Tovariš gospod kanonik Klun nas je nekako prijel pri osobnem moštvu, češ: «sram vas bodi, kaki so vaši sklepi, tja v en dan jih delate in spreminjate, ostanite pri prvotnih sklepih!» Jaz za svojo osobo sicer nikdar nisem bil prijatelj teoriji, da mora v politiki vsakdo vstrajati pri prvotnem mnenju, akoravno vidi, da ni več primerno razmeram. In da je mnenje tovariša Kluna v tem slučaju napačno, bodem takoj dokazal. Kako pa smo mi takrat kontirali, ko smo votirali za zgradbo nove bolnice 270.000 gld? Takrat imeli smo pred očmi, da se bode bolnica zgradila z 270 posteljami. Računalo se je torej takrat na vsako posteljo 1000 gld. Če bi bili znali tedaj, da je 270 postelj premalo in če bi se bilo od nas zahtevalo, da preskrbimo za 51 postelj več prostora, potem bi bili gotovo takrat kontirali, da bode treba za tako razširjenje 50.000 do 60.000 gld. več in jaz sem uverjen, da se nihče izmed nas temu ne bi bil protivil, sedaj pa ta veliki upor, ko gre za razširjenje bolnice za 51 postelj, ki bode stalo 14.000 gld. (Poslanec Klun: — *Abgeordneter Klun*: «Kdor verjame!»). Ni se nam torej bati, da bi razsoden človek očital nedoslednost ali nemožato omahljivost, ako v spremenjenih razmerah sprejmemo nasvet finančnega odseka.

Tovariš gospod poslanec Klun je govoril tudi o bolnicah na deželi. Kdor ima opraviti z njim, priznaval mu bode, da je skušen in spreten politik in da ima tudi nekoliko lokavosti. (Veselost v središči — *Heiterfeit im Centrum*.) Reči moram, da je ravno ta

argument prav srečno vpletel v svoje izpeljave. To je tisto vprašanje, katerega važnost jaz vedno poudarjam, da namreč treba misliti na dislokacijo naših dobrodelnih naprav. Mene n. pr. jako veseli, da pridemo v Novem Mestu do tega, da nam bode tako zaslužni red usmiljenih bratov napravil bolnico za moške, in jaz bi že tukaj naglašal, da bi na vsak način kazalo ustanoviti tudi ženski oddelek ali napraviti tudi bolnico za ženske. Tarih naprav bode več treba, na Gorenjskem, recimo n. pr. v Kranji, na Notranjskem v Postojini, in gotovo bode tudi v resnici prišlo do tega, ali s tem pa ni dokazano, da razširjatve za teh 51 postelj v naši bolnici ne bi bilo treba, da bi bilo odveč ono, proti komur ugovarja gospod kanonik Klun. Kajti, gospôda moja, le pomislite, da od teh 51 postelj, za katere je treba razširiti bolnico, pripada 16 postelj na kirurški in 12 na okulistični oddelek in v ta dva oddelka centralne bolnice bodo zmirom prihajali bolniki od vseh strani, navzlic temu, da bodedo imeli še druge bolnice dislocirane po deželi.

Posrečilo se nam je dobiti izborna specialista baš za ta dva oddelka in kdor je bolan na očeh n. pr., ne bo šel v Novomeško bolnico, temveč prišel bode k specialistu v Ljubljano in ravno tako se težavne kirurške operacije ne bodo zvrševale zunaj na deželi, temveč ljudje bodo prihajali v Ljubljano, kjer bode boljše preskrbljeno za vse potrebe. Zaradi tega pa menim, da je popolnoma umestno bilo, misliti na razširjenje prostorov.

Gospod kanonik Klun pa je prišel še z nekim drugim argumentom: kazal je na bodoči naš proračun. V tem oziru bi ga jaz prav za prav lahko tožil zaradi motenja obrti, «wegen Gewerbestörung» (veselost — Heiterkeit), kajti odkar zavzemam v tej zbornici čast, biti referent deželnega zaklada, Vam že leto za letom pridigujem, ne bodite preveč optimistični, pridejo časi, ko proračun naš ne bo več tako ugoden — in v istini je že sedaj le na videz ugoden — ali kako pa zboljšati to deželno gospodarstvo? Ali misli kolega Klun sanirati proračun s tem, da hoče prihraniti pri bolnični zgradbi bornih 14.000 gld., ali recimo tudi 20.000 gld. Tukaj treba nekoliko več razsodnosti, treba delavnosti in energije. Pred vsem treba z nekim pogumom misliti na to, da se otvorijo deželnim financam novi viri dohodkov ter ne nalagajo vsa bremena na rame davkoplačevalcev; potem, da skušamo s koristnimi investicijami — tudi dolenska železnica spada sem — pomnožiti davčno silo našega ljudstva. Glavna stvar je pozitivna akcija, z golimi prihranki se dejansko ne doseže Bog zna koliko. Mi vidimo to tudi pri državnih financah.

Proračun naš torej narašča. Če jaz ugovarjam nekaterim stroškom, ki pa sicer jako vnetega zagovornika nahajajo baš pri tovarišu gospodu Klunu, se to godi — skoro bi dejal — iz pedagogičnih ozirrov. Ugovarjam namreč nekaterim lahkomišelnim podporam, kakor so se udomačile pri nas v zadnjih letih, ker se mi vidijo škodljive, ker zamoré gospodarsko samostojnost med ljudstvom.

In sedaj, predno končam, še eno besedo, še eno osebno opazko. Gospod kanonik Klun je govoril med drugim tudi o dolenski železnici ter kazal na veli-

kanske nevarnosti, katere preté deželnemu zakladu od te strani. Poznam to melodijo, mislim pa, da bi bil bolje molčal o tem. Meni se vidi, da bi bilo veliko bolje za tovariša Kluna, ki ima sicer obilo darov in zaslug, katerih ne bi mu hotel kratiti, ako bi on sploh nekako v zatišji ostal, kakor hitro se izpregovorijo o železnicah. (Živahna veselost v središči in na desni — Lebhaftes Heiterkeit im Centrum und rechts.) Pri železničnih vprašanjih je enkrat nespreten in nesrečen; on povzdiguje tisto, o katerem cela dežela sodi, da je napaka (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: «Ni res!»); kolega Klun ugovarja, jaz ga le spominjam na njegov panegirik, ki ga je pel južni železnici ravno takrat, ko je izdelovala takozvano reformno tarifo (smeh v središči — Gelächter im Centrum; klici — Rufe: «Dobro, dobro!»), ko pa je šlo za dolensko železnico, ne le pri njem nismo našli nobene podpore, temveč v glavnih vprašanjih morali smo se celó boriti z njegovim nasprotstvom.

S temi besedami se poslavljam od gospoda Kluna in priporočam visoki zbornici, da sprejme predloge finančnega odseka in resolucije tovariša gospoda viteza dr. Bleiweisa. (Živahno odobravanje v središči in med somišljeniki na levi — Lebhafter Beifall im Centrum und unter den Gefinnungsgeoffen links.)

(Deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern prevzame predsedstvo — Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Baron Apfaltrern übernimmt den Vorsitz.)

Pandeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht noch einer der Herren zu sprechen?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, ertheile ich dem Herrn Berichterstatter das Schlusswort.

Berichterstatter Ludmann:

Die geehrten Herren, welche für die Anträge des Finanzausschusses eingetreten sind, und speciell der un-mittelbare Herr Vorredner, haben mir meine Aufgabe wesentlich erleichtert, ich glaube, sie haben die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Klun nahezu vollständig widerlegt. Auch der erste Redner, der Herr Abgeordnete Dr. Bleiweis, hat hauptsächlich für die Anträge des Finanzausschusses gesprochen und dieselben eingehend begründet und nur in der Richtung sein Bedauern ausgesprochen, daß der Baugrund des Spitals nicht der Stadtgemeinde Laibach incorporirt ist. Letzterer Umstand hängt mit dem Bauplane nicht zusammen, ich setze aber voraus, daß der Landesausschuß alles mögliche thun wird, um die Incorporirung zu bewerkstelligen. Aber selbst in dem Falle, als dies nicht gelingen sollte, wird die Gemeinde Udmat in der Lage sein, gegen Vergütung der bezüglichen Kosten die Transportirung der Siechen in deren Heimatsgemeinden zu veranlassen, damit sie nicht im Siechen-, respective Krankenhaus, länger als nothwendig ist, bleiben; dies wird jede Gemeinde thun können, wenn ihr die betreffenden Kosten ersetzt werden.

Es ist auch davon gesprochen worden, ob es praktisch wäre, das Siechenhaus und das Krankenhaus auf einem

Baugründe zu errichten. Die Sache hat zwei Seiten: die beiden Anstalten erfordern eine separate Verwaltung und Verrechnung, müssen also voneinander getrennt sein, stehen aber andererseits im engsten Zusammenhange, damit man incurable Kranke nicht weiter weg zu transportiren braucht, sondern dieselben einfach ins Siechenhaus abgeben kann.

Der Herr Abgeordnete Dr. Bleiweis hat auch erwähnt, daß es angemessen wäre, wenn der Staat für die gynäkologische Abtheilung einen entsprechenden Beitrag leisten würde. Ich glaube dem Herrn Redner im Namen des Finanzausschusses hierin vollständig zustimmen zu können und bin überzeugt, daß, dem ursprünglichen Beschlusse des hohen Landtages entsprechend, der Landesauschuß an die hohe Regierung ein Gesuch um Bewilligung eines angemessenen Beitrages richten wird, ins Präliminare aber konnte kein Betrag angesetzt werden, weil der Erfolg des Gesuches noch fraglich ist. Was die Frage betrifft, ob es nicht praktisch wäre, ein anderes System statt des Pavillonsystems einzuführen, so ist diese Frage schon im vorigen Jahre entschieden worden, indem der hohe Landtag in der Sitzung vom 8. April für das Pavillonssystem sich ausgesprochen hat, weshalb man bei diesem System bleiben mußte. Der Herr Abgeordnete Dr. Bleiweis hat ferner gesagt, daß die Last, welche der Spitalsbau mit sich bringt, auf eine längere Reihe von Jahren zu vertheilen wäre und hat zu diesem Zwecke eine Creditoperation in Vorschlag gebracht. Diese Erwägungen wird sich der Landesauschuß natürlich vor Augen halten müssen, wenn er die betreffenden Anträge zu stellen haben wird, aber auf eines möchte ich schon jetzt aufmerksam machen.

Wir haben durch die Convertirung der Grundentlastungsschuld eine bedeutende Last unseren Nachfolgern dadurch aufgeladen, daß wir diese Schuld auf eine viel längere Reihe von Jahren prolongirt haben. Wir wären ja mit der Abtragung der Grundentlastungsschuld im Jahre 1895 oder 1896 fertig gewesen, wenn wir in der Zwischenzeit so viel gezahlt hätten, wie früher, durch die Convertirung jedoch haben wir die Möglichkeit geschaffen, größere Auslagen schon gegenwärtig für andere Zwecke zu machen.

Ich erinnere die Herren daran, daß wir vor der Convertirung mit dem Jahre 1895 oder 1896 die schöne Zeit erwartet haben, wo der hohe Landtag in der Lage sein würde, alle die kolossalen Summen, welche die Grundentlastung erforderte, für andere Landes Zwecke zu verwenden und gegenwärtig haben wir durch die Convertirung das Umgekehrte erreicht; wir müssen das Jahr 1895 oder 1896 mit bangen Sorgen erwarten, weil dann der Staatsbeitrag zur Grundentlastung entfallen und das Landesbudget infolge dessen ein schlechteres werden wird. Mit dem Umstande, daß das Budget dann schlechter werden wird, wird der Landesauschuß rechnen müssen und darum erscheint es angezeigt, die größeren Auslagen für die nächsten Jahre in Aussicht zu nehmen und dieselben nicht allzuweit hinauszuschieben. Der Herr Abgeordnete Klun hat die ganze Geschichte des Projectes des Krankenhaus-Baues dargelegt, das alles ist jedenfalls sehr interessant und ich bin dem Herrn Redner für die Recapitulation der Sache nur dankbar; allein, meine Herren, der geehrte Herr Vorredner hat schon erwähnt, daß wir ein neues Krankenhaus zu bauen projectirten, weil das alte Civilspital den Anforderungen in

keiner Weise mehr genügte und das Land sehr große Auslagen für Reparaturen und Abputzungen im alten Hause zu tragen gehabt hätte, abgesehen davon, daß es niemals so den Zweck erfüllt hätte, wie ein neues Krankenhaus; was die Höhe der Baukosten anbelangt, so sind solche Ueberschreitungen bei größeren Bauten schwer vermeidlich und seit Verfassung des ersten Projectes ist ein Zeitraum von sechs bis sieben Jahren verflossen, in welchem eine starke Steigerung der Bedürfnisse in sanitärer Beziehung stattgefunden hat, und wir sehen, daß noch ein oder der andere Anspruch dazu gekommen ist, welcher befriedigt werden mußte. Ursprünglich hatten wir so große Kosten nicht vor Augen, nachdem aber einmal die Frage ernstlich angeregt war, sind die Aerzte mit ihren Anforderungen gekommen. Ein Umstand ist auch nicht zu übersehen: unser Spital hat ausgezeichnete, renommirte Aerzte, und je besser diese sind, desto größer ist natürlich der Zudrang zu der Anstalt. Wir müssen sparen, ja in jeder Beziehung sparen, wenn aber der Herr Abgeordnete Klun Vorwürfe befürchtet, so möchte ich ihm sagen: das Sparen besteht darin, daß wir zu rechter Zeit und zu dem richtigen Zwecke das Geld ausgeben, wer das nicht thut, der verschwendet oft. Wenn man dadurch sparen wollte, daß man ein schlecht eingerichtetes und ungenügendes Spital baut, in welches kein Mensch hinein will, außer wenn man ihn mittelst Gendarmen dazu zwingt, das hieße am unrechten Orte sparen. Besser ist eine ausgezeichnete Anstalt, wo die Leute gerne hinein gehen und geheilt werden, wodurch indirect sehr viel erspart wird, da die Gesundheit das höchste Gut ist und die dieselben Auslagen am leichtesten gerechtfertigt werden. In dieser Beziehung glaube ich, hat der Herr Abgeordnete Klun keine Vorwürfe zu befürchten; Vorwürfe hätte man nur dann zu befürchten, wenn man für unproductive Zwecke Geld ausgibt, nicht aber wenn dies für productive Zwecke geschieht.

Wenn endlich angedeutet wurde, daß wir nach dem Jahre 1895 oder 1896 gezwungen sein werden, alle anderen Wünsche bezüglich der Meliorationen einzudämmen, so möchte ich als Referent zu bemerken mir erlauben: nur nicht zu vorsichtig, wenn es sich um productive Anlagen handelt, hier wäre Sparsamkeit — Verschwendung! Im großen und ganzen weiß ich nicht, was der Herr Abgeordnete Klun beantragen wird, ich werde mir also erlauben, bezüglich seiner Anträge vielleicht in der Specialdebatte nochmals das Wort zu ergreifen; was aber die Anträge des Herrn Abgeordneten Dr. Bleiweis betrifft, bin ich, wenn auch nicht im Namen des Finanzausschusses, so doch für meine Person absolut dafür. Ich bitte, nunmehr über den Gegenstand in die Specialdebatte einzugehen.

Pandeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wir gehen zur Specialdebatte über und ich erlaube den Herrn Berichterstatter, den ersten Antrag des Finanzausschusses zur Verlesung zu bringen.

Berichterstatter Ludmann:

Der erste Antrag des Finanzausschusses lautet:
(bere točko 1. iz priloge 49. — liest Punkt 1 aus der Beilage 49).

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht jemand über den ersten Punkt der Anträge des Finanzausschusses zu sprechen?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich um die Abstimmung und ersuche die Herren, welche dem Antrage beistimmen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 1 ist genehmigt.

Berichterstatter Puckmann

(bere točko 2. iz priloge 49. — liest Punkt 2 aus der Beilage 49).

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht jemand hierüber zu sprechen?

Der Herr Abgeordnete Klun hat das Wort.

Poslanec Klun:

Pri tem predlogu si usojam staviti preminjalni predlog, ki se glasi:

«Zgradba nove bolnice po izvirnem načrtu arhitekta K. Waidmanna se odobruje.»

Utemeljil sem ta svoj predlog že poprej s tem, da se mi ne zdi potrebno, zgradbo razširjati za toliko postelj. Gospodje predgovorniki so se sicer sklicevali na zahteve zdravnikov, ali ravno tako, kakor nekateri tirjajo razširjatev, pravijo drugi zdravniki, da ni potrebna. Ne vem torej, zakaj bi dovoljevali toliko denarja za nepotrebne stvari. Visoki deželni zbor je bil prvotno sklenil, da se zgradi bolnica po načrtu Waidmannovem in zato predlagam, da ostanemo pri tem sklepu in da se za podlago nove zgradbe sprejme izvirni Waidmannov načrt. Gospod poročevalec je rekel, da smo od takrat postali starejši, dostavljam pa, da nismo postali (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Modrejši!»; poslanec dr. Vošnjak: — Abgeordneter Dr. Vošnjak: «Pametnejši!») bogatejši — kaj drugega nisem hotel reči in upam, da mi ne bode zamerili, ako se ne poslužujem izrazov, kateri bi koga žalili. Tega nisem delal nikdar in tudi pri tej priliki nečem. — Poprej sem že omenjal, da bi bila razširjatev Waidmannovega načrta nepotrebna, ker bode več takih pripomočkov, s katerimi se bo dala razbremeniti naša bolnica. Med temi sredstvi je tudi to, da se bodo bolniki, kakor hitro mogoče, odpravljali iz bolnice, kar sem že prej omenjal. Ali častiti gospod poročevalec me je gledé te zadeve napolil še na neko drugo misel. Občine namreč, katere prevzamejo dotično odpeljavanje bolnikov, morajo dobiti povračilo stroškov od domovinske občine dotičnega bolnika. Dostokrat se pa take občine upirajo tej svoji dolžnosti in vsled tega nastajajo za občino, katera ima preskrbovati prevažanje, velike zapreke. Zaradi tega bi morebiti kazalo urediti stvar tako, kakor je urejena, n. pr. na Avstrijskem. Sporočilo naj bi se dotični občini, da naj pošlje po bolnika, ako pa tega določene dné ne stori, ostane bolnik v hiralnici

na županove troške (Poslanec Grasselli: — Abgeordneter Grasselli: «Vsaj je pri nas tako!»). Tega nisem vedel, na vsak način pa je tako določilo koristno in bi bilo le želeti, da se tudi izvršuje in ne, da ostane le na papirji, ker bi s tem ne bilo prav nič pomagano. Dalje ostajam pri svojem predlogu tudi zato, ker smo vso reč že prej dobro pretresali; če je gospod poslanec Šuklje navajal izrek prevzvišenega gospoda barona Schwegelna gledé stroškov nove bolnice, čital sem ta izrek tudi jaz, oziral se pa zaradi tega nisem nanj, ker to ni bil noben sklep, ampak le osobna njegova izjava. Sicer je pa takrat le omenjal, da ne bomo izhajali s 100.000 gld., da nam bode marveč treba morebiti polovico več plačati. Sedaj pa vidimo, da se od nas zahteva še veliko več, kakor polovica, da, skoro trikrat toliko, kakor smo prej mislili. Ravno zaradi tega pa priporočam in prosim visoko zbornico, da itak ogromnih stroškov ne povišajmo še bolj s tem, da dovoljujemo stvari, ki niso neobhodno potrebne.

Častiti gospod poročevalec deželnega odbora je rekel, da bode razširjatev prvotnega načrta stala samo 14.000 gld. Ako bi šlo v resnici samo za 14.000 gld., bi jaz ne ugovarjal, opozarjam pa na to, da gré sedaj za veliko večji razloček. Po Waidmannovem načrtu je bila zgradba proračunjena na 330.950 gld. in v tem znesku bili so všeti tudi stroški za kurjavo, ki se danes preračunavajo na 129.000 gld. Torej gre za veliko večji zvišek nego za 14.000 gld.

Gospodu poslancu Šukljetu odgovarjati hočem samo na osobno opazko. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Ni splošna debata!») — Nisem se hotel poprej oglašiti, ker sem vedel, da pridem še na vrsto, sicer bi si pa za dejanski popravek itak o vsakem času lahko izprosil besede. — Gospod poslanec Šuklje dobro vé, kaj sem v državnem zboru govoril o južni železnici (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Vsaj mi tudi vemo!»), ker je čul dotični moj govor. Jaz tarifov na južni železnici nisem nikdar zagovarjal in jih ne bom. V deželnem zboru so se ti tarifi že večkrat obravnavali in tudi jaz sem jih vedno obsojal in vselej glasoval za predloge, s katerimi so se zahtevale spremembe. Tudi na Dunaji v državnem zboru sem v svojem govoru, katerega je imel gospod poslanec Šuklje v mislih, dvakrat naravnost poudarjal, da se gledé tarifov in podržavljenja južne železnice popolnoma strinjam s svojim predgovornikom tovarišem Povšetom; pobijal sem le neosnovane trditve Gessmannove in dotične interpelacije njegove gledé stavb in varnosti na južni železnici, o katerih se je pozneje pokazalo, da so bile res neistinite. Nekoliko dni pozneje odgovarjal je trgovinski minister na dotične interpelacije, ter je vse Gessmannove trditve popolnoma zavrnil. Še enkrat pa naglašam, da tarifov na južni železnici nikdar nisem in jih tudi ne bom zagovarjal. Kar se tiče pa dolenske železnice, mi gospod poslanec Šuklje tudi ne bo zameril, da nimam tistega optimizma, kakor ga ima on sam. Ravnal sem v tej zadevi po svojej najboljši vesti in zavesti, glasovati pa za predlog nisem mogel, ker ne bi hotel koga v nesrečo spraviti s svojim glasovanjem. — Priporočam visoki zbornici, da pritrdi mojemu predlogu.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Ich erlaube die Herren, welche den Antrag des Herrn Abgeordneten Klun unterstützen, sich zu erheben.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort?

Der Herr Abgeordnete Ritter v. Bleiweis hat das Wort.

Poslanec vitez dr. Bleiweis-Trsteniški:

Gospod poslanec Klun je trdil, da je deželni odbor razširjatev prvotnega načrta nasvetoval, ker so jo zdravniki priporočali. To ni resnica, ampak želel bi le, da bi gospod poslanec Klun po zimi bil šel v bolnico, kjer bi se bil lahko prepričal o pomankanji prostorov. Videl bi bil, koliko bolnikov je moralo ležati po hodnikih in na tleh. Jaz mislim, vsak pameten gospodar, ki zida hišo, mora skrbeti, da bode cela družina pod streho, zaradi tega moramo pa tudi mi skrbeti, da se bolnica, katera ima služiti svojemu namenu najmanj 50 let, ne zgradi pretesna. To sem hotel izjaviti v imenu bolniških zdravnikov. Končno le še omenjam, da je dr. Slajmer samó v preteklem meseci zvršil 90 težkih operacij. Iz tega se pač vidi, kako zaupanje ima ljudstvo do deželne bolnice, in kako zelo se je bati, da bode, takoj po zvršitvi, prenapolnjena, če se ne zgradi bolj obsirna.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht noch jemand von den Herren hierüber zu sprechen?

Seine Excellenz Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Ich möchte zu den Ausführungen des geehrten Herrn Abgeordneten Canonicus Klun, beziehungsweise zu dem Antrage, den er gestellt hat, nur folgende Bemerkungen machen:

Der Herr Abgeordnete Klun stellt den Antrag, daß die Beschlussfassung aufrecht erhalten werde, wornach die Pläne des Architekten Waidmann zur Ausführung gelangen sollen. Ich glaube, daß der Herr Abgeordnete übersehen hat, daß dieser Antrag mit seiner eigenen Auffassung nicht übereinstimmt und daß weiters die Annahme seines Antrages Veränderungen zur Folge haben müßte, die sich mit seiner Auffassung schwerlich vereinbaren ließen. Er stimmt der Centralheizung bei; wenn er aber der Centralheizung beistimmt, dann stimmt er nicht Waidmanns Plänen bei, folglich kann von der Aufrechthaltung der Pläne Waidmanns keine Rede sein, da durch die Einführung der Centralheizung der ganze Bau, wie er ursprünglich projectirt war, wesentlich verändert wird. Aus diesem Grunde ist es meiner Auffassung nach nicht möglich, an den Plänen Waidmanns festzuhalten, abgesehen davon, daß hiedurch die Höhe des an die Ordensgemeinde für den Bau des Kirchen- und Wirtschaftsgebäudes auszahlenden Pauschalbetrages wesentlich beeinflusst wurde. Aus diesem Grunde müßte ich mich gegen den Antrag des Herrn Abgeordneten Klun aussprechen. Weil ich schon beim Worte bin, bitte ich, mir zu gestatten, nur noch ein paar Bemerkungen beizufügen, die sich zwar nicht in den Rahmen des Punktes 2 der Anträge des

Finanzausschusses, wohl aber in die ganze Verhandlung über den vorliegenden Gegenstand einfügen lassen.

Zuerst aber möchte ich mir eine persönliche Frage zu streifen erlauben, um zu constatiren, daß ich mit den Bemerkungen, die der Herr Abgeordnete Klun seinerzeit im Abgeordnetenhaus bezüglich der Südbahn gemacht hat, auf das vollständigste übereinstimme, nicht bloß deswegen, weil er gegen die unqualificirbaren Angriffe Geismanns aufgetreten ist, sondern auch, weil ich anerkenne, daß der Herr Abgeordnete bei dieser Gelegenheit eine andere Frage berührt hat, die im Interesse des Landes Krain außerordentlich ersprießlich ist, nämlich die Karawanken-Bahn, die damit in Verbindung gebracht worden ist, was ich hiemit zur Kenntnis zu nehmen bitte.

Wenn der Herr Abgeordnete Klun heute die Geschichte des Spitalbaues vorträgt, um zu beweisen, wir seien unconsulent gewesen, und jagt, wir hätten uns zum Baue gar nicht entschließen sollen, bevor wir den Staat bestimmt hätten, sein Spital hinauszuverlegen, so möchte ich den Herrn Abgeordneten daran erinnern, daß der Ausgangspunkt seiner Beweisführung unrichtig ist. Es ist durchaus nicht der Umstand für unsere Beschlüsse maßgebend gewesen, weil vielleicht die Lage des Spitals innerhalb der Stadt eine Verlegung desselben erfordert. Ich glaube, ein zweckmäßiges Haus innerhalb der Stadt hätte uns zu einem derartigen Beschlusse nicht bestimmt; wer aber das Krankenhaus einmal besucht und gesehen hat, wie unzumuthig, wie mangelhaft dasselbe ist, nicht bloß bezüglich des Raumes, sondern auch in hygienischer Beziehung, der mußte sich dazu entschließen, zu einem Neubau zu schreiten. Nicht ein Zwang der Regierung, wie dies angedeutet wurde, sondern die Erkenntnis, daß es unsere heilige Pflicht sei, ernstlich einzugreifen, hat uns zu unserem Entschlusse bestimmt.

Wir haben allerdings anfangs in geringeren Ziffern uns bewegt, allein wir waren nie von jenen Irthümern befangen, die der Herr Abgeordnete Klun uns vorwirft. Im vorigen Jahre waren uns diese Ziffern, mit Ausnahme des neu hinzugekommenen Betrages von 14.000 fl., vollständig klar vor Augen. Die Centralheizung war damals nicht in das Project einbezogen, sie ist eine Zugabe, welcher der Herr Abgeordnete zustimmt, die aber eine Erhöhung des Erfordernisses zur Folge hat. Die 14.000 fl., die er bemängelt, sind eher ein Vortheil, denn wenn man um 270 fl. ein Bett herstellen kann, so ist das eine solche Verminderung, daß man den Architekten zu dieser Aenderung nur beglückwünschen kann. Auf etwas aber möchte ich noch reflectiren, nämlich auf jene Bemerkung des Herrn Abgeordneten Klun, welche darauf hinweist — nicht mit diesen Worten, aber in diesem Sinne — daß uns irrthümliche Voranschläge gemacht werden, die uns dann wie auf einer schiefen Ebene zu Gott weiß was für Ausgaben führen. Darin stimme ich ihm bei und auch ich bin der Meinung, daß es höchst bedenklich wäre, wenn dieser Grundsatz je bei unserer Verwaltung Anwendung fände. Es ist dies vielleicht geschehen bei Ausgaben, gegen die ich, was ich bei dieser Gelegenheit constatire, stets mich ausgesprochen habe. Wir waren z. B. immer gegen den Bau eines Landestheaters; wenn aber die Voranschläge, sei es beim Theater, sei es anderswo nicht wesentlich dasjenige umfassen, was gemacht worden ist, so werde ich der erste sein, der gegen eine derartige Geschäftsführung auf

das entschiedenste Verwahrung einlegt. In diesem Sinne stimme ich dem Herrn Abgeordneten Klun vollständig bei. Ich glaube aber nach den Ausführungen des Herrn Referenten annehmen zu dürfen, daß die Ansätze sachlich begründet sind und daß eine Ueberschreitung derselben nicht zu erwarten ist. Unter dieser Voraussetzung aber glaube ich, daß ein jeder, der unsere Wohlthätigkeitsanstalten in der Weise, wie es unsere Pflicht ist, gefördert und entwickelt wissen will, diesem Antrage zustimmen kann und muß.

Im gegebenen Momente werden wir prüfen und ernstlich zu Rathe gehen müssen, woher wir die Mittel zur Bedeckung nehmen werden, aber in dem einen Punkte, daß wir in dieser Frage im Interesse des Landes das zu thun haben, was man von uns verlangt, dürfen wir alle übereinstimmen und brauchen nicht zu fürchten, daß uns deshalb je ein Vorwurf gemacht worden wird.

Da also der Abänderungsantrag auf Punkt 2 nicht anwendbar ist, empfehle die Annahme des Antrages, wie er vom Finanzausschusse gestellt worden ist.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht noch jemand der Herren zu sprechen?
Der Herr Abgeordnete Klun hat das Wort.

Poslanec Klun:

Ne bodete zamerili, če odgovarjam prevzvišenemu gospodu baronu Schwegelnu par besed, da pojasnim svoje stališče. Gospod predgovornik pravi, da stoji moj predlog v nasprotji s tretjim predlogom finančnega odseka. Ravno gledé na to nasprotje usojal si bodem tudi k točki 3. predlagati neko spremembo. Omenjal sem že, da je Waidmann sam tudi pripravljen, izročiti svojo ponudbo, in v tem slučaju bi se moral, se ve da, nekoliko spremeniti njegov načrt, ker se ima v novi bolnici upeljati centralna kurjava. Ako pa on predloži ponudbo in pri svojem prvotnem načrtu napravi primerno spremembo, ne vem, zakaj naj bi se ne oziralo na to ponudbo. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Troški bi bili večji!») Troški bi bili večji, to je res, pa ne toliko večji, da bi presejali prvotni njegov proračun za 61.000 gld. Povedalo se mi je vsaj, da bi centralna kurjava prišla ceneje, ako bi Waidmann prevzel delo. Če sem rekel: «Prvotni načrti», zgodilo se je to, ker so ti prvotni načrti pozneje po domačih naših inženirjih bili razširjeni in ti razširjeni načrti so podlaga današnjim predlogom finančnega odseka.

Priporočam toraj, da visoka zbornica sprejme moj spreminjalni predlog; k tretjemu nasvetu finančnega odseka pa bodem stavil dodatni predlog, po katerem bode deželnemu odboru omogočeno, oddati dela za centralno kurjavo tudi na podlagi ponudeb, ki mu bodo morda še došle.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam konec debate.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Es ist der Antrag auf Schluß der Debatte gestellt worden, und ich muß zunächst diesen Antrag zur Abstimmung bringen.

Ich ersuche diejenigen Herren, welche diesem Antrage beistimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag auf Schluß der Debatte ist angenommen.

Zum Worte hat sich vorher schon der Herr Abgeordnete Dr. Bošnjak gemeldet. Ich ertheile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Vošnjak:

V pojasnilo moram gospodu predgovorniku povedati, da je deželni odbor že vprašal Waidmanna, kaj meni o centralni kurjavi. On sam ne dela teh stvari, temveč je v Zagrebu dotično delo oddal neki dunajski tvrdki. S početka so se Waidmannu troški zdeli previsoki, ali večeraj in danes je bil tukaj in se je izjavil, da je znesek primeren, ker je v njem zapopaden tudi vodovod, kopeli, desinfekcijski stroj, perilnica i. t. d., ter da se troški ne bodo dali znižati.

Berichterstatter Lukmann:

Ich werde mit wenigen Worten darzulegen mir erlauben, daß der Antrag des Herrn Abgeordneten Klun nicht ganz richtig stilisirt ist.

Sein Antrag geht dahin, daß der Bau auf Grundlage der Pläne Waidmanns zu genehmigen sei. Dieser Beschluß, meine Herren, ist ja bereits gefaßt worden, auf Grundlage der Pläne Waidmanns ist ja der Bau genehmigt.

Jetzt handelt es sich nur noch darum, ob diese Pläne, die heute noch die Grundlage des Kostenvoranschlages sind, in der Weise geändert werden sollen, wie es das Bauamt vorschlägt, daß für 51 Betten noch ein Mehraufwand von 14.000 fl. eingestellt wird. Wenn also der Herr Abgeordnete Klun nicht dafür stimmen zu können glaubt, so möge er gegen den Antrag 2 stimmen, aber die Annahme seines Antrages ist überflüssig, da dieser Antrag schon voriges Jahr angenommen worden ist. Es fragt sich nun, ob die Pläne abgeändert werden oder nicht; in dieser Frage aber beziehe ich mich auf die Ausführungen Sr. Excellenz Baron Schwegel, auf den Bericht des Landesausschusses und auf die Darlegungen der hiesigen Aerzte bezüglich der unzureichenden Anzahl von Betten.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wir kommen nunmehr zur Abstimmung und zwar gelangt geschäftsordnungsmäßig der Abänderungsantrag des Herrn Abgeordneten Klun zuerst zur Abstimmung.

Ich bitte den Herrn Secretär, den Antrag nochmals zu verlesen.

Tajnik Pfeifer

(bere — liest):

«Zgradba nove bolnice po izvirnem načrtu arhitekta K. Waidmanna se odobruje.»

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Ich ersuche die Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben:

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Der Antrag ist gefallen.

Setzt bitte ich, über den Antrag des Finanzausschusses abzustimmen, welcher dahin geht, daß die beantragte Vergrößerung der Pavillons für die medicinische, chirurgische und Augenfranken-Abtheilung genehmigt werde.

Ich ersuche diejenigen Herren, welche diesem Antrage des Finanzausschusses zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Ich bitte den Herrn Berichterstatter, Punkt 3 der Anträge des Finanzausschusses zu verlesen.

Berichterstatter Puckmann

(bere točko 3. iz priloge 49. — liest Punkt 3 aus der Beilage 49).

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht jemand der Herren das Wort zu ergreifen?
Der Herr Abgeordnete Klun hat das Wort.

Poslanec Klun:

K tretjemu predlogu finančnega odseka usojam si nasvetovati dostavek, da se po besedi «vorliegenden» vtaknejo besede «und noch zu gewärtigenden», tako bi se ves tretji predlog glasil:

«3.) Der Landesausschuß wird zur Einführung der beantragten Centralheizung für alle Pavillons, Küche, Waschküche und Vergebung dieser Arbeiten auf Grund der vorliegenden und noch zu gewärtigenden Offerte unter der Voraussetzung ermächtigt, daß vom Unternehmer der dargelegte Nutzeffect und die klaglose Function der Anlage vertragsmäßig sichergestellt wird.»

Tega ne predlagam le gledé na to, ker sem sodil, da bode, kakor sem že prej omenjal, tudi Waidmann napravit svoj ofert, ampak ker je deželni odbor še več drugih firm povabil, da napravijo svoje ponudbe in je mogoče, da se bode še kaka firma oglasila in morebiti napravila še cenejši ofert.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht der Herr Berichterstatter hiezu das Wort zu ergreifen?

Berichterstatter Puckmann:

Was diesen Zusatz anbelangt, so würde ich glauben, daß er anzunehmen wäre, da es immerhin möglich ist, obwohl ich wenig Hoffnung habe, daß solide Offerte kommen, die noch größere Vortheile bieten würden; wenn sie aber kommen, so soll es dem Landesausschusse ermöglicht werden, selbe anzunehmen. Es ist hiezu, wie gesagt, wenig Hoffnung vorhanden, ich habe aber von meinem Standpunkte aus nichts dagegen und glaube auch im Namen des Finanzausschusses gegen diesen Zusatz nichts vorbringen zu müssen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Um dem Antrage des Herrn Abgeordneten Klun zu entsprechen, werde ich derartig vorgehen, daß ich zunächst über den Wortlaut des Antrages des Finanzausschusses um die Abstimmung bitten werde, vorbehaltlich der Annahme des eventuellen Zusatzes, welchen ich dann nach

Annahme des Punktes 3 zur Abstimmung bringen werde. Ich ersuche also diejenigen Herren, welche dem Punkt 3, wie er vom Finanzausschusse beantragt wird, zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nun bitte ich diejenigen Herren, welche den Zusatz anzunehmen wünschen, welcher dahin geht, daß nach dem Worte: «vorliegenden» noch der Zusatz: «und noch zu gewärtigenden» eingefügt werde, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ich bitte den Herrn Berichterstatter, den Punkt 4 zu verlesen.

Berichterstatter Puckmann

(bere točko 4. iz priloge 49. — liest Punkt 4 aus der Beilage 49).

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Punkte zu sprechen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, können wir zur Abstimmung schreiten und ich ersuche diejenigen Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Berichterstatter Puckmann

(bere točko 5. iz priloge 49. — liest Punkt 5 aus der Beilage 49).

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage zu sprechen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich um die Abstimmung und ersuche diejenigen Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Berichterstatter Puckmann

(bere točko 6. iz priloge 49. — liest Punkt 6 aus der Beilage 49).

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage zu sprechen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich um die Abstimmung und ersuche diejenigen Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Berichterstatter Puckmann

(bere točko 7. iz priloge 49. — liest Punkt 7 aus der Beilage 49).

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage zu sprechen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich um die Abstimmung und ersuche diejenigen Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Es erübrigen nur mehr noch die beiden Resolutionen des Herrn Abgeordneten Dr. Bleiweis.

Ich bitte den Herrn Secretär, die erste Resolution zur Berlesung zu bringen, damit ich darüber abstimmen lasse.

Tajnik Pfeifer

(bere — liest):

«1.) Deželnemu odboru se naroča, da izposluje pri visoki državni upravi izdaten prispevek k zgradbi porodniškega paviljona.»

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Ich ersuche diejenigen Herren, welche dieser Resolution zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ich bitte den Herrn Secretär, die zweite Resolution zu lesen.

Tajnik Pfeifer

(bere — liest):

«2.) Deželnemu odboru se naroča, vse potrebno pripraviti, da bode omogočena inkorporacija deželne bolnišnice k stolnemu mestu v času, ko bode dograjena nova deželna bolnišnica.»

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Ich ersuche diejenigen Herren, welche dieser Resolution zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Beide Resolutionen sind angenommen.

Berichterstatter Luckmann:

Ich erlaube mir die Annahme der Anträge auch in dritter Lesung zu beantragen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Der Herr Berichterstatter beantragt die dritte Lesung der Anträge des Finanzausschusses. Hat jemand von den Herren gegen die sofortige Vornahme der dritten Lesung eine Einwendung, so bitte ich ihn, das Wort zu ergreifen. (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, schreiten wir zur dritten Lesung und ich ersuche diejenigen Herren, welche den Anträgen des Finanzausschusses in dritter Lesung zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Die Anträge sind in dritter Lesung angenommen.

(Deželni glavar Oton Detela prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann Otto Detela übernimmt den Vorsitz.)

Deželni glavar:

Z ozirom na pozno uro in na to, da ima upravni odsek danes še sejo, bodemo sklenili.

Naznanjam le še dnevni red prihodnje seje, ki bode v torek dné 9. maja ob 10. uri dopoldne.

(Dnevni red: glej prihodnjo sejo. — Tagesordnung: siehe nächste Sitzung.)

Naznaniti moram še, da mi je ravnokar došel samostalni predlog gospoda poslanca Šukljeja in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prečita.

Tajnik Pfeifer

(bere — liest):

Samostalni predlog poslanca Fr. Šukljeja in drugov o preskrbovanji kraških pokrajin s pitno vodo.

Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, izposlovati pri visoki vladi, da kar hitro mogoče predloži državnemu zboru načrt zakona o preskrbovanji kraških pokrajin s pitno vodo, in sicer na tej podstavi, da se pokritje vrši po prispevkih države, dežele in udeležencev.

V Ljubljani 5. maja 1893.

Šuklje.

L. Svetec. Kersnik. Murnik. Hinko Kavčič. Dr. Vošnjak.

Iv. Hribar. Dr. Tavčar. Jos. Lenarčič. Višnikar.

Dr. vit. Bleiweis-Trsteniški.»

Deželni glavar:

Utemeljevanje tega samostalnega predloga bom postavil na dnevni red ene prihodnjih sej.

Upravni odsek ima sejo danes popoldne ob 5. uri; finančni odsek jutri ob 10. uri dopoldne in odsek za letno poročilo v pondeljek 8. tega meseca ob 3. uri popoldne.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 3. uri 25 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 3 Uhr 25 Minuten nachmittags.

